EUTROPII
HISTORIÆ ROMANÆ
BREVIARIUM
AB
Urbe condita usq; ad *Valentinianum* & *Valentem Augustos*:
Ex recensione & cum NOTULIS *Tan. Fabri.*
UT ET
Sexti Aurelii Victoris
DE
VIRIS ILLUSTRIBUS
LIBER.

In Usum SCHOLARUM.

LONDINI:
Prostant apud *Benj. Tooke* & *Tho. Cockeril*, ad Insigne *Trium Crurum* in Vico vulgo dicto the Poultrey. 1694.

5

DE EUTROPIO TESTIMONIA.

ELIAS VINETUS.

EUtropius *res Romanas ab Urbe condita ad ſuam uſq; ætatem breviſſime explicuit, quo ſic Valentem, qui omnium literarum ignarus ad Imperium perveniſſet, ad ſuperiorum ducum principumq; Romanorum res geſtas percurrendas alliceret.*

GER. JO. VOSSIUS.

Stylum ſi ſpectes [Eutropii] *parum eſt concinnus; ſed hoc ætati, qua vixit, tribuamus. Res verò ipſas compendio ſatis commodo conſtrinxit. Sanè quanti à Græcis fieri ſoleat, vel argumento illud erit, quòd Capito Hiſtoricus Lycius* [ut & Pæanius] *epitomes Eutropii Metaphraſin ſcripſerint.*

CAROLUS SIGONIUS.

Flavius Eutropius *ſub Valentiniano majore vixit: minus quidem elegans; ſed cum ex Livio*

vio & Salluſtio res, nobis nunc ignotas, decerpſerit, & omnem Hiſtoriam Romanam breviter ab V. C. uſque ad Juliani Principis mortem libris decem perſequatur; magni à nobis fieri debet.

BALTHASAR BONIFACIUS.

Militavit Eutropius ſub Juliano parabata ac deſertore, librumque ſuum dedicavit Valenti. Nec ſatis liquet, cujus ille fuerit religionis; quippe qui, in colliminio tenebrarum ac lucis conſtitutus, nec Paganorum ritus probaret, nec CHRISTO *tamen dediſſet nomen. Sophiſtam Italum vocat Suidas, eodemque nomine cenſetur in originibus Conſtantinopolitanis. Stylum ejus improbat Voſſius, ut parum concinnum; fatetur tamen, res ipſas compendio ſatis commodo ab Eutropio conſtrictas. Doctiſſimum fuiſſe Eutropium, & multa eloquentia ſcripſiſſe putat Jacobus Philippus. Antiquum Hiſtoriographum appellat Hincmarus Rhemenſis. At Schonovius non eum inter antiquos recenſet; ſed licet ſcripſit poſterius, neque tamen, inquit, minor eloquentia, & judicio etiam ſuperioribus fuit eminentior. Sane quanti eum Græci fecerint, vel argumento illud erit, quod Capiton, & Pæanius, Eutropiani compendii metaphraſin Græce ſcripſerint. Duæ ſunt autem omnino res, quæ famam, & gloriam ſcriptoribus conciliare ſoleant, ſi in alienas tranſferantur linguas, ſique interpretationibus illuſtrentur.*

DOMINO

VALENTI,

GOTHICO,

Maximo, Perpetuo, Auguſto,

RES Romanas ex voluntate Manſuetudinis tuæ ab Urbe condita ad noſtram memoriam, quæ in negotiis, vel bellicis, vel civilibus eminebant, per ordinem temporum brevi narratione collegi. ſtrictim additis etiam iis, quæ in Principum vitis egregia exſtiterunt; ut Tranquillitatis tuæ poſſit mens divina lætari, prius ſe illuſtrium virorum facta in adminiſtrando imperio ſequutam, quam cognoſceret lectione.

Manſuetudinis; *mox*: Tranquillitatis tuæ.] *Ut ea tempeſtate vera illa Romani ſanguinis nobilitas pene exaruerat, ita & ſermonem Latinum inceſſerat turpis illa Barbaries & vere Gothica, qua poſtea invaluit magis, ut cum ad Principes ſcriberent, eos* Serenitatis, Tranquillitatis, Manſuetudinis, Clementiæ, Numinis *denique & Æ*ternitatis, &c. *titulo cohoneſtarent. Ex eodem fonte manarunt, qua hodieque vigent, & cum honore perſonarum* (*nam piaculum ſit niſi ita loquaris.*) Excellentia veſtra, Celſitudo, Eminentia, Reverentia veſtra; *&, nequid ineptiarum abſit,* Dominatio veſtra, *quo nihil apud finitimos noſtros frequentius, ſi vel agaſonem aliquem aut ſulfuratorum propolam alloquantur; & tamen, ô* ſeclum inſipiens! *Nino, Cyro, Alexandro, & Carolo Magno hujus nominis ferendum ſatis eſſet.*

LIBER PRIMUS.

ROmanum imperium, quo neque ab exordio ullum fere minus, neque incrementis toto orbe amplius humana poteſt memoria recordari, à ROMULO exordium habet: qui Veſtalis virginis filius, &, (quantum putatus eſt) Martis, cum Remo fratre, uno partu editus eſt. Is cum inter paſtores latrocinaretur, octodecim annos natus, urbem exiguam in Palatino monte conſtituit, xi. Kal. Maii, Olympiadis ſextæ anno tertio, poſt Troiæ excidium, ut qui plurimum minimumque tradunt, trecenteſimo nonageſimo-quarto. Condita civitate, quam ex nomine ſuo Romam vocavit, hæc fere egit. Multitudinem finitimorum in Civitatem recepit: centum ex ſenioribus elegit; quorum conſilio omnia

Urbem exiguam.] *Intellige Romam quadratam.*

Olympiadis ſextæ anno tertio.] *Id eſt, paulo pluſve minus, ante Chriſtum natum DCCLII. alii hoc referunt ad annum I. Olympiadis* vii.

Poſt Troiæ excidium.... trecenteſimo nonageſimo quarto.] *Error eſt. Nam numerus aliquot decadibus amplior eſſe debet. Sed priſca illa tempora ſubtiliter & exacte conſtitui non ſemper poſſunt; quod & Eutropius olfeciſſe videtur, qui dicat* [ut qui plurimum minimumque tradunt] *ſunt enim qui plures, ſunt etiam qui pauciores, &c.*

ageret:

ageret: quos Senatores nominavit propter ſenectutem. Tunc, cum uxores ipſe & populus non haberent, invitavit ad ſpectaculum ludorum vicinas Urbis nationes; atque A.U.
earum virgines rapuit. Commotis bellis 3.
propter raptarum injuriam, Cæninenſes vi- 4.
cit, Antemnates, Cruſtuminos, Sabinos, Fi- 7.
denates, Vejentes (hæc omnia oppida Ur- 29.
bem cingunt:) Et cum orta ſubito tempeſtate non comparuiſſet, anno regni trige- 37.
ſimo ſeptimo, ad deos tranſiſſe creditus, conſecratus eſt. Deinde Romæ per quinos dies Senatores imperaverunt; & his regnantibus annus unus completus eſt.

Poſtea Numa Pompilius rex creatus eſt: 38.
qui bellum nullum quidem geſſit, ſed non minus Civitati quam Romulus profuit. Nam & leges Romanis, moreſque conſtituit, qui conſuetudine præliorum jam latrones ac ſemibarbari putabantur. Annum deſcripſit in X. menſes, prius ſine aliqua computatione confuſum: & infinita Romæ ſacra ac templa conſtituit. Morbo

Leges.] *Romulus tamen civibus ſuis leges poſuerat, Sed illæ fere omnes eo tantum ſpectabant, ut Romani pleno ſinus manubias domum reportarent; Modo bellatores; præmiatioreſque ſtrenui forent, bene erat: Sed, ſi verum agnoſcere volumus, proprium id unius Numæ decus eſt Virgil. de illo:*

Primus qui legibus Urbem
Fundabit, Curibus parvis, & paupere terra
Miſſus in imperium magnum.

deceſſit quadrageſimo-tertio imperii anno.

81. Huic ſucceſſit Tullus Hoſtilius. Hic bella reparavit Albanos vicit, qui ab urbe Roma XII. milliario ſunt: Vejentes & Fidenates, quorum alii ſexto milliario abſunt ab urbe Romana, alii octavo-decimo, bello ſuperavit. Urbem ampliavit, adjecto Cœlio monte: cum triginta duobus annis regnaſſet, fulmine ictus, cum domo ſua arſit.

113. Poſt hunc Ancus Marcius, Numæ ex filia nepos, ſuſcepit imperium. Contra Latinos dimicavit: Aventinum montem Civi-

125. tati adiecit, & Janiculum: Oſtium civitatem ſupra mare ſexto-decimo milliario ab urbe Roma condidit, vigeſimo-quarto anno imperii morbo periit.

137. Deinde regnum Priſcus Tarquinius accepit. Hic numerum Senatorum duplicavit; Circum Romæ ædificavit; ludos Romanos inſtituit, qui ad noſtram memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos; & non parum agrorum, ſublatum iiſdem, urbis Romæ Territorio adjunxit; primuſq; triumphans Urbem intravit: muros fecit, & cloacas: Capitolium inchoavit. triceſi-

Cloacas.] *Opus vere regium, in quo naves grandiores ultro citroque libero curſu commeare poterant. Bene illas deſcripſit Vigenereus ad Livium.*

Capitolium inchoavit.] *Notandum. Error enim mox occurret, ubi de Superbo legitur:* Templum in Capitolio ædificavit; *corrige,* Exædificavit; *id eſt,* plane abſolvit.

mo-

mo octavo imperii anno per Anci filios occisus est, regis ejus cui ipse successerat.

Post hunc Servius Tullius susceпit imperium, genitus ex nobili fœmina, captiva tamen, & ancilla. Hic quoque Sabinos subegit: montes tres, Quirinalem, Viminalem, Esquilinum, Urbi adjunxit. fossas circum murum duxit, primus omnium censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eo Roma, omnibus in censum delatis, habuit capitum LXXXIV. millia civium Romanorum, cum his qui in agris erant. Occisus est XLV. imperii anno, scelere generi sui Tarquinii, filii ejus regis cui ipse successerat; & filiæ suæ, quam Tarquinius habebat uxorem. 175. 197.

Lucius Tarquinius Superbus septimus atque ultimus regum, Volscos, (quæ gens ad Campaniam euntibus non longe ab Urbe est) vicit; Gabios civitatem, & Suessam Pometiam subegit; cum Thuscis pacem fecit; & templum Jovi in Capitolio ædificavit. Postea Ardeam oppugnans, in octavo decimo milliario ab Urbe positam civitatem, imperium perdidit. Nam cum filius ejus & ipse Tarquinius junior nobilissimam fœminam Lucretiam, eandem pudicissimam Collatini uxorem, stupratsset, eaque de injuria marito & patri & amicis questa fuisset, in omnium conspectu 219. 226.

ſe occidit. propter quam cauſam Brutus, parens, & ipſe Collatinus, populum concitavit, & Tarquinio ademit imperium. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipſo rege oppugnabat, reliquit: veniensque ad Urbem rex, portis clauſis excluſus eſt. Cumque imperaſſet annos viginti-quinque, cum uxore & liberis ſuis fugit.

Ita Romæ regnatum eſt per ſeptem reges annis ducentis quadraginta tribus, cum adhuc Roma, ubi plurimum, vix uſque ad quintum decimum milliarium poſſideret.

244. Hinc Conſules cœpere pro uno rege duo hac cauſa creari, ut, ſi unus malus eſſe voluiſſet, alter eum, habens poteſtatem ſimilem, coërceret. Et placuit, ne imperium longius quam annum unum haberent. ne per diuturnitatem poteſtatis inſolentiores redderentur, ſed civiles ſemper eſſent, qui ſe

Brutus parens & ipſe Tarquinius.] *Sic ſcribe, addita virgula*, Brutus, parens, & ipſe Tarquinius; *Atque ita tres erunt, qui autem* parens *dicitur, ille eſt* Spurius Lucretius Tricipitinus.

Civiles ſemper eſſent.] *Civilis, & civilitas, non eſt id quod Gallice ſonat. Princeps* civilis *eſt, qui non tyrannus, non ferox, non impotens eſt. Contra*, incivilis, *ille dicitur, qui cives & populos ſuos pro belluis habet, &c. quales olim Caligula, Nero, Domitianus, & alia id genus ſæculi ſui deboneſtamenta, peſtes, Alaſtores*: Civilis *autem princeps, eſt, in quo Veſpaſianum, Titum, & M. Aurelium Antoninum agnoſcas; rara ſeges.*

poſt

poſt annum ſcirent futuros eſſe privatos. Fuerant igitur anno primo, expulſis regibus, Conſules, Lucius Junius Brutus, (qui maxime egerat ut Tarquinius pelleretur) & Tarquinius Collatinus, maritus Lucretiæ. Sed Tarquinio Collatino ſtatim ſublata dignitas eſt. Placuerat enim ne quiſquam in Urbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo accepto omni patrimonio ſuo ex Urbe migravit: & loco ipſius factus eſt Valerius Publicola Conſul. Commovit tamen bellum urbi Romanæ rex Tarquinius, qui fuerat expulſus: & collectis multis gentibus, ut in regnum poſſet reſtitui, dimicavit. In prima pugna Brutus Conſul & Aruns Tarquinii filius invicem ſe occiderunt. Romani tamen ex ea pugna victores receſſerunt. Brutum Romanæ matronæ defenſorem pudicitiæ ſuæ, quaſi communem patrem, per annum luxerunt. Valerius Publicola Spurium Lucretium Tricipitinum collegam ſibi fecit, Lucretiæ patrem: quo morbo mortuo, iterum Horatium Pulvillum collegam ſibi ſumpſit. Ita primus annus quinque Conſules habuit: cum Tarquinius Collatinus Urbe ceſſiſſet propter nomen, Brutus prælio periiſſet, Sp. Lucretius morbo mortuus eſſet. Secundo quoque anno iterum Tarquinius, ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, auxilium ei ferente Porſena

ſena Thuſciæ rege: & Romam pene cepit. Verum tum quoque victus eſt. Tertio anno poſt reges exactos, Tarquinius cum ſuſcipi non poſſet in regnum, neque ei Porſena, qui pacem cum Romanis fecerat, auxilium præſtaret, Tuſculum ſe contulit, quæ civitas non longe ab Urbe eſt: atque ibi per quatuordecim annos privatus cum uxore perſenuit. Quarto anno poſt reges exactos, cum Sabini Romanis bellum intuliſſent, victi ſunt; & de his eſt triumphatum. Quinto anno Lucius Valerius ille Bruti Collega, & quartùm Conſul, fataliter mortuus eſt, adeo pauper ut, collatis à populo nummis, ſumptum habuerit ſepulturæ. quem matronæ, ſicut Brutum, annum luxerunt.

253. Nono anno poſt reges exactos, cum gener Tarquinii, ad injuriam ſoceri vindicandam, ingentem collegiſſet exercitum, nova Romæ dignitas eſt creata, quæ Dictatura appellatur, major quam Conſulatus. Eodem anno etiam magiſter Equitum factus eſt, qui dictatori obſequeretur. neque quidquam ſimilius poteſt dici, quam Dictatura an-

Collatis à populo nummis ſumptum habuerit ſepulturæ.] *Hoc exemplum admonet ut alios moneam: quoties tale aliquid in veteribus hiſtoriis legitur (exempla autem pene infinita ſunt) id non inopia, ſed honoris cauſa factum ſuiſſe arbitror, ut ſcilicet viri magni de publico tumularentur quaſi patria parentes. Id vulgo dicitur*, publice ſepeliri, *id eſt, ex ærario.*

tiqua

tiqua huic imperii potestati, quam nunc Tranquillitas vestra habet, maxime cum Augustus quoque Octavianus, de quo postea dicemus & ante eum, Caius Cæsar, sub Dictaturæ nomine atque honore regnaverint. Dictator autem Romæ primus fuit Largius: Magister Equitum primus, Spurius Cassius. 257.

Sexto-decimo anno post reges exactos, seditionem populus Romæ fecit, tanquam, à Senatu atque Consulibus premeretur. Tum & ipse sibi Tribunos Plebis, quasi proprios judices & defensores creavit, per quos contra Senatum & Consules tutus esse posset. 259.

Sequenti anno Volsci contra Romanos bellum reparaverunt: & victi acie, etiam Coriolos civitatem, quam habebant optimam, perdiderunt.

Octavo-decimo anno postquam reges ejecti erant, expulsus ex Urbe Quintius Marcius dux Romanorum, qui Coriolos ceperat Volscorum civitatem, ad ipsos Volscos contendit iratus, & auxilia contra Romanos accepit. Romanos sæpe vicit: usque ad quintum milliarium Urbis accessit, oppugnaturus etiam patriam suam, legatis, qui pacem petebant, repudiatis, nisi ad eum mater Veturia & uxor Volumnia ex Urbe veniissent: quarum fletu & deprecatione superatus removit exercitum: Atque hic secundus post Tar-

quinium fuit, qui dux contra patriam ſuam eſſet.

274. Cæſone Fabio & Tito Virginio Conſulibus trecenti nobiles homines, qui ex Fabia familia erant, contra Veientes bellum ſoli ſuſceperunt, promittentes Senatui & populo per ſe omne certamen implendum. Itaque profecti omnes nobiles, & qui ſinguli magnorum exercituum duces eſſe deberent, in prælio conciderunt: Unus omnino ſuperfuit ex tanta familia; qui propter ætatem puerilem duci non potuerat ad pugnam. Poſt hæc cenſus in Urbe habitus eſt, & inventa ſunt civium capitum cxix. millia.

Sequenti anno, cum in Algido monte, ab Urbe duodecimo ferme milliario, Romanus obſideretur exercitus, Lucius Quintius Cincinnatus Dictator eſt factus: qui agrum quatuor jugerum poſſidens, manibus ſuis colebat. Is, cum in opere & arans eſſet inventus, ſudore deterſo, togam prætextam accepit: &, cæſis hoſtibus, liberavit exercitum.

302. Anno CCC. & altero ab Urbe condita, imperium conſulare ceſſavit, & pro duobus

Et Fabia familia.] *Qui ita loquuntur, errant. Dicendum enim fuit*, ex gente, *non*, ex familia. *Ita tamen è veteribus multi, fateor: ſed illi melius poterant.*

Unus omnino.] *Hoc, etiamſi ab aliis omnibus ſæpius poſitum fuerit, falſum eſt tamen.*

Conſulibus decem facti ſunt qui ſummam poteſtatem haberent, Decemviri nominati. Sed cum primo anno bene egiſſent, ſecundo unus ex iis Appius Claudius, Virginii cujuſdam, qui honeſtis jam ſtipendiis contra Latinos in monte Algido militabat, filiam virginem corrumpere voluit: quam pater occidit, ne ſtuprum à Decemviro ſuſtineret: & regreſſus ad milites, movit tumultum. Sublata eſt Decemviris poteſtas, ipſique damnati ſunt.

Anno trecenteſimo-decimo-quinto ab Urbe condita, Fidenates contra Romanos rebellaverunt. Auxilium præſtabant his Veientes, & rex Veientium Tolumnius: quæ ambæ civitates tam vicinæ Urbi ſunt, ut Fidenæ vii; Veientes xviii. milliario abſint. Conjunxerunt ſe his & Volſci. ſed M. Æmilio Dictatore, Lucio Quinto Cincinnato Magiſtro Equitum victi, etiam regem perdiderunt: Fidenæ captæ, & exciſæ. Poſt xx. inde annos, Veientani rebellaverunt. Dictator contra ipſos miſſus eſt Furius Camillus: qui primum eos vicit acie; mox etiam civitatem diu obſidens cepit, antiquiſſimam, Italiæque ditiſſimam. Poſt eam cepit & Faliſcos, non minus nobi- 315.

Honeſtis jam ſtipendiis.] *Lego*, tum, *non*, jam.

Faliſcos.] *Quidquid dicant quidam è veteribus*, Faliſci *non Urbem ſignificat ſed populum. Urbs dicebatur* Falcii, *ſeu*, Feletii, *unde* Falerii, *unde* Faleri.

lem

lem civitatem. Sed commota est ei invidia, quasi prædam male divisisset; damnatusque ob eam causam, & expulsus civitate est. Statim Galli Senones ad Urbem venerunt; & victos Romanos xi. milliario ab urbe Roma, apud flumen Alliam sequuti, etiam Urbem occupaverunt; neque defendi quidquam nisi Capitolium potuit. quod cum diu obsedissent, & jam Romani fame laborarent, à Camillo, qui in vicina civitate exsulabat, Gallis superventum est, gravissimeque victi sunt; postea tamen, accepto etiam auro, ne Capitolium obsiderent, recesserunt: sed sequutus eos Camillus, ita cecîdit, ut & aurum, quod his datum fuerat, & omnia quæ ceperant militaria signa, revocaret. Ita tertium triumphans Urbem ingressus est, & appellatus Secundus Romulus, quasi & ipse patriæ conditor.

LIBER II.

ANNO CCCLXV. ab Urbe condita, post captam autem primo, dignitates mutatæ sunt: & pro duobus Consulibus facti Tribuni Militares consulari potestate.

Hinc

Hinc jam cœpit Romana res creſcere. Nam Camillus eo anno Volſcorum civitatem, quæ per LXX. annos bellum geſſerat, vicit, & Æquorum urbem, & Sutrinorum: atque omnes, deletis eorum exercitibus, occupavit; & tres ſimul triumphos egit.

Titus etiam Quintius Cincinnatus Præneſtinos, qui uſque ad urbis Romæ portas bello venerant, perſequutus, ad flumen Alliam vicit: & civitates, quæ ſub ipſis agebant, Romanis adjunxit; ipſum Præneſte aggreſſus, in deditionem accepit: quæ omnia ab eo geſta ſunt viginti diebus, triumphuſque ipſi decretus.

Verum dignitas Tribunorum Militarium non diu perſeveravit. Nam poſt aliquantum nullos placuit fieri: & quadriennium ita in Urbe fluxit, ut poteſtates ibi majores non eſſent. Reſumpſerunt tamen Tribuni Militares conſulari poteſtate iterum dignitatem, & triennio perſeveraverunt. Rurſus Conſules facti.

Lucio Genucio, & Quinto Servilio Conſulibus mortuus eſt Camillus: honor ei ſecundus poſt Romulum delatus eſt.

Titus Quintius Dictator adverſus Gallos, qui in Italiam venerant, miſſus eſt. Hi ab Urbe quarto milliario trans Anienem fluvium conſederant. Nobiliſſimus de Senatoribus Titus Manlius provocantem Gallum ad ſingulare certamen, congreſſus occidit:

&

& ſublato torque aureo, colloque ſuo im-
407. poſito, in perpetuum Troquati ſibi & poſteris cognomen accepit. Galli fugati ſunt: mox per Caium Sulpicium Dictatorem etiam victi. Non multo poſt à Caio Marcio Thuſci victi ſunt; VII. millia captivorum ex his in triumphum ducti.

Cenſus iterum habitus eſt; Et cum Latini, qui à Romanis ſubacti erant, milites præſtare nollent, ex Romanis tantum tirones lecti ſunt, factæque legiones decem, qui modus ſexaginta vel amplius armatorum millia efficiebat, parvis adhuc Romanis rebus tanta tamen in re militari virtus erat. Quæ cum profectæ eſſent adverſus Gallos duce Lucio Furio Camillo, quidam ex Gallis unum è Romanis, qui eſſet optimus, provocavit. Tum ſe Marcus Valerius Tribunus Militum obtulit: & cum proceſſiſſet armatus, corvus ei ſupra dextrum brachium ſedit; mox commiſſa adverſus Gallum pugna, idem corvus alis & ungibus Galli oculos verberavit, ne rectùm poſſet aſpicere: ita ut à Tribuno Valerio interfectus, non ſolum victoriam ei, ſed etiam nomen dederit. nam poſtea idem, Corvinus eſt dictus, ac propter hoc meritum, annorum trium & viginti, Conſul eſt factus.

Factæque legiones decem, &c.] *Fallitur. Nondum enim ea tempeſtate legio Romana ſex hominum millibus conſtabat.*

Latini,

Latini, qui noluerant milites dare, hoc quoque à Romanis exigere cœperunt, ut unus Conſul, ex eorum; alter ex Romanorum populo crearetur. Quod cum eſſet negatum, bellum contra eos ſuſceptum eſt, & ingenti pugna ſuperati ſunt: ac de his perdomitis triumphatum eſt. Statuæ Conſulibus ob meritum victoriæ in Roſtris poſitæ ſunt.

Jam Romani potentes eſſe cœperant; bellum enim in centeſimo & triceſimo fere milliario ab Urbe apud Samnites gerebatur, qui medii ſunt inter Picenum, Campaniam & Apuliam. L. Papirius Curſor cum honore Dictatoris ad id bellum profectus eſt, qui, cum Romam rediiſſet, Q. Fabio Maximo, Magiſtro Equitum, quem apud exercitum reliquit, præcepit, ne ſe abſente pugnaret. Ille, occaſione reperta, feliciſſime dimicavit, & Samnites delevit. ob quam 434.
rem à Dictatore capitis damnatus, quod ſe vetante pugnaſſet, ingenti favore militum & populi liberatus eſt: tanta Papirio ſeditione commota, ut pene ipſe interficeretur. Poſtea Samnites, Romanos, Tito Veturio & Spurio Poſthumio Conſulibus, ingenti dedecore vicerunt, & ſub jugum miſerunt. Pax tamen à Senatu & populo ſoluta eſt, quæ cum ipſis propter neceſſitatem facta fuerat. Poſtea Samnites victi ſunt à L. Papirio Conſule: ſeptem millia eorum ſub jugum

gum missa. Papirius de Samnitibus triumphavit. Eo tempore Appius Claudius Censor aquam Claudiam induxit, & viam Appiam strauit. Samnites, reparato bello, Q. Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus hominum occisis. Postea cum pater ei Fabius Maximus legatus datus fuisset, & Samnites vicit, & plurima eorum oppida cepit. Deinde P. Cornelius Rufinus, Manius Curius Dentatus, ambo Consules contra Samnites missi, ingentibus præliis eos confecere. Tum bellum cum Samnitibus per annos
462. novem & XL. actum sustulerunt. neque ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigaverit.

Interjectis aliquot annis, iterum se Gallorum copiæ contra Romanos Thuscis Samnitibusque junxerunt: sed cum Romam tenderent, à Cn. Cornelio Dolabella Consule
469. deletæ sunt.

Eodem tempore Tarentinis, qui jam in ultima Italia sunt, bellum indictum est; quia legatis Romanorum injuriam fecissent. Hi Pyrrhum Epiri regem contra Romanos in auxilium popoſcerunt; qui ex genere Achillis originem trahebat. is mox ad Italiam
472. venit; tumque primum Romani cum transmarino hoste dimicaverunt. Missus est contra eum Consul P. Valerius Lævinus: qui cum exploratores Pyrrhi cepisset, jussit eos per castra duci, ostendique omnem exer-

exercitum, tumque dimitti, ut renuntiarent Pyrrho, quæcumque à Romanis agerentur. Commiſſa mox pugna, cum jam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit: quos incognitos Romani expaverunt. ſed nox prælio finem dedit. Lævinus tamen per noctem fugit, Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eoſque ſummo honore tractavit; occiſos ſepelivit. Quos cum adverſo vulnere & truci vultu, etiam mortuos, jacere vidiſſet, tuliſſe ad cœlum manus dicitur, cum hac voce; Se totius orbis dominum eſſe potuiſſe, ſi tales ſibi milites contigiſſent.

Poſtea Pyrrhus, junctis ſibi Samnitibus, Lucanis, Brutiiſque Romam perrexit; omnia ferro igneque vaſtavit. Campaniam depopulatus eſt; atque ad Prænеſte venit, milliario ab Urbe octavo-decimo. Mox terrore exercitus, qui eum cum Conſule ſequebatur, in Campaniam ſe recepit. Legati ad Pyrrhum de redimendis captivis miſſi, ab eo honorifice ſuſcepti ſunt. captivos ſine pretio Romam miſit. Unum ex legatis Romanorum Fabricium ſic admiratus eſt, ut, cum eum pauperem eſſe cognoviſſet, quarta parte regni promiſſa ſollicitare voluerit, ut ad ſe tranſiret: contemptuſque à Fabricio eſt. Quare cum Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum miſit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum Cineam nomine;

ita

ita ut Pyrrhus partem Italiæ, quam iam armis occupaverat, obtineret. Pax diſplicuit; remandatumque Pyrrho à Senatu eſt, eum cum Romanis, niſi ex Italia receſſiſſet, pacem habere non poſſe. Tum Romani juſſerunt captivos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, qui ſe armis defendere potuiſſent; nec antè eos ad veterem ſtatum reverti, quam ſibi notorum hoſtium occiſorum ſpolia retuliſſent. Ita legatus Pyrrhi reverſus eſt: à quo cum quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperiſſet, Cineas dixit, regum ſe patriam vidiſſe: ſcilicet tales illîc fore omnes, qualis unus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Græciam putaretur. Miſſi ſunt contra Pyrrhum duces P. Sulpicius, & Decius Mus Conſules. Certamine commiſſo, Pyrrhus vulneratus eſt, elephanti interfecti, XX. millia cæſa hoſtium; & ex Romanis tantum quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus. Interjecto anno, contra Pyrrhum Fabricius eſt miſſus; qui prius inter legatos ſollicitari non potuerat quarta parte regni promiſſa. Tum, cum vicina caſtra ipſe & rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occiſurum, ſi ſibi aliquid polliceretur; quem Fabricius vinctum reduci juſſit ad dominum, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus ſpoſpon-

Tales illic fore] *Sic eo ævo loquebantur* fore *pro*, esse.

diſent

disset. Tum rex, admirans eum, dixisse fertur, Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate quam sol à cursu suo averti potest. Tum rex in Siciliam profectus est. Fabricius, victis Samnitibus & Lucanis, triumphavit. Consules deinde Manius Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus, adversum Pyrrhum missi sunt. Et Curius contra eum pugnavit: exercitum ejus cecîdit: ipsum Tarentum fugavit, castra cepit. Ea die cæsa sunt hostium XXIII. millia. Curius 477.
Dentatus in Consulatu triumphavit. Primus Romam elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiam à Tarento mox recessit, & apud Argos Græciæ civitatem occisus est.

Caio Fabricio Luscino, C. Claudio Cinna, Consulibus, anno Urbis conditæ CCCCLXI. Legati Alexandrini à Ptolemæo missi Romam venere: & à Romanis amicitiam, quam petierant, obtinuerunt.

Quintio Gulone, C. Fabio Pictore Consulibus, Picentes bellum commovere; & ab insequentibus Consulibus Publ. Sempronio, Appio Claudio victi sunt: & de his triumphatum est. Conditæ à Romanis civitates, Ariminum in Gallia, & Beneventum in Samnio.

Marco Attilio Regulo, Lucio Junio Libone Consulibus, Salentinis in Apulia bellum indictum est: captique sunt cum civitate simul Brundusini, & de his

his iterum triumphatum est

An. CCCCLXXVII. cum jam clarum urbis Romæ nomen esset, arma tamen extra Italiam mota non fuerant. Ut igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorum essent, census est habitus: inventa sunt civium capitum CCXCII. millia, CCCXXXIV. quanquam à condita Urbe nunquam bella cessassent; & contra Afros bellum susceptum est primum, Appio Claudio, Quinto Fulvio Consulibus. In Sicilia contra eos pugnatum est; & Appius Claudius de Afris & rege Siciliæ Hierone triumphavit.

Insequenti anno Valerio Marco & Octacilio Consulibus, in Sicilia à Romanis res magnæ gestæ sunt. Tauromenitani, Catanenses, & præterea quinquaginta civitates, in fidem acceptæ sunt. Tertio anno in Sicilia contra Hieronem regem Siculorum bellum paratum est. Is cum omni nobilitate Syracusanorum pacem à Romanis impetravit deditione argenti talenta ducenta; Afri in Sicilia victi sunt, & de his secundo Romæ triumphatum est.

Quinto anno belli Punici, quod contra Afros gerebatur, primum Romani Caio Duillio & Cnæo Cornelio Asina Consulibus, in mari dimicaverunt, paratis navibus rostratis, quas Liburnas vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duillius,
492. commisso prælio, Carthaginensium ducem vicit,

vicit, XXXI. naves cepit, quatuordecim merſit, ſeptem millia hoſtium cepit, tria millia occidit: neque ulla victoria Romanis gratior fuit. quod invicti terra, jam etiam mari plurimum poſſent. Caio Aquilio Floro, Lucio Scipione Conſulibus, Scipio Corſicam & Sardiniam vicit: multa millia inde captivorum abduxit, & triumphavit.

L. Manlio Volſone, M. Attilio Regulo Conſulibus, bellum in Africam tranſlatum eſt: contra Hamilcarem Carthaginenſium ducem in mari pugnatum, victuſque eſt. nam perditis LXIV. navibus retro ſe recepit: Romani XXII. amiſerunt; ſed cum in Africam tranſiſſent, primam Clypeam Africæ civitatem in deditionem acceperunt. Conſules uſque ad Carthaginem proceſſerunt; multiſque vaſtatis oppidis, Manlius victor Romam rediit, & XXVII. millia captivorum reduxit. Attilius Regulus in 496.
Africa remanſit. Is contra Afros aciem inſtruxit contra tres Carthaginenſium duces dimicans, victor fuit: XVIII. millia hoſtium cecidit, quinque millia cum VIII. elephantis cepit: ſeptuaginta-tres civitates in fidem accepit. Tum victi Carthaginenſes, pacem à Romanis petierunt, quam cum Regulus nollet, niſi duriſſimis conditionibus, dare, Afri auxilium à Lacedæmoniis petierunt: & duce Xanthippo, qui à Lacedæmoniis miſſus fuerat, Romanorum dux

Re-

Regulus victus est ultima pernicie. nam duo millia hominum tantum ex omni Romano exercitu remanserunt, quindecim millia cum Imperatore Regulo capta sunt, XXX. millia occisa; Regulus ipse in catenas conjectus.

Marco Æmilio Paulo, Servio Fulvio Nobiliore Consulibus, ambo Romani Consules ad Africam profecti sunt, cum trecentarum navium classe; primum Afros navali certamine superant. Æmilius Consul centum & quatuor naves hostium demersit, triginta cum pugnatoribus cepit; quindecim millia hostium aut occidit, aut cepit; militem suum ingenti præda ditavit. Et subacta Africa tum fuisset, nisi quod tanta fames erat, ut diutius exspectare exercitus non posset. Consules cum victrice classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt: & tanta tempestas fuit, ut ex quadringentis sexaginta quatuor navibus, octoginta servari vix potuerint. Neque ullo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naves reparaverunt; neque in aliquo animus his infractus fuit.

Cnæus Servilius Cæpio, & C. Sempronius Blæsus Consules cum ducentis sexaginta navibus ad Africam profecti sunt: aliquot civitates ceperunt: prædam ingentem reducentes, naufragium passi sunt. Itaque cum

cum continuæ calamitates Romanis diſplicerent, decrevit Senatus, ut à maritimis præliis recederetur, & tantum ſexaginta naves ad præſidium Italiæ ſalvæ eſſent.

Lucio Cæcilio Metello, Caio Furio Pacilo Conſulibus, Metellus in Sicilia Afrorum ducem cum xxx. elephantis, & mag- 502.
nis copiis venientem ſuperavit, xx. millia hoſtium ceciſit, ſex & xx. elephantos cepit, reliquos errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit, & Romam deduxit ingenti pompa; cum cxxx. elephantorum numerus omnia itinera compleret. Poſt hæc mala Carthaginenſes Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, ut Romam proficiſceretur, & pacem à Romanis obtineret, ac permutationem captivorum faceret. Ille Romam cum veniſſet, inductus in Senatum, nihil quaſi Romanus egit; dixitque ſe ex illa die, qua in poteſtatem Afrorum veniſſet, Romanum eſſe deſiiſſe itaque & uxorem à complexu removit, & Romanis ſuaſit, ne pax cum Pœnis fieret. Illos enim, fractos tot caſibus, ſpem nullam habere; ſe tanti non eſſe, ut tot millia captivorum propter unum ſe & ſenem & paucos, qui ex Romanis capti fuerant, redderentur: Itaque obtinu-

Romanum eſſe deſiiſſe.] *Capitis certe deminutionem paſſus erat; de qua & ejus ſpeciebus vide prater cateros Sigonium.*

it.

it. Nam Afros pacem petentes nullus admiſit. ipſe Carthaginem rediit; offerentibuſque Romanis, ut eum Romæ tenerent, negavit ſe in ea urbe manſurum, in qua, poſtquam Afris ſervierat, dignitatem honeſti civis habere non poſſet. Regreſſus igitur ad Africam, omnibus ſuppliciis extinctus eſt, P. Claudio Pulchro, C. Junio Conſulibus, Claudius contra auſpicia pugnavit, & à Carthaginenſibus victus eſt. Nam ex ducentis & viginti navibus, cum triginta fugit: XC. cum pugnatoribus captæ ſunt, demerſæ cæteræ, viginti millia capta. Alius quoque Conſul claſſem naufragio amiſit, exercitum tamen ſalvum habuit; quia vicina litora erant.

Caio Luctatio Catulo, Aulo Poſthumio Albino Conſulibus, anno belli Punici xxiii. Catulo bellum contra Afros commiſſum eſt. Profectus eſt cum CCC. navibus in Siciliam. Afri contra ipſum CCCC. paraverunt. Luctatius Catulus navem æger aſcendit: vulneratus enim in pugna ſuperiore fuerat. Contra Lilybæum civitatem Siciliæ pugnatum eſt ingenti virtute Romanorum; nam LXXIII. Carthaginenſium naves captæ ſunt, CXXV. demerſæ; XXXII. millia hoſtium capta, XIII. occiſa: infinitum auri argentique pondus in poteſtatem Romanorum redactum. Ex claſſe Romana duodecim naves demerſæ. pugnatum

natum est VI. Idus Martias. Statim Carthaginenses pacem petierunt: tributaque iis pax: captivi Romanorum, qui tenebantur à Carthaginensibus, redditi sunt. Etiam Carthaginenses petierunt, ut redimi eos captivos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus jussit sine pretio dari eos qui in publica custodia essent: qui autem à privatis tenerentur, ut, pretio dominis reddito, Carthaginem redirent; atque id pretium ex fisco magis quam à Carthaginensibus solveretur. 511.

Quintus Luctatius, Aulus Manlius Consules creati bellum Falisci intulerunt: quæ civitas Italiæ opulenta quondam fuit: quod ambo Consules intra sex dies quam venerant, transegerunt, IV. millibus hostium cæsis, cæteris pace concessa, agro tamen ex medietate sublato.

Ex fisco.] *Debuit dicere, ex ærario. Aliud enim* fiscus, *aliud* ærarium. *sed ita illis saculis vulgo loquebantur.*

LIBER III.

FINITO igitur Punico bello quod per XXII. annos contractum est, Romani jam clarissima gloria noti, legatos ad Ptolemæum Ægypti regem miserunt, auxilia promittentes: quia rex Syriæ Antiochus ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit, auxilia non accepit: jam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore potentissimus rex Siciliæ Hiero Romam venit ad ludos spectandos; & ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit.

Lucio Cornelio Lentulo, Fulvio Flacco Consulibus, quibus Hiero Romam venerat, etiam contra Ligures intra Italiam bel-
515. lum gestum est, & de his triumphatum. Carthaginenses tum bella reparare tentabant, Sardinienses, qui ex conditione pacis Romanis parêre debebant, ad rebellandum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginensium Romam, & pacem impetravit.

Tito Manlio Torquato, Caio Attilio Balbo Consulibus de Sardis triumphatum est: & pace omnibus locis facta, Romani nul-

Quod per XXII. annos contractum est.] *Pagina vigesima jam annos XXIII. notavit. Ergo hic error est. lege*, quod per XXIV. annos.

lum

lum bellum habuerunt, quod his poſt Romam conditam ſemel tantum Numa Pompilio regnante contigerat. 517.

Lucius Poſthumius Albinus, Cnæus Fulvius Centumalus Conſules bellum contra Illyrios geſſerunt: & multis civitatibus captis, etiam reges in deditionem acceperunt; tum primum de Illyriis triumphatum eſt. 523.

Lucio Æmilio Conſule ingentes Gallorum copiæ Alpes tranſierunt: ſed pro Romanis tota Italia conſenſit; traditumque eſt Fabio hiſtorico, qui ei bello interfuit, DCCC. millia hominum parata ad id bellum fuiſſe: ſed res per Conſules tantum proſpere geſta eſt. XL. millia hoſtium interfecta ſunt, & triumphus Æmilio decretus. 527.

Aliquot deinde annis pòſt, contra Gallos intra Italiam pugnatum eſt: finitumque eſt bellum Marco Claudio Marcello, Cnæo Cornelio Scipione Conſulibus. Tunc Marcellus cum parva manu equitum dimicavit, & regem Gallorum, Viridomarum nomine, manu ſua occîdit. Poſtea cum collega ſuo ingentes copias Gallorum peremit; Mediolanum expugnavit; grandem prædam Romam pertulit: ac triumphans Marcellus 530.

Fabio hiſtorico] *Dicebatur Fabius Pictor, quem veteres minus diligentem fuiſſe teſtantur.*

ſpolia Galli ſtipiti impoſita humeris ſuis vexit.

M. Minucio, P. Cornelio Coſſ. Iſtris bellum illatum eſt, quia latrocinati naves Romanorum fuerant, quæ frumenta exhibebant: perdomitique ſunt omnes. Eodem anno bellum Punicum ſecundum Romanis illatum eſt per Annibalem Carthaginenſium ducem: qui Saguntum Hiſpaniæ civitatem, Romanis amicam, oppugnare aggreſſus eſt, agens viceſimum ætatis annum; copiis congregatis CL. millibus peditum, & XX. millibus equitum. Huic Romani per legatos denuntiaverunt, ut bello abſtineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miſerunt, ut mandaretur Annibali, ne bellum contra ſocios populi Romani gereret. Sed dura reſponſa à Carthaginenſibus reddita. Saguntini interea fame victi ſunt; captique ab Annibale,
533. ultimis pœnis afficiuntur. Tum Publius Cornelius Scipio cum exercitu in Hiſpaniam profectus eſt, Tiberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginenſibus indictum eſt. Annibal relicto in Hiſpania fratre Aſdrubale, Pyrenæum tranſiit: Alpes, adhuc in ea parte in vias, ſibi patefecit. Traditur ad Italiam LXXX. millia peditum, & XX. millia equitum, ſeptem & triginta elephantes adduxiſſe. Interea multi Ligures & Galli Annibali ſe junxerunt.

Sem-

Sempronius Gracchus, cognito ad Italiam Annibalis adventu, è Sicilia exercitum Ariminum trajecit. Publius Cornelius Scipio Annibali primus occurrit: commisso prælio, fugatis suis, ipse vulneratus in castra rediit. Sempronius Gracchus & ipse conflixit apud Trebiam amnem, is quoque vincitur. Annibali multi se in Italia dedidérunt. Inde ad Tusciam veniens Annibal, Flaminio Consuli occurrit: ipsum Flaminium interemit: Romanorum viginti quinque millia cæsa sunt: cæteri diffugérunt. Missus adversus Annibalem postea à Romanis Quintus Fabius Maximus. Is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit: mox inventa occasione vicit. 535

Quingentesimo & quadragesimo anno à condita Urbe, Lucius Æmilius, P. Terentius Varro, contra Annibalem mittuntur, Fabioque succedunt: qui Fabius ambos Consules monuit, ut Annibalem callidum & impatientem ducem non aliter vincerent, quam prælium differendo. Verum cum impatientia Varronis Cons. contradicente Consule altero, apud vicum, qui Cannæ appellatur, in Apulia pugnatum esset, ambo Consules ab Annibale vincuntur. In ea pugna tria millia Afrorum pereunt; magna pars de exercitu Annibalis sauciatur: nullo tamen Punico bello Romani gravius accepti sunt; periit enim in eo Æmilius

Paulus Conſul: Conſulares & Prætorii XX. Senatores capti aut occiſi XXX. nobiliores viri CCC. militum XL. millia; equitum tria millia & quingenti; in quibus malis nemo tamen Romanorum, pacis mentionem habere dignatus eſt. Servi, quod nunquam ante, manumiſſi, & milites facti ſunt. Poſt eam pugnam multæ Italiæ civitates, quæ Romanis paruerant, ſe ad Annibalem tranſtulerunt. Annibal Romanis obtulit, ut captivos redimerent: reſponſumque eſt à Senatu, eos cives non eſſe neceſſarios, qui cum armati eſſent, capi potuiſſent. Ille omnes poſtea variis ſuppliciis interfecit, & tres modios aureorum annulorum Carthaginem miſit; quos è manibus equitum Romanorum, Senatorum, & militum, detraxerat. Interea in Hiſpania, ubi frater Annibalis Aſdrubal remanſerat cum magno exercitu, ut eam totam Afris ſubigeret, à duobus Scipionibus Romanis ducibus vincitur; perditque in pugna XXXV. millia hominum. ex his capiuntur X millia, occiduntur XXV. Mittuntur ei à Carthaginenſibus ad reparandas vires XII. millia peditum, IV. millia equitum, XX elephanti.

Anno quarto poſtquam in Italiam Annibal venit, Marcus Claudius Marcellus Conſul apud Nolam, civitatem Campaniæ, contra Annibalem bene pugnavit. Annibal multas civitates Romanorum per Apuliam, Ca-

Calabriam, & Brutios occupavit: quo tempore etiam rex Macedoniæ Philippus ad eum legatos misit, promittens auxilia contra Romanos, sub hac conditione, ut deletis Romanis, ipse quoque contra Græcos ab Annibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, & re cognita, Romani in Macedoniam Marcum Valerium Lævinum ire jusserunt; in Sardiniam Titum Manlium Torquatum Proconsulem: nam etiam ea sollicitata ab Annibale, Romanos deseruerat. Ita uno tempore quatuor locis pugnabatur, in Italia, contra Annibalem; in Hispania, contra fratrem ejus Asdrubalem; in Macedonia, contra Philippum; in Sardinia, contra Sardos, & alterum Asdrubalem Carthaginensem. Is à Tito Manlio Proconsule, qui ad Sardiniam missus fuerat, vivus est captus; occisa cum eo XII. millia, capti mille-quingenti; & à Romanis Sardinia subacta. Manlius victor captivos & Asdrubalem Romam reportavit. Interea etiam Philippus à Lævino in Macedonia vincitur, & in Hispania à Scipionibus Asdrubal, & Mago tertius frater Annibalis.

Decimo anno postquam Annibal in Italiam venerat. P. Sulpicio, Cnæo Fulvio Consulib. Annibal usque ad quartum milliarium Urbis accessit, equites ejus usque ad portas, mox Consulum metu, cum exercitu venientium, Annibal ad Campaniam 541.

se recepit. In Hispania à fratre Asdrubale
547. ambo Scipiones, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur: exercitus tamen integer remansit: casu enim magis quam virtute erant decepti, quo tempore etiam à Consule Marcello Siciliæ magna pars capta est, quam tenere Afri cœperant: &, ex nobilissima urbe Syracusana, præda ingens Romam perlata est. Lævinus in Macedonia cum Philippo & multis Græciæ populis, & rege Asiæ Attalo, amicitiam fecit: & ad Siciliam profectus, Annonem quendam Afrorum ducem apud Agrigentum civitatem cum ipso oppido cepit, eumque Romam cum captivis nobilibus misit; XL. civitates in deditionem accepit, XXVI. expugnavit. Ita omni Sicilia recepta, Macedonia fracta, cum ingenti gloria Romam regressus est. Annibal in Italia Cnæum Fulvium Consulem subito aggressus, cum octo millibus hominum interfecit. Interea ad Hispanias, ubi occisis duobus Scipionibus nullus Romanus dux erat, Publius Cor-
542. nelius Scipio mittitur, filius Publii Scipionis, qui ibidem bellum gesserat, annos natus quatuor & XX. vir Romanorum omnium & sua ætate, & posteriori tempore fere primus. Is Carthaginem Hispaniæ capit; in qua omne aurum & argentum, & belli apparatum Afri habebant: nobilissimos quoque obsides quos ab Hispanis acceperat:

ceperat: Magonem etiam fratrem Annibalis ibidem capit; quem Romam cum aliis mittit. Romæ ingens lætitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit. Qua re omnes fere Hispani ad eum uno animo transierunt. Post quæ Asdrubalem Annibalis fratrem victum fugat, & prædam maximam capit.

Interea in Italia Consul Q. Fabius Maximus Tarentum recepit: in qua ingentes 543.
copiæ Annibalis erant: & ibi etiam ducem Annibalis Carthalonem occidit, XXV. millia captivorum vendidit: prædam militibus dispertivit, pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit. Tum multæ civitates Romanorum, quæ ad Annibalem transierant prius, rursus se Fabio Maximo reddiderunt. Insequenti anno Scipio in Hispania egregias res egit, & per se, & per fratrem suum Lucium Scipionem: LXX. civitates recepit. In Italia tamen male pugnatum est. Nam Claudius Marcellus Consul ab Annibale occisus est.

Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus fuerat, rursus res inclytas gerit: regem Hispaniarum magno prælio victum in amicitiam accepit, & primus omnium à victo obsides non poposcit.

Desperans Annibal Hispanias contra Scipionem diutius posse retineri, fratrem suum Asdrubalem ad Italiam cum omnibus co-

piis evocavit. Is veniens eodem itinere quo etiam Annibal venerat, à Conſulibus Appio Claudio Nerone, & Marco Livio Salinatore, apud Senam Piceni civitatem, in inſidias compoſitas incidit: ſtrenue tamen pugnans occiſus eſt: ingentes ejus copiæ captæ aut interfectæ ſunt, magnum pondus auri atque argenti Romam relatum. Poſt hæc Annibal diffidere jam de belli cœpit eventu, & Romanis ingens animus acceſſit. Itaque & ipſi evocaverunt ex Hiſpania Publium Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloria venit.

Quinto Cæcilio, Lucio Valerio Conſulibus omnes civitates, quæ in Brutiis ab Annibale tenebantur, Romanis ſe tradiderunt.

Anno XIV. poſtquam in Italiam Annibal venerat, Scipio, qui multa bene in Hiſpania egerat, Conſul eſt factus, & in A-
548. fricam miſſus: cui viro divinum quiddam ineſſe exiſtimabatur: adeo ut putaretur etiam cum Numinibus habere ſermonem. Is in Africa contra Annonem ducem Afrorum pugnat, exercitum ejus interficit. Secundo prælio caſtra cepit, cum quatuor millibus & quingentis militibus: XI. millibus occiſis. Syphacem Numidiæ regem,

Senam Piceni.] *Ad diſtinctionem Senæ Galliæ, quæ hodie inter peliſſimas Italiæ civitates nobilem locum obtinet.*

qui

qui ſe Afris conjunxerat, capit, & caſtra ejus invadit. Syphax cum nobiliſſimis Numidis, & infinitis ſpoliis, ab Scipione Romam mittitur; qua re audita, omnis fere Italia Annibalem deſerit; ipſe à Carthaginenſibus in Africam redire jubetur, quam Scipio vaſtabat.

Ita anno XVII. ab Annibale Italia libe- 550.
rata eſt: quam flens dicitur reliquiſſe. Legati Carthaginenſium pacem à Scipione petierunt: ab eo ad Senatum Romam miſſi ſunt: XLV. dies his induciæ datæ ſunt, quouſque Romam ire & regredi poſſent: XXX. millia pondo argenti ab his accepta ſunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem juſſit cum Carthaginenſibus fieri. Scipio his conditionibus dedit, ne amplius quam XXX. naves haberent, quingenta millia pondo argenti darent, captivos & perfugas redderent.

Interim Annibale veniente ad Africam, pax turbata eſt; multa hoſtilia ab Afris facta ſunt; legati tamen eorum ex Urbe venientes, à Romanis capti ſunt, & jubente Scipione dimiſſi. Annibal quoque, frequentibus prœliis victus à Scipione, petiit etiam ipſe pacem. Cum ventum eſſet ad

Caſtra ejus invadit] *Puto ſcripſiſſe Eutropium* incendit. *Id certe vetus hiſtoria teſtatur.*

Italia ab Annibale liberata eſt] *Id eſt, Annibal Italiæ faucibus depulſus eſt.*

collo-

colloquium, iiſdem conditionibus data eſt, quibus prius: addita quingentis millibus pondo argenti, C. millia librarum propter novam perfidiam. Carthaginenſibus conditiones diſplicuerunt, juſſeruntque Annibalem pugnare. Infertur à Scipione, & Maſiniſſa, alio rege Numidarum, qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini bellum. Annibal tres exploratores ad Scipionis caſtra miſit: quos captos Scipio circumduci per caſtra juſſit, oſtendique eis totum exercitum; mox etiam prandium dari, dimittique, ut renuntiarent Annibali quæ apud Romanos vidiſſent. Interea prælium ab utroque duce inſtructum eſt, quale vix ulla memoria fuit: quum peritiſſimi viri copias ſuas ad bellum educerent. Scipio victor recedit, pene ipſo Annibale capto: qui primum cum multis equitibus, deinde cum XX. poſtremo cum quatuor evaſit. Inventa in caſtris Annibalis argenti pondo XX. millia, auri octingenta, cætera ſupellectili copioſa. Poſt id certamen pax cum Carthaginenſibus facta eſt. Scipio Romam rediit, & ingenti
551. gloria triumphavit, atque Africanus ex eo appellari cœptus eſt. Finem accepit ſecundum Punicum bellum, poſt annum nonum decimum quàm cœperat.

LIBER IV.

TRANSACTO Punico bello, ſequutum eſt Macedonicum contra Philippum regem.

Quingenteſimo & quinquageſimo-primo anno ab Urbe condita, T. Quintius Flaminius adverſus Philippum regem mittitur: res proſpere geſſit: pax ei data eſt his legibus, ne Græciæ civitatibus, quas Romani contra eum defenderent, bellum inferret; ut captivos & transfugas redderet; Quinquaginta ſolum naves haberet, reliquæ Romanis redderet: Per annos decem quaterna millia pondo argenti præſtaret; & obſidem daret filium ſuum Demetrium. T. Quintius etiam Lacedæmoniis intulit bellum; ducem eorum Nabidem 557.
vicit; &, quibus voluit conditionibus, in fidem accepit: ingenti gloria duxit ante currum nobiliſſimos obſides, Demetrium Philippi filium, & Armenem Nabidis.

Tranſacto bello Macedonico, ſequutum eſt Syriacum contra Antiochum regem, P. Cornelio Scipione, M. Acilio Glabrione Conſulibus. Huic Antiocho Annibal ſe junxerat, Carthaginem patriam ſuam, ne Romanis traderetur, relinquens. M. Acilius Glabrio in Achaia pugnavit bene. Ca- 561.
ſtra.

ſtra regis Antiochi nocturna pugna capta ſunt: ipſe fugatur. Philippo, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuiſſet, filius Demetrius redditus eſt.

L. Cornelio Scipione, C. Lælio Conſulibus, Scipio Africanus fratri ſuo L. Cornelio Scipioni Conſuli legatus contra Antiochum profectus eſt. Annibal, qui cum Antiocho erat, navali prælio victus eſt. Ipſe poſtea Antiochus circa Sipylum & Magneſiam Aſiæ civitatem, à Conſule
562. Cornelio Scipione ingenti prælio fuſus eſt. Auxilio fuit Romanis in ea pugna Eumenes, Attali regis frater, qui Eumeniam in Phrygia condidit. Quinquaginta millia peditum, iv. millia equitum eo certamine ex parte regis occiſa ſunt. Tum rex Antiochus pacem petit: quæ iiſdem conditionibus datur à Senatu, quamquam victo, quibus ante offerebatur; ut ex Europa & Aſia recederet, atque intra Taurum ſe contineret; x. millia talentorum, & xx. obſides præberet; Annibalem concitatorem belli dederet. Eumeni regi donatæ ſunt omnes Aſiæ civitates, quas Antiochus bello perdiderat: & Rhodiis, qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, multæ urbes conceſſæ ſunt. Scipio Romam rediit; ingenti gloria triumphavit; nomen & ipſe, ad imitationem fratris, Aſiatici accepit, quia Aſiam vicerat: ſicuti

ſicuti frater ipſius, propter Africam domitam, Africanus appellabatur.

Spurio Poſthumo Albino, Q. Marcio Philippo Conſulibus, M. Fulvius de Ætolis triumphavit. Annibal, qui victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Pruſiam Bithyniæ regem fugerat, repetitus etiam ab eo eſt per Titum Quintium Flamininum: &, cum tradendus eſſet Romanis, venenum bibit, & apud Libyſſam in finibus Nicomedienſium ſepultus eſt.

Philippo rege Macedoniæ mortuo, qui & adverſum Romanos bellum geſſerat, & poſtea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius ejus Perſeus in Macedonia rebellavit, ingentibus copiis ad bellum paratis. 573. Nam adjutores habebat Cotyn Thraciæ regem; & Illyrici regem, Gentium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes Aſiæ rex, Ariarathes Cappadociæ, Antiochus Syriæ, Ptolemæus Ægypti, Maſiniſſa Numidiæ. Pruſias autem rex Bithyniæ, quanquam ſororem Perſei uxorem haberet, utriſque ſe æquum præbuit. Dux Romanorum P. Licinius Conſul eſt à rege gravi prælio victus: neque tamen Romani, quamquam ſuperati, regi petenti pacem præſtare voluerunt, niſi his conditionibus; ut ſe & ſuos Senatui & Populo Romano dederet. Mox miſſus contra eum Lucius Æmilius Paulus Conſul, in

Il-

Illyricum C. Ancius Prætor, contra Gen-
584. tium. Sed Gentius facile uno prælio vi-
ctus, mox ſe dedidit. Mater ejus & uxor,
& duo filii, frater quoque ejus, ſimul in
poteſtatem Romanorum venerunt. Ita
bello intra dies xxx. perfecto, ante cog-
nitum eſt Gentium victum, quam cœp-
tum bellum nunciaretur.

Cum Perſeo autem Æmilius Paulus Con-
ſul tertio nonas Septembris dimicavit; vi-
citque eum, xx. millibus peditum ejus occi-
ſis: equitatus cum rege fugit integer,
Romanorum c. milites amiſſi ſunt: urbes
Macedoniæ omnes, quas rex tenuerat, Ro-
manis ſe dediderunt, Ipſe rex, cum deſe-
reretur ab amicis, venit in Pauli poteſta-
tem. ſed honorem ei Æmilius non quaſi
victo habuit: nam & volentem ſibi ad pe-
des cadere non permiſit; ſed juxta ſe in
ſella collocavit. Macedonibus & Illyriis
hæ leges datæ ſunt; ut liberi eſſent, & di-
midium eorum tributorum præſtarent, quæ
regibus præſtitiſſent: ut appareret Popu-
lum Romanum pro æquitate magis quam
avaritia dimicare; atque in conventu infi-
nitorum populorum Paulus hæc pronun-
tiavit, & legationes multarum gentium,
quæ ad eum venerant, magnificentiſſimo
pavit convivio; dicens, Ejuſdem hominis eſſe
debere & bello vincere, & convivii appa-
561. ratu elegantem eſſe. Mox ſeptuaginta ci-
vitates

vitates Epiri, quæ rebellarant, cepit: prædam militibus diſtribuit: Romam cum ingenti pompa rediit, in nave Perſei: quæ inuſitatæ magnitudinis fuiſſe traditur: adeo ut XVI. ordines habuiſſe dicatur remorum. Triumphavit autem magnificentiſſime in curru aureo, cum duobus filiis utroque latere aſtantibus. Ducti ſunt ante currum duo regis filii, & ipſe Perſeus, xlv. annos natus. Poſt cum etiam C. Anicius de Illyriis triumphavit: Gentius cum fratre & filiis ante currum ductus eſt. Ad hoc ſpectaculum multarum gentium reges Romam venerunt: inter alios etiam venit Attalus atque Eumenes Aſiæ reges, atque Pruſias Bithyniæ; magno honore accepti ſunt, & permittente Senatu, dona quæ attulerant, in Capitolio poſuerunt. Pruſias etiam filium ſuum Nicomedem Senatui commendavit. 586.

Inſequenti anno Lucius Memmius in Hiſpania bene pugnavit. Marcellus poſtea Conſul res ibidem proſpere geſſit.

Tertium deinde bellum contra Carthaginem ſuſcipitur, DC. & altero anno ab Urbe condita, L. Manlio Cenſorino, & Marco Manilio Conſulibus, anno LI. poſtquam ſecundum Punicum bellum tranſactum erat. Hi profecti, Carthaginem oppugnaverunt. Contra eos Aſdrubal dux Carthaginenſium dimicabat; Famea dux 602.

alius

alius equitatui præerat Carthaginenſium. Scipio tunc, Scipionis Africani nepos, Tribunus ibi militabat, cujus apud omnes ingens metus & reverentia erat. Nam & paratiſſimus ad dimicandum, & conſultiſſimus habebatur. Itaque per eum multa proſpere à Conſulibus geſta ſunt: neq; quidquam magis vel Aſdrubal vel Hamea vitabant, quam contra eam Romanorum partem pugnam committere, ubi Scipio dimicabat.

Per idem tempus Maſiniſſa rex Numidarum, per annos ſexaginta fere amicus Populi Romani, anno vitæ ſuæ CVII. mortuus eſt. XLIV. filiis relictis Scipionem diviſorem regni inter filios eſſe juſſit.

Cum igitur clarum Scipionis nomen eſſet, juvenis adhuc, Conſul eſt factus: & contra Carthaginem miſſus. Is eam cepit,
606. ac diruit, ſpolia ibi inventa, quæ de variarum civitatum excidiis Carthago collegerat: & ornamenta urbium civitatibus Siciliæ, Italiæ, Africæ reddidit: quæ ſua recognoſcebant. Ita Carthago, ſeptingenteſimo anno poſtquam condita erat, deleta eſt. Scipio nomen quod avus ejus acceperat, meruit: ſcilicet ut propter virtutem etiam ipſe Africanus Junior vocaretur.

Interim in Macedonia quidam Pſeudophilippus arma movit: & Romanum prætorem Publium Juvencium contra ſe miſſum,

ſum, ad internecionem vicit. Poſt eum Q. Cæcilius Metellus dux à Romanis contra Pſeudo philippum miſſus eſt: & viginti-quinque millibus ex militibus ejus occiſis, Macedoniam recepit. Ipſum etiam Pſeudophilippum in poteſtatem ſuam redegit.

Corinthiis quoque bellum indictum eſt, nobiliſſimæ Græciæ civitati, propter injuriam legatorum Romanorum. Hanc Mummius Conſul cepit ac diruit. Tres igitur Romæ ſimul celeberrimi triumphi fuerunt: Africani, ex Africa; ante cujus currum ductus eſt Aſdrubal: Metelli ex Macedonia; cujus currum præceſſit Andriſcus, qui & Pſeudo-philippus dicitur: Mummii, ex Corintho, ante quem ſigna ænea & pictæ tabulæ, & alia urbis clariſſimæ ornamenta prælata ſunt.

Iterum in Macedonia Pſeudo perſeus, qui ſe Perſei filium eſſe dicebat, collectis ſervis, rebellavit; & cum ſeptemdecim armatorum millia haberet, à Tremellio Quæſtore ſuperatus eſt. His diebus Androgynus Romæ viſus, juſſu aruſpicum in mare merſus eſt.

Eodem tempore Metellus in Celtiberia apud Hiſpanos res egregias geſſit. Succeſſit ei Quintus Pompeius. Nec multo poſt, Quintus quoque Cæpio ad idem bellum miſſus eſt; quod quidam Viriatus contra Romanos in Luſitania gerebat. Quo metu.

metu Viriatus à ſuis interfectus eſt; cum quatuordecim annos Hiſpanias adverſum Romanos moviſſet. Paſtor primo fuit; mox latronum dux: poſtremo tantos ad bellum populos concitavit, ut aſſertor contra Romanos Hiſpaniæ putaretur, & cum interfectores ejus præmium à Cæpione Conſule peterent, reſponſum eſt, nunquam Romanis placuiſſe, imperatorem à ſuis militibus interfici.

Quintus Pompeius deinde Conſul à Numantinis, quæ Hiſpaniæ civitas fuit
511. opulentiſſima, ſuperatus pacem ignobilem fecit. Poſt eum Caius Hoſtilius Mancinus Conſul iterum cum Numantinis pacem fecit infamem: quam Pop. & Senatus juſſit infringi, atque ipſum Mancinum hoſtibus tradi: ut in illo, quem auctorem fœderis habebant, injuriam ſoluti fœderis vindicarent. Poſt tantam igitur ignominiam, qua à Numantinis bis Romani exercitus fuerant ſubjugati, Publius Scipio Africanus ſecundum Conſul factus, & ad Numantiam miſſus eſt. Is primum militem vitioſum & ignavum exercendo magis quam puniendo, ſine aliqua acerbitate correxit. Tum multas Hiſpaniæ civitates partim bello cepit, partim in deditionem accepit. Poſtremo ipſam Numantiam diu obſeſſam, fame confecit, & à ſolo evertit: reliquam provinciam in fidem accepit.

Eo

Eo tempore Attalus rex Asiæ, frater Eumenis, mortuus est; hæredemque populum Romanum reliquit. ita imperio Romano per testamentum Asia accessit.

Mox etiam Decimus Junius Brutus de Gallæcis & Lusitanis triumphavit magna gloria: & Publius Scipio Africanus de Numantinis secundum triumphum egit, XIV. anno postquam priorem de Africa egerat. 614.

Motum interim in Asia bellum est ab Aristonico Eumenis filio, qui ex concubina susceptus fuerat. Is Eumenes, frater Attali fuerat. Adversus eum missus est P. Licinius Crassus: habuit infinita regum auxilia. nam & Bithyniæ rex Nicomedes Romanos juvit: & Mithridates Ponticus, cum quo postea bellum gravissimum fuit: & Ariarathes Cappadox, & Pylæmenes Paphlagon. Victus est tamen Crassus, & in prælio interfectus. caput ejus Aristonico oblatum est; corpus Smyrnæ sepultum. Postea Perpenna Consul Romanus, qui successor Crasso veniebat, audita belli fortuna, ad Asiam celeravit: & acie victum Aristonicum, apud Stratonicen civitatem, quo fugerat, fame ad deditionem compulit. Aristonicus jussu Senatus Romæ in carcere strangulatus: triumphari enim de eo non poterat, quia Perpenna apud Pergamum, rediens, diem obierat. 621.

Lucio

Lucio Cæcilio Metello, & Tito Quintio Flaminino Conſulibus Carthago in Africa juſſu Senatus reparata eſt, quæ nunc manet; annis duobus & viginti poſtquam à Scipione fuerat everſa. Deducti eo ſunt cives Romani.

Anno DCXXVII. ab Urbe condita, Caius Caſſius Longinus, & Sextus Domitius Calvinus Conſules, Gallis Tranſalpinis bellum intulerunt, & Arvernorum nobiliſſimæ tum civitati, atque eorum regi Bituito: infinitamque multitudinem juxta Rhodanum fluvium interfecerunt. Præda ex torquibus Gallorum ingens Romam perlata eſt. Bituitus ſe Domitio dedidit: atque ab eo Romam ductus eſt: magnaque gloria Conſules ambo triumphaverunt.

Marco Porcio Catone, & Quinto Marcio Rege Conſulibus DCXXX. anno & tertio ab Urbe condita, Narbona in Gallia colonia deducta eſt. Poſt à L. Metello & Quinto Mucio Scævola Conſulibus de Dalmatia triumphatum eſt.

Ab Urbe condita anno DCXXXV. C. Cato Conſul Scordiſcis intulit bellum; ignominioſeque pugnavit.

C. Cæcilio Metello & Cnæo Carbone Conſulibus duo Metelli fratres eodem die alterum ex Thracia, ex Sardinia alterum triumphum egerunt. Nuntiatumque Romæ eſt, Cimbros è Gallia in Italiam tranſiſſe.

P.

P. Scipione Naſica, & L. Calpurnio Beſtia Conſulibus, Jugurthæ Numidarum regi bellum illatum eſt, quod Adherbalem & Hiempſalem, Micipſæ filios, fratres ſuos, reges, & P. Rom. amicos interemiſſet. Miſſus adverſus eum Conſul Calpurnius Beſtia, corruptus regis pecunia pacem eum eo flagitioſiſſimam fecit; quæ à Senatu reprobata eſt. Poſtea contra eundem inſequenti anno Spurius Albinus Poſthumius profectus eſt. Is quoque per fratrem ignominioſe contra Numidas pugnavit. Tertio miſſus Quintus Cæcilius Metellus Conſul, exercitum ingenti ſeveritate & moderatione correctum, cum nihil in quemquam cruentum faceret, ad diſciplinam Romanam reduxit. Jugurtham variis præiis vicit, elephantos ejus occidit, vel cepit. Et cum jam bello finem impoſiturus eſſet, ſucceſſum eſt ei à C. Mario. Is Jugurtham, & Bocchum Mauritaniæ regem, qui auxilium Jugurthæ ferre cœperat, pariter ſuperavit. Aliquanta & ipſe oppida Numidiæ cepit: belloque terminum poſuit, capto Jugurtha per quæſtorem ſuum Cornelium Syllam, ingentem virum, tradente Boccho Jugurtham, qui pro eo ante pugnaverat. 641. 645.

A Marco Junio Silano collegâ Quinti Metelli, Cimbri in Gallia, & à Minucio Rufo in Macedonia Scordiſci & Triballi; & à Servilio Cæpione in Hiſpania Luſitani victi

victi sunt: duo triumphi de Jugurtha, primus per Metellum, secundus per Marium
647. acti sunt; ante currum tamen Marii Jugurtha cum duobus filiis ductus est catenatus, & mox jussu Consulis in carcere strangulatus.

LIBER V.

DUM bellum in Numidia contra Jugurtham geritur, Romani Consules Marcus Manilius & Quintus Cæpio à Cimbris & Teutonibus & Tigurinis & Ambronibus, quæ erant Germanorum & Gallorum gentes, victi sunt juxta flumen Rhodanum; & ingenti internecione attriti, etiam castra sua & magnam partem exercitus prediderunt. Timor Romæ grandis fuit, quantus vix Annibalis tempore Punicis bellis, ne iterum Galli Romam venirent. Ergo Marius post victoriam Jugurthinam secundùm Consul est factus, bellumque ei
648. contra Cimbros & Teutones decretum est. Tertio quoque ei & quarto delatus est Consulatus: quia bellum cum Cimbris protrahebatur; sed in quarto Consulatu collegam habuit Quintum Luctatium Catulum. Cum Cimbris itaque conflixit, & duobus præliis CC. millia hostium cecîdit, LXXX. millia cepit, & ducem eorum Teutobodum;

dum; propter quod meritum abſens quintùm Conſul eſt factus.

Interea Cimbri & Teutones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam tranſierunt. Iterum à Caio Mario & Quinto Catulo contra eos dimicatum eſt: ſed à Catuli parte felicius. Nam eo prælio, quod ſimul ambo geſſerunt, CXL. millia aut in pugna aut in fuga cæſa ſunt, & LX. millia capta. Romani milites ex utroque exercitu trecenti perierunt. Tria & triginta ſigna Cimbris ſublata ſunt; ex his exercitus Marii duo reportavit, Catuli exercitus xxx. & unum. Is belli finis fuit: triumphus utrique decretus eſt.

Sexto Julio Cæſare, & L. Marcio Philippo Conſulibus, ſexcenteſimo quinquageſimo nono anno ab Urbe condita, cum prope alia omnia bella ceſſaſſent, in Italia graviſſimum bellum Picentes, Marſi, Pelignique moverunt: qui, cum annis numeroſis jam Pop. Romano obedirent, tum libertatem ſibi æquam aſſerere cœperunt. Pernicioſum admodum hoc bellum fuit. P. Rutilius Conſul in eo occiſus eſt: Cæpio nobilis juvenis, & Porcius Cato alius Conſul. Duces autem adverſus Romanos Picentibus & Marſis fuerunt, Titus Vietius, Hierus Aſinius, Titus Herennius, Aulus Cluentius. A Romanis bene contra eos pugnatum eſt à C. Mario, qui ſexies Con-

ſul fuerat; & à Cnæo Pompeio: maxime tamen à Lucio Cornelio Sylla, qui inter alia facta egregia, ita Cluentium hoſtium ducem cum magnis copiis fudit, ut ex ſuis nec unum amitteret. Quadriennio, cum gravi tamen calamitate, hoc bellum tractum eſt. Quinto demum anno finem accepit per Lucium Cornelium Syllam Conſulem, cum antea in eodem bello ipſe multa ſtrenue Prætor geſſiſſet.

Anno Urbis conditæ DCLXII. primum Romæ bellum Civile C. Marius ſexies Conſul dedit. Nam cum Sylla Conſul contra Mithridatem geſturus bellum, qui Aſiam & Achaiam occupaverat, mitteretur: iſque exercitum in Campania pauliſper teneret, ut belli Socialis, de quo diximus quod intra Italiam geſtum fuerat, reliquiæ tollerentur, Marius affectavit, ut ipſe ad bellum Mithridaticum mitteretur. Qua re Sylla commotus, cum exercitu ad Urbem venit. Illic contra Marium & Sulpicium dimicavit, primus urbem Romam ingreſſus eſt, Sulpicium interfecit, Marium fugavit: atque ita Conſulibus ordinatis in futurum annum, Cnæo Octavio, & L. Cornelio Cinna, ad Aſiam profectus eſt. Mithridates enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam Minorem, & totum Ponticum mare in circuitu cum Boſporo tenebat, primo Nicomedem amicum P. R. Bithy-

nia

nia voluit expellere ; Senatuique mandavit, bellum ſe ei propter injurias quas paſſus fuerat, illaturum. A Senatu reſponſum eſt Mithridati, ſi id faceret, quod & ipſe bellum à Romanis pateretur. Qua re iratus, Cappadociam ſtatim occupavit, & ex ea Ariobarzanem regem & amicum Pop. Romani fugavit. Mox etiam Bithyniam invaſit, & Paphlagoniam, pulſis ex ea regibus, amicis Pop. Romani, Pylæmene & Nicomede. Inde ad Epheſum contendit: & per omnem Aſiam literas miſit, ut ubicumque inventi eſſent cives Romani, uno die occiderentur. Interea etiam Athenæ civitas Achaiæ ab Ariſtone Athenienſi Mithridati tradita eſt. Miſerat enim jam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducem ſuum, cum CXX. millibus equitum ac peditum: per quem etiam reliqua Græcia occupata eſt. Sylla Archelaum apud Piræeum non longe ab Athenis obſedit, ipſamque urbem cepit ; poſtea commiſſo prælio contra Archelaum, ita eum vicit ut ex CXX. millibus vix decem ſupereſſent Archelao, & ex Syllæ exercitu XIV. tantum homines interficerentur. Hac pugna Mithridates cognita, LXX. millia lectiſſima ex Aſia Archelao miſit, contra quem Sylla iterum commiſit. Primo prælio viginti millia hoſtium interfecta ſunt, filiuſque Archelai Diogenes: ſecundo omnes Mithri- 666.

datis copiæ exſtinctæ ſunt: Archelaus ipſe triduo nudus in paludibus latuit. Hac re audita Mithridates cum Sylla de pace agere cœpit.

Interim eo tempore Sylla etiam Dardanos, Scordiſcos, Dalmatas & Mœſos partim vicit, alios in fidem accepit. Sed cum legati à rege Mithridate, qui pacem perebant, veniſſent, non aliter ſe daturum Sylla eſſe reſpondit, niſi rex, relictis his quæ occupaverat, ad regnum ſuum rediiſſet. Poſtea tamen ad colloquium ambo venerunt, pax inter eos ordinata eſt; ut Sylla ad bellum Civile feſtinans, à tergo periculum non haberet. Nam dum Sylla in Achaia atque Aſia Mithridatem vicit, Marius qui fugatus erat, & Cornelius Cinna unus ex Conſulibus, bellum in Italia repararunt: & ingreſſi urbem Romam, nobiliſſimos ex Senatu & Conſulares viros interfecerunt, multos proſcripſerunt: ipſius Syllæ domo everſa, filios & uxorem ad fugam compulerunt. univerſus reliquus Senatus ex Urbe fugiens, ad Syllam in Græciam venit, orans ut patriæ ſubveniret. Ille in Italiam trajecit, bellum Civile geſturus adverſus Norbanum & Scipionem Conſules, & primo prælio contra Norbanum dimicavit, non longe à Capua; tum VII. millia ejus cecidit, VI. millia cepit: CXXIV. ſuorum amiſit. Inde etiam ſe ad Scipionem convertit,

vertit, & ante prælium totum ejus exercitum ſine ſanguine in deditionem accepit. Sed cum Romæ mutati Conſules eſſent, & Marius Marii filius, ac Papirius Carbo Conſulatum accepiſſent, Sylla tamen contra Marium juniorem dimicavit: & XV. millibus ejus occiſis, CCCC. de ſuis perdidit. Mox etiam & Urbem ingreſſus eſt. Marium Marii filium, Prænefte perſequutus, obſedit, & ad mortem compulit. Rurſus pugnam graviſſimam habuit contra Lamponium & Carinatem duces partis Marianæ ad portam Collinam LXXX. millia hoſtium in eo prælio contra Syllam fuiſſe dicuntur XII. millia ſe Syllæ dediderunt: cæteri in acie, in caſtris, in fuga, inſatiabili ira victorum conſumpti ſunt. Cnæus quoque Carbo Conſul alter, ab Arimino ad Siciliam fugit; & ibi per Cnæum Pompeium interfectus eſt: quem adoleſcentem Sylla annus unum & XX. natum, cognita ejus induſtria, traditis exercitibus præfecerat, ut ſecundus à Sylla haberetur. Occiſo ergo Carbone, Pompeius Siciliam recepit. Tranſgreſſus inde ad Africam, Domitium Marianæ partis ducem, & Hiarbam regem Mauritaniæ, qui Domitio auxilium ferebat, occîdit. Poſt hæc Sylla de Mithridate ingenti gloria triumphavit. Cnæus etiam Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, quartum & XX. annum agens, 670.

de Africa triumphavit. Hunc finem habuerunt duo bella funeſtiſſima; Italicum, quod & Sociale dictum, & Civile: quæ ambo tractata ſunt per annos decem, conſumpſerunt ultra CL. millia hominum; viros Conſulares XXIV. Prætorios VII. Ædilitios LX. Senatores fere CCC.

LIBER VI.

MARCO Æmilio Lepido, Quinto Catulo Conſulibus, cum Sylla Rempublicam compoſuiſſet, bella nova exarſerunt: unum, in Hiſpania; aliud, in Pamphylia & Cilicia; tertium, in Macedonia; quartum in Dalmatia. Nam Sertorius, qui parium Marianarum fuerat, timens fortunam cæterorum, qui interempti erant, ad bellum commovit Hiſpanias. Miſſi ſunt contra eum duces, Quintus Cæcilius Metellus, filius ejus qui Jugurtham regem vicit: & Lucius Domitius Prætor. A Sertorii duce Hirtuleio Domitius occiſus eſt: Metellus vario ſucceſſu contra Sertorium dimicavit. Poſtea cum impar pugnæ ſolus
675. Metellus putaretur, Cnæus Pompeius ad Hiſpanias miſſus eſt. Ita duobus ducibus adverſis, Sertorius fortuna varia ſæpe pugnavit. Octavo demum anno à ſuis occiſus eſt, & finis ei bello datus eſt per Cn. Pompeium

pejum adoleſcentem, & Quintum Metellum Pium; atque omnes prope Hiſpaniæ in ditionem Pop. Rom. redactæ ſunt.

Ad Macedoniam miſſus eſt Appius Claudius poſt Conſulatum. Levia prælia habuit contra varias gentes, quæ Rhodopam provinciam incolebant: atqui ibi morbo mortuus eſt. Miſſus ei ſucceſſor Cnæus Scribonius Curio poſt Conſulatum, is Dardanos vicit, & uſque ad Danubium penetravit, triumphumque meruit, & intra triennium finem bello dedit.

Ad Ciliciam & Pamphyliam miſſus eſt P. Servilius ex Conſule, vir ſtrenuus. Is Ciliciam ſubegit, Lyciæ urbes clariſſimas oppugnavit, & cepit, in his Phaſelidem, Olympum, Corycum Ciliciæ. Iſauros quoque aggreſſus, in deditionem redegit, atque intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Revertens triumphum accepit, & nomen Iſaurici meruit.

Ad Illyricum miſſus eſt Cnæus Coſconius pro Conſule: multam partem Dalmatiæ ſubegit, Salonas cepit: &, compoſito bello, Romam poſt biennium rediit.

Iiſdem temporibus, Conſul Marcus Æmilius Lepidus, Catuli collega, bellum Civile

Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit *Id eſt, Cum copiis militaribus penetravit Taurum: id enim ſignificat,* Iter facere.

voluit commovere: intra tamen unam æſtatem motus ejus oppreſſus eſt. Ita uno tempore multi ſimul triumphi fuerunt: Metelli, ex Hiſpania: Pompeii, ſecundus ex Hiſpania: Curionis, ex Macedonia: Servilii, ex Iſauria.

Anno urbis conditæ DCLXXVI. L. Licinio Lucullo, & Marco Aurelio Cotta Conſulibus, mortuus eſt Nicomedes rex Bithyniæ, & per teſtamentum Populum Romanum fecit hæredem. Mithridates, pace rupta, Bithyniam & Aſiam rurſus voluit invadere. Adverſus eum ambo Conſules miſſi, variam habuere fortunam. Cotta apud Chalcedonem victus ab eo acie, etiam intra oppidum coactus eſt, & obſeſſus. Sed cum ſe inde Mithridates Cyzicum tranſtuliſſet, ut Cyzico capto, totam Aſiam invaderet, Lucullus et alter Conſul occurrit: ac dum Mithridates in obſidione Cyzici commoraretur, ipſe eum à tergo obſedit, fameque conſumpſit, & multis prœliis vicit. Poſtremo Byzantium (quæ nunc Conſtantinopolis eſt) fugavit, navali quoque prœlio duces ejus Lucullus oppreſſit. Ita una hieme & æſtate, à Lucullo ad centum fere millia hominum ex parte regis exſtincta ſunt.

Anno urbis Romæ DCLXXVIII. Macedoniam provinciam M. Licinius Lucullus accepit, conſobrinus Luculli, qui contra Mi-

Mithridatem bellum gerebat. Et in Italia novum bellum ſubito commotum eſt. LXXX. enim & quatuor gladiatores ducibus Spartaco, Chryſo, & Oenomao, effracto Capuæ ludo, effugerunt: & per Italiam vagantes, pæne non levius bellum in ea, quam Annibal moverat paraverunt; nam multis ducibus, & duobus ſimul Romanorum Conſulibus victis, ſexaginta fere millium armatorum exercitum congregaverunt: victique ſunt in Apulia à M. Licinio Craſſo Proconſule, & poſt multas calamitates Italiæ, tertio anno, bello huic finis imponitur.

Sexcenteſimo octogeſimo primo Urbis conditæ anno, P. Cornelio Lentulo & Cnæo Aufidio Oreſte Conſulibus, duo tantum gravia bella in Imperio Romano erant, Mithridaticum & Macedonicum; hæc duo Luculli agebant, L. Lucullus, & M. Lucullus L. ergo Lucullus poſt pugnam Cyzicenam, qua vicerat Mithridatem; & navalem, qua duces ejus oppreſſerat, perſequutus eſt eum: & recepta Paphlagonia atque Bithynia, etiam regnum ejus invaſit. Sinopen & Amiſum civitates Ponti nobiliſſimas, cepit. Secundo prælio apud Cabira civitatem, quo ingentes copias ex omni regno adduxerat Mithridates, cum triginta millia lectiſſima regis à quinque Romanorum millibus vaſtata eſſent, Mithridates fugatus, & caſtra

ejus direpta. Armenia quoque Minor, quam tenuerat, eidem ſublata eſt. Suſceptus tamen eſt Mithridates poſt fugam à Tigrane Armeniæ rege; qui tum ingenti gloria imperabat, Perſas ſæpe vicerat, Meſopotamiam occupaverat, & Syriam, & Phœnices partem. Ergo Lucullus repetens hoſtem fugatum, etiam regnum Tigranis, qui Armeniis imperabat, ingreſſus eſt. Tigranocerta, civitatem Armeniæ nobiliſſimam, cepit; ipſum regem, cum ſexcentis millibus clibanariorum & centum millibus ſagittariorum & armatorum venientem, octodecim millia militum habens, ita vicit, ut magnam partem Armeniorum deleverit. Inde Niſibin profectus, eam quoque civitatem cum regis fratre cepit. Sed hi, quos in ponto Lucullus reliquerat, cum exercitus parte, ut regiones victas, etiam Romanos, tuerentur, negligen-

Clibanariorum] *Hoc genus militum optime deſcripſit Ammianus, qui & ſæpe illos viderat.* Cataphracti equites, quos Clibanarios dicitant Perſæ, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes ſimulacra, non viros, quos laminarum circuli tenues, apte corporis flexibus, ambiebant, per omnia membra diducti: ut quocumque artus neceſſitas commoviſſet, veſtitus congrueret juncturæ cohærenter aptata. *Hæc Ammianus, homo Græculus quidem, ſed, plurimis in locis, non infeliciter Latinus. Ex parte deſcripſit etiam Curtius Lib. III, ſic.* Equi pariter equitesque Perſarum, ſerie laminarum graves, &c. *Locus Ammiani eſt Lib. XVI.*

ter

ter ſe & avare agentes, occaſionem iterum Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt: atque ita bellum renovatum eſt. Lucullo paranti, capta Niſibi, contra Perſas expeditionem, ſucceſſor eſt miſſus. Alter Lucullus, qui Macedoniam adminiſtrabat, Beſſis Romanorum primus intulit bellum, atque eos ingenti prælio in Æmo monte ſuperavit: oppidum Uſcudamam quod Beſſi habitabant, eodem die quo aggreſſus eſt, vicit: Cabylen cepit; uſque ad Danubium penetravit. Inde multas ſuper Pontum poſitas civitates aggreſſus eſt. Illic Apolloniam evertit, Calatin, Parthenopolin, Tomos, Iſtrum, Buziam omnem cepit: belloque confecto, Romam rediit. ambo tamen triumphaverunt. Lucullus qui contra Mithridatem pugnaverat, majori gloria, cum tantorum regnorum victor rediiſſet.

Confecto bello Macedonico, manente Mithridatico, quod, recedente Lucullo, rex collectis auxiliis reparaverat, bellum Creticum ortum eſt; ad id miſſus Cæcilius 684.
Metellus, ingentibus præliis intra triennium omnes provinciam cepit, appellatuſque eſt Creticus; atque ex inſula triumphavit. Quo tempore Libya quoque Romano im-

Uſcudamam,] *Quæ poſtea Adrianopopolis dicta eſt, eadem Ammiano teſte. Urbs eſt hodieque nominatiſſima Turcæ* Endrem *vocant, nos,* Andrinople.

pe-

perio per teſtamentum Apionis qui rex ejus fuerat, acceſſit: in qua inclytæ civitates erant, Berenice, Ptolemaïs, & Cyrene.

Dum hæc geruntur, Piratæ omnia maria infeſtabant: ita ut navigatio Romanis, toto orbe victoribus, ſola tuta non eſſet. Quare id bellum Cnæo Pompeio decretum eſt: quod intra paucos menſes ingenti felicitate & celeritate confecit. Mox ei delatum bellum, etiam contra regem Mithridatem & Tigranem: quo ſuſcepto, Mithridatem in Armenia Minore, nocturno prælio vicit, caſtra diripuit: quadraginta millibus ejus occiſis, viginti tantum de exercitu ſuo perdidit, & duos Centuriones. Mithridates cum uxore fugit, duobus comitibus; Neque multo poſt, cum in ſuos ſæviret, Pharnacis filii ſui ſeditione apud milites, ad mortem coactus, venenum hauſit. Hunc finem habuit Mithridates periit autem apud Boſporum, vir ingentis induſtriæ conſiliique. Regnavit annos ſexaginta: vixit ſeptuaginta duos: contra Romanos bellum habuit annos quadraginta.

Tigrani deinde Pompeius bellum intulit; ille ſe ei dedidit, in caſtra Pompeii ſexto-decimo milliario ab Artaxata venit: ac diadema ſuum, cum procubuiſſet ad genua Pompeii, in manibus ejus collocavit: quod ei Pompeius repoſuit; honorificeque cum habitum, regni tamen parte mulcta-

vit,

vit,& grandi pecunia: adempta eſt ei Syria, Phœnice,Sophene: ſex millia præterea talentorum argenti,quæ Populo Romano daret: quia bellum ſine cauſa Romanis commoviſſet.

Pompeius mox etiam Albanis bellum intulit, & eorum regem Orodem ter vicit: poſtremo per epiſtolas & munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. Iberiæ quoque regem Arthacem vicit acie & in deditionem accepit. Armeniam Minorem Dejotaro Galatiæ regi donavit, quia ſocius belli Mithridatici fuerat. Attalo & Pylæmeni Paphlagoniam reddidit, Ariſtarchum Colchis regem impoſuit. Mox Ituræos & Arabes vicit: & cum veniſſet in Syriam, Seleuciam, vicinam Antiochiæ civitatem, libertate donavit; eo quod regem Tigranem non recepiſſet. Antiochenſibus obſides reddidit, aliquantum agrorum Daphnenſibus dedit, quo lucus ibi ſpatioſior fieret; delectatus amœnitate loci, & aquarum abundantia. Inde ad Judæam tranſgreſſus, 689.
Hieroſolymam caput gentis tertio menſe cepit; duodecim millibus Judæorum occiſis, cæteris in fidem acceptis. His geſtis, in Aſiam ſe recepit, & finem antiquiſſimo bello dedit.

Marco Tullio Cicerone, C. Antonio Con-

Daphnenſibus] *Nobiliſſimum Antiochiæ ſuburbium & Apollinis & Dianæ veneratione longe celeberrimum erat. Libanius & alii.*

ſulibus

fulibus, anno ab Urbe condita DCLXXXIX. Lucius Sergius Catilina, nobiliſſimi generis vir, ſed ingenii praviſſimi, ad delendam patriam conjuravit, cum quibuſdam claris quidem, ſed audacibus viris. A Cicerone urbe expulſus eſt: ſocii ejus deprehenſi, in carcere ſtrangulati ſunt. Ab Antonio, altero Conſule, Catilina ipſe in prælio victus eſt, & interfectus.

Sexcenteſimo nonageſimo anno ab Urbe condita, D. Junio Silano & L. Muræna Conſulibus Metellus de Creta triumphavit: Pompeius de bello Piratico & Mithridatico. Nulla unquam pompa triumphi ſimilis fuit; ducti ſunt ante ejus currum filius Mithridatis, filius Tigranis, Ariſtobulus rex Judæorum: prælata ingens pecunia, auri atque argenti infinitum pondus. Hoc tempore nullum per orbem terrarum grave bellum erat.

Anno Urbis conditæ DCXCIII. Caius Julius Cæſar, qui poſtea imperavit, cum L. Bibulo Conſul eſt factus; decreta eſt ei Gallia & Illyricum cum legionibus decem. Is primo vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur; deinde vincendo per bella graviſſima, uſque ad Oceanum Britannicum proceſſit. Domuit autem annis fere IX. omnem Galliam, quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, & Oceanum eſt, & circuitu patet ad bis & tricies centena millia paſſuum. Britannis mox bellum

lum intulit; quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum erat; & eos quoque victos, obſidibus acceptis, ſtipendiarios fecit. Galliæ autem tributi nomine annuum imperavit ſeſtertiûm quadringenties: Germanoſque trans Rhenum aggreſſus, immaniſſimis prælii vicit. Inter tot ſucceſſus ter male pugnavit: apud Arvernos ſemel præſens, & abſens in Germania bis, nam legati ejus duo, Titurius & Aurunculeius, per inſidias cæſi ſunt.

Circa eadem tempora, anno Urbis conditæ DCXCVII. Marcus Licinius Craſſus, collega Cnæi Pompeii Magni in Conſulatu ſecundo, contra Parthos miſſus eſt: & cum circa Carras contra omina & auſpicia dimicaſſet, à Surena Orodis regis duce victus, ad poſtremum interfectus eſt, cum filio clariſſimo & præſtantiſſimo juvene. Reliquiæ exercitus per C. Caſſium Quæſtorem ſervatæ ſunt: qui ſingulari animo perditas res tanta virtute reſtituit, ut Perſas rediens, trans Euphratem crebris prælii vinceret.

Hinc jam bellum Civile ſucceſſit, exſecrandum & lacrymabile; quo, præter calamitates quæ prælii acciderunt, etiam Romani nominis fortuna mutata eſt. Cæſar enim, rediens è Gallia victor, cepit depoſcere alterum Conſulatum. atque, cum ſine dubietate aliqua deferretur, contradictum eſt à Marcello Conſule, à Bibulo,

à

à Pompeio, à Catone; juſſuſque dimiſſis exercitibus ad Urbem redire: propter quam injuriam ab Arimino, ubi milites congregatos habebat, adverſum patriam cum exercitu venit. Conſules cum Pompeio, Senatuſque omnis, atque univerſa nobilitas ex Urbe fugit, & in Græciam tranſivit: apud Epirum, Macedoniam, Achaiam, Pompeio duce, contra Cæſarem bellum paravit. Cæſar, vacuam Urbem ingreſſus, Dictatorem ſe fecit, inde Hiſpanias petiit. Ibi Pompeii exercitus validiſſimos & fortiſſimos, cum tribus ducibus, L. Afranio. M. Petreio, M. Varrone ſuperavit. Inde reverſus, in Græciam tranſivit; adverſum Pompeium dimicavit; primo prælio victus eſt, & fugatus: evaſit tamen, quia nocte interveniente Pompeius ſequi noluit, dixitque Cæſar, nec Pompeium ſcire vincere, & illo tantum die ſe potuiſſe ſuperari. Deinde in Theſſalia apud Palæopharſalum productis utrimque ingentibus copiis dimicaverunt. Pompeii acies habuit XL. millia peditum; equitum in ſiniſtro cornu VII. millia, in dextro D. prætereo totius Orientis auxilia, totamque nobilitatem, innumeros Senatores, Prætorios, Conſulares, & qui magnorum jam populorum victores fuiſſent. Cæſar in acie ſua habuit peditum non integra XXX. millia, equites mille.

Nun-

Nunquam adhuc Romanæ copiæ in unum neque majores, neque melioribus ducibus convenerant, totum terrarum orbem facile ſubacturæ, ſi contra Barbaros ducerentur: Pugnatum tamen eſt ingenti contentione: victuſque ad poſtremum Pompeius, & caſtra ejus direpta ſunt: ipſe fugatus, Alexandriam petiit, ut à rege Ægypti, cui tutor à Senatu datus fuerat propter juvenilem ejus ætatem, acciperet auxilia: qui fortunam magis, quam amicitiam ſequutus, occîdit Pompeium, caput ejus & annulum Cæſari miſit: quo conſpecto, Cæſar etiam lacrymas fudiſſe dicitur, tanti viri intuens caput, & generi quondam ſui. 704.

Mox Cæſar Alexandriam venit; ipſi quoque Ptolemæus parare voluit inſidias; qua cauſa regi bellum illatum eſt: victus in Nilo periit; inventumque eſt corpus ejus cum lorica aurea. Cæſar Alexandria potitus, regnum Cleopatræ dedit, Ptolemæi ſorori, cum qua conſuetudinem ſtupri habuerat. Rediens inde Cæſar, Pharnacem Mithridatis Magni filium, qui Pompeio in auxilium apud Theſſaliam fuerat, rebellantem in Ponto, & multas Pop. Romani provincias occupantem, vicit acie: poſtea ad mortem coëgit. Inde Romam regreſſus, tertio ſe Conſulem fecit cum M. Æmilio Lepido, qui ei Magiſter equitum Dictatori ante annum fuerat. Inde in Africam profectus

fectus est; ubi infinita nobilitas cum Juba Mauritaniæ rege bellum reparaverat. Duces autem Romani erant, P. Cornelius Scipio, ex genere antiquissimo Scipionis Africani: (hic etiam socer Magni Pompeii fuerat) M. Petrejus, Q. Varus, M. Porcius Cato, L. Cornelius Faustus, Syllæ Dictatoris filius. Contra hos commisso prælio post
706. multas dimicationes victor fuit. Cato, Scipio, Petrejus, Juba, ipsi se occiderunt: Faustus Pompeii gener à Cæsare interfectus est.

Post annum Cæsar Romam regressus, quartum se Consulem fecit; & statim ad Hispanias est profectus; ubi Pompeii filii, Cnæus & Sextus ingens bellum reparaverant. Multa prælia fuerunt; ultimum prælium apud Mundam civitatem: in quo adeo Cæsar pæne victus est, ut fugientibus suis, se voluerit occidere; ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentium, natus annos sex & quinquaginta, veniret. Denique reparatis suis, vicit, & Pompeii filius major occisus est, minor fugit. Inde Cæsar, bellis Civilibus toto orbe compositis, Romam rediit; agere insolentius cœpit, & contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo & honores ex sua voluntate præstaret, qui à Populo antea deferebantur, nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia ac pæne tyrannica faceret, conjuratum est in eum à

LX.

LX. vel amplius Senatoribus Equitibuſque Romanis. Præcipui fuerunt inter conjuratos, duo Bruti, ex eo genere Bruti qui primus Romæ Conſul eſt factus, & reges expulerat: C. Caſſius, & Servilius Caſca. Ergo Cæſar, cum Senatus die quadam inter cæteros veniſſet ad curiam, tribus & viginti vulneribus confoſſus eſt.

LIBER VII.

ANNO Urbis DCC. fere ac nono, interfecto Cæſare, bella Civilia reparata ſunt; percuſſoribus enim Cæſaris Senatus favebat: Antonius Conſul, partium Cæſaris, Civili bello opprimere eos conabatur. Ergo turbata Republ. multa Antonius ſcelera committens, à Senatu hoſtis judicatus eſt; miſſi ad eum perſequendum duo Conſules Panſa & Hirtius, & Octavianus, adoleſcens annos XVIII. natus, Cæſaris nepos; quem ille teſtamento heredem reliquerat, & nomen ſuum ferre juſſerat; hic eſt qui poſtea Auguſtus eſt dictus, & rerum potitus. Quare profecti contra Antonium tres duces, vicerunt eum. Evenit tamen ut victores Conſules ambo morerentur. Quare tres exercitus uni Cæſari paruerunt. Fugatus Antonius, amiſſo exercitu, confugit ad Lepidum, qui Cæſari Ma-

Magiſter Equitum fuerat, & tum copias militum grandes habebat, à quo ſuſceptus eſt. Mox Lepido operam dante, Cæſar cum Antonio pacem fecit: & quaſi vindicaturus patris ſui mortem, à quo per teſtamentum fuerat adoptatus, Romam cum exercitu profectus eſt; extorſitque ut ſibi XX. anno Conſulatus daretur. Senatum proſcripſit cum Antonio & Lepido, & Rempublicam armis tenere cœpit; per hos etiam Cicero orator occiſus eſt, multique alii nobiles.

Interea Brutus & Caſſius, interfectores Cæſaris, ingens bellum moverunt; erant enim per Macedoniam & Orientem multi exercitus, quos occupaverunt. Profecti igitur contra eos, Cæſar Octavianus Auguſtus, & M. Antonius, (remanſerat enim ad defendendam Italiam Lepidus) apud Philippos, Macedoniæ urbem, contra eos pugnaverunt. Primo prælio victi ſunt Antonius & Cæſar: periit tamen dux nobilitatis Caſſius: ſecundo, Brutus & infinita nobilitas, quæ cum illis bellum geſſerat: ac ſic inter eos diviſa eſt Reſpubl. ut Auguſtus Hiſpanias, Gallias, Italiam teneret; Antonius Aſiam, Pontum, Orientem. Sed intra Italiam L. Antonius Conſul bellum
711. Civile commovit, frater ejus qui cum Cæſare contra Brutum & Caſſium dimicaverat. Is apud Peruſiam Tuſciæ civitatem

tatem victus & captus est, neque occisus.

Interim à Sexto Pompeio, Cnæi Pompeii Magni filio ingens bellum in Sicilia commotum est, his qui superfuerant ex partibus Bruti, Cassiique, ad eum confluentibus. Bellatum per Cæsarem Augustum Octavianum, & M. Antonium, adversus Sextum Pompeium: pax postremo convenit.

Eo tempore M. Agrippa in Aquitania rem prospere gessit, & L. Ventidius Bassus irrumpentes in Syriam Persas tribus præliis vicit. Pacorum regis Orodis filium interfecit, eo ipso die quo olim Orodes Persarum rex, per ducem Surenam, Crassum occiderat. Hic primus de Parthis justissimum triumphum Romæ egit. 714.

Interim Pompeius pacem rupit: & navali prælio victus, fugiens ad Asiam, interfectus est. Antonius, qui Asiam & Orientem tenebat, repudiata sorore Cæsaris Augusti Octaviani, Cleopatram, reginam Ægypti, duxit uxorem. Contra Persas ipse etiam pugnavit: primis eos præliis vicit: regrediens tamen, fame & pestilentia laboravit: &, cum instarent Parthi fugienti ipse pro victo recessit.

Hic quoque ingens bellum Civile com-

Ipse pro victo recessit] *In aliis editionibus pessime scriptum fuit*, pro victoria cessit.

movit,

movit, cogente uxore Cleopatra regina Ægypti; dum cupiditate muliebri optat etiam in Urbe regnare. Victus est ab Augusto, navali pugna clara & illustri, apud Actium, qui locus in Epiro est: ex qua fugit in Ægyptum, & desperatis rebus, cum omnes ad Augustum transirent, ipse se
712. interemit. Cleopatra sibi aspidem admisit, & veneno ejus exstincta est. Ægyptus per Octavianum Augustum imperio Romano adjecta est: præpositusque ejus factus est Cnæus Cornelius Gallus. hunc primum Ægyptus Romanum judicem habuit. Ita bellis toto orbe confectis Octavianus Augustus Romam rediit XII. anno postquam Consul fuerat. Ex eo Rempublicam per XLIV. annos solus obtinuit, ante enim XII. annis cum Antonio & Lepido tenuerat. Ita ab initio principatus ejus usque ad finem LVI. anni fuerunt. Obiit autem LXXXVI. anno, morte communi in oppido Campaniæ Atella. Romæ in Campo Martio sepelitur; vir qui non immerito ex maxima parte Deo similis est putatus; neque enim facile ullus eo aut in bellis felicior fuit, aut in pace moderatior. XLIV. annis, quibus solus gessit imperium, civilissime vixit: in cunctos liberalissimus, in amicos fidissimus: quos tantis evexit honoribus, ut pæne æquaret fastigio suo. Nullo tempore ante eum res

Romana

Romana magis floruit; nam exceptis Civilibus bellis, in quibus invictus fuit, Romano adjecit imperio Ægyptum, Cantabriam, Dalmatiam sæpe ante victam, sed penitus tunc subactam: Pannoniam, Aquitaniam, Illyricum, Rhætiam, Vindelicos, & Salassos in Alpibus: omnes Ponti maritimas civitates: in his nobilissimas, Bosporum, & Panticapæon. Vicit autem prælis Dacos: Germanorum ingentes copias cecidit: ipsos quoque trans Albim fluvium submovit, qui in Barbarico longe ultra Rhenum est; hoc tamen bellum per Drusum privignum suum administravit; sicut per privignum Tiberium alterum, Pannonicum, quo bello CCCC. millia captivorum ex Germania transtulit, & super ripam Rheni in Gallia collocavit. Armeniam à Parthis recepit, obsides, quod nulli antea, Persæ ei dederunt: reddiderunt etiam signa Romana, quæ Crasso victo ademerant. Scythæ & Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera & legatos ad eum miserunt. Galatia quoque sub hoc provincia facta est, cum antea regnum fuisset; primusque eam M. Lollius pro Prætore administravit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros fuit, ut reges Populi Rom. amici, in honorem ejus conderent

In Barbarico] *Sic vocat interiorem Germaniam.*

civitates,

civitates, quas Cæsareas nominarent; sicut in Mauritania à rege Juba, & in Palæstina, quæ nunc est urbs clarissima. Multi autem reges ex regnis suis venerunt, ut ei obsequerentur: & habitu Romano, togati scilicet, ad vehiculum vel equum ipsius cucurrerunt. Moriens Divus appellatus est. Rempublicam beatissimam Tiberio successori reliquit; qui privignus ejus, mox gener, postremo adoptione filius fuerat.

Tiberius ingenti socordia imperium gessit, gravi crudelitate, scelesta avaritia, turpi libidine, nam nusquam ipse pugnavit: bella per legatos suos gessit; quosdam reges ad se per blanditias evocatos nunquam remisit, in queis Archelaum Cappadocem: cujus etiam regnum in provinciæ formam redegit, & maximam civitatem appellari suo nomine jussit; quæ nunc Cæsarea dicitur, cum Mazaca antea vocaretur. Hic tertio & vigesimo imperii anno, ætatis LXXXIII. ingenti omnium gaudio mortuus est in Campania.

Successit ei Caius Cæsar, cognomento Caligula, Drusi privigni Augusti, & ipsius Tiberii nepos: sceleratissimus, ac funestissimus, & qui etiam Tiberii dedecora purgaverit. Bellum contra Germanos suscepit: & ingressus Sueviam, nihil strenue fecit. Stupra sororibus intulit, ex una etiam natam filiam cognovit. Cum adversum cunctos

ctos ingenti avaritia, libidine, crudelitate ſæviret, interfectus in Palatio eſt, anno ætatis ſuæ XXXIX. imperii III. menſe X. dieque VIII.

Poſt hunc Claudius fuit, patruus Caligulæ, Druſi, qui apud Moguntiacum monumentum habet, filius: cujus & Caligula nepos erat. Hic mediè imperavit, multa gerens tranquille atque moderate, quædam crudeliter atque inſulſe. Britanniæ intulit bellum, quam nullus Romanorum poſt Julium Cæſarem attigerat: eaque devicta per Cnæum Sentium & Aulum Plautium, illuſtres & nobiles viros, triumphum celebrem egit. Quaſdam inſulas etiam ultra Britanniam in Oceano poſitas, Romano imperio addidit; quæ appellantur Orcades: filioque ſuo Britannici nomen impoſuit. Tam civilis autem circa quoſdam amicos exſtitit, ut etiam Plautium nobilem virum, qui in expeditione Britannica multa ac egregia fecerat, triumphantem ipſe proſequeretur, & conſcendenti Capitolium lævus incederet. Is vixit annos LXIV. imperavit XIV. poſt mortem conſecratus eſt, Divuſque appellatus. A.C. 42.

Succeſſit huic Nero, Caligulæ avunculo ſuo ſimillimus: qui imperium Romanum & deformavit, & diminuit: inuſitatæ luxuriæ ſumptuumque; ut qui exemplo Caii Caligulæ, calidis & frigidis ſe lavaret unguentis 54.

guentis, retibus aureis piscaretur, quæ blatteis funibus extrahebat. Infinitam partem Senatus interfecit, bonis omnibus hostis fuit; ad postremum se tanto dedecore prostituit, ut saltaret & cantaret in scena citharœdico habitu & tragico: parricidia multa commisit, fratre, uxore, matre interfectis, urbem Romam incendit; ut spectaculi ejus imaginem cerneret, quali olim Troia capta arserat. In re militari nihil omnino ausus, Britanniam pæne amisit. Nam duo sub hoc nobilissima oppida capta illîc atque eversa sunt: Armeniam Parthi sustulerunt, legionesque Romanas sub jugum miserunt. Duæ tamen Provinciæ sub eo factæ sunt; Pontus Polemoniacus, concedente rege Polemone; & Alpes Cottiæ Cottio rege defuncto. Propter hoc Romanæ Urbi exsecrabilis, ab omnibus simul destitutus, & à Senatu hostis judicatus, quum quæreretur ad pœnam (quæ pœna erat talis, ut nudus per publicum ductus, furca capiti ejus inserta, virgis usque ad mortem cæderetur, atque ita præcipitaretur de saxo) è Palatio fugit: & in suburbano se liberti sui, quod est inter Salariam & Numenta-

In Nerone, Blatteis funibus] *Blatteus est coccineus, non autem purpureus. Erravit itaque Xiphilinus & Joannes Antiochenus. Sæpe apud Anastasium, qui vitas Pontificum Maximorum scripsit, legere est* de blattim, *quod nihil aliud est quam, de purpura.*

nam

nam viam, ad quartum Urbis milliarium, interfecit. Is ædificavit Romæ thermas, quæ ante Neronianæ dictæ, nunc Alexandrinæ appellantur. Obiit trigesimo & altero ætatis anno, imperii XIV. atque in eo omnis familia Augusti consumpta est.

Huic Ser. Galba successit, antiquissimæ nobilitatis Senator, cum LXXIII. annum ageret ætatis, ab Hispanis & Gallis Imperator electus, mox ab universo exercitu libenter acceptus est. Nam privata ejus vita insignis fuerat militaribus & civilibus rebus; Sæpe Consul, sæpe Proconsul; frequenter dux in gravissimis bellis. Hujus breve imperium fuit, & quod bona haberet exordia, nisi ad severitatem propensior videretur: Insidiis tamen Othonis occisus est, imperii mense septimo, jugulatus in foro Romæ, sepultusque in hortis suis, qui sunt Aurelia via, non longe ab Urbe Roma. 68.

Otho, occiso Galba, invasit imperium: materno genere nobilior quam paterno, neutro tamen obscuro: in privata vita mollis, in imperio documentum sui non potuit ostendere. Nam cum iisdem temporibus quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius factus esset à Germanicianis exercitibus Imperator, bello contra eum suscepto,

Alexandrinæ] *De nomine Alexandri Imperatoris, cujus vitam inferius habebis.*

cum apud Bebriacum in Italia levi prælio victus esset, ingentes tamen copias haberet, sponte semetipsum occidit, petentibus militibus, ne tam cito de belli desperaret eventu, cum tanti se non esse dixisset, ut propter eum Civile bellum, commoveretur, voluntaria morte obiit, trigesimo & octavo ætatis anno, nonagesimo & quinto imperii die.

Dein Vitellius imperio potitus est, familia honorata magis quam nobili, nam pater ejus non admodum clare natus, tres tamen ordinarios gesserat Consulatus. Hic cum multo dedecore imperavit, & gravi sævitia notabilis, præcipue ingluvie & voracitate: quippe cum de die sæpe quarto vel quinto feratur epulatus. Notissima certe cœna memoriæ mandata est, quam ei Vitellius frater exhibuit: in qua super cæteros sumptus, duo millia piscium, septem avium millia apposita traduntur. Hic cum Neroni similis esse vellet; atque id adeo præ se ferret, ut etiam exsequias Ne-

In Othone. Beboriacum] *Seu Bedriacum, seu Bebriacum, seu denique Betriacum scribas, perinde est. Situs autem loci Cremonam inter & Veronam fuit, Tacit.*

In Vitellio. Ordinarios consulatus] *Cum quis in locum alterius non sufficiebatur in reliquam anni partem, sed, Kalendis Januariis honorem inibat, & anno nomen dabat.*

Exequias Neronis, quæ humiliter sepultæ erant] *Infra etiam sic loquutus est,* Exequias revexit; *Sed utrobique errorem esse arbitror, scribendumque,* reliquias. *Sunt autem* reliquiæ *ossa seu cineres: at,* exequiæ, *longe aliud: neque ita loqui mos est.*

ronis

ronis, quæ humiliter ſepultæ fuerant, honoraret, à Veſpaſiani ducibus occiſus eſt, interfecto prius Sabino Veſpaſiani Imperatoris fratre, quem cum Capitolio incendit. Interfectus autem, & cum magno dedecore tractus per urbem Romam publice, nudus, erecta coma & capite, ſubjecto ad mentum gladio, ſtercore in vultum & pectus ab omnibus obviis appetitus: poſtremo jugulatus, & in Tiberim dejectus, etiam communi caruit ſepultura. Periit autem ætatis anno ſeptimo & quinquageſimo, imperii menſe VIII. & die uno. 70.

Veſpaſianus huic ſucceſſit, factus apud Palæſtinam Imperator: princeps obſcure quidem natus, ſed optimis comparandus, privata vita illuſtris; ut qui à Claudio in Germaniam, deinde in Britanniam miſſus, tricies & bis cum hoſte conflixerat; duas validiſſimas gentes, XX. oppida, inſulam Vectam Britanniæ proximam, imperio Romano adjecerit. Romæ ſe in imperio moderatiſſime geſſit: pecuniæ tamen avidior fuit, ita ut eam nulli injuſte auferret: quam cum omni diligentiæ proviſione colligeret, tamen ſtudioſiſſime largiebatur, præcipue indigentibus; nec facile ante eum cujuſquam principis vel major eſt liberalitas comperta, vel juſtior; placidiſſimæ bonitatis; ut qui majeſtatis quoque contra ſe reos non facile puniret ultra exſilii pœnam.

Sub hoc Judæa Romano acceſſit imperio: & Hieroſolyma, quæ fuit urbs clariſſima Palæſtinæ: Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, quæ liberæ ante hoc tempus fuerant: item Thraciam, Ciliciam, Tracheam, Commagenen, quæ ſub regibus amicis erant, in Provinciarum formam redegit. Offenſarum & inimicitiarum immemor fuit, convicia à cauſidicis & philoſophis in ſe dicta leniter tulit, diligens tamen coërcitor diſciplinæ militaris. Hic cum Tito filio de Hieroſolymis triumphavit. Per hæc cum Senatui & Populo, poſtremo cunctis amabilis ac jucundus eſſet, profluvio ventris exſtinctus eſt in villa propria, circa Sabinos, annum ætatis agens LXIX. imperii nonum, & diem ſeptimum: atque inter Divos relatus eſt. Genituram filiorum ita cognitam habuit, ut cum multæ contra eum conjurationes fierent, quas patefactas ingenti diſſimulatione contempſit, in Senatu dixerit; Aut filios ſibi ſucceſſuros, aut neminem.

79. Huic Titus filius ſucceſſit; qui & i, ſe Veſpaſianus eſt dictus: vir omnium virtutum genere mirabilis; adeo ut amor & deliciæ humani generis diceretur; facundiſſimus, bellicoſiſſimus, moderatiſſimus: cauſas Latine egit; poëmata & tragœdias Græce compoſuit. In oppugnatione Hieroſolymorum ſub patre militans, XII. propug-

pugnatores XII, sagittarum ictibus confixit. Romæ tantæ civilitatis in imperio fuit, ut nullum omnino puniret; convictos adversum sese conjurationis ita dimiserit, ut in eadem familiaritate, qua antea, habuerit. Facilitatis tantæ fuit & liberalitatis, ut nulli quidquam negaret: & cum ab amicis reprehenderetur, respondit, Nullum tristem debere ab Imperatore discedere. Propterea cum quadam die in cœna recordatus fuisset, nihil se illo die cuiquam præstitisse, dixit, ô Amici, hodie diem perdidi. Hic Romæ amphitheatrum ædificavit, & quinque millia ferarum in dedicatione ejus occidit.

Per hæc inusitato favore dilectus, morbo periit, in ea qua pater villa, post biennium, menses octo, dies XX. quam Imperator erat factus, ætatis anno altero & XL. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tanquam in propria doluerint orbitate. Senatus obitu ipsius circa vesperam nuntiato, nocte irrupit in curiam: & tantas ei mortuo gratias laudesque congessit, quantas nec vivo unquam egerat, nec præsenti. Inter Divos relatus est.

Domitianus mox accepit imperium, frater ipsius junior, Neroni aut Caligulæ, aut Tiberio similior, quam patri vel fratri suo, primis tamen annis moderatus in imperio fuit: mox ad ingentia vitia progressus, li- 81.

bidinis, iracundiæ, crudelitatis, avaritiæ tantum in se odium concitavit ut merita & patris & fratris aboleret. Interfecit nobilissimos ex Senatu. Dominum se & Deum primus appellari jussit: nullam sibi nisi auream & argenteam statuam in Capitolio poni passus est; consobrinos suos interfecit, superbia quoque in eo exsecrabilis fuit. Expeditiones quatuor habuit; unam adversus Sarmatas, alteram, adversus Cattos, duas adversum Dacos. De Dacis Cattisque duplicem quidem triumphum egit; de Sarmatis solam lauream usurpavit. Multas quidem calamitates iisdem bellis passus est, nam in Samatia legiones ejus cum duce interfectæ: & à Dacis Appius Sabinus Consularis & Cornelius Fuscus præfectus prætorio, cum magnis exercitibus occisi sunt. Romæ quoque multa opera fecit, in his Capitolium & Forum Transitorium, Odéum, porticus, Isium ac Serapium, & Stadium. Verum cum ob scelera universis exosus esse cœpisset, interfectus est suorum conjuratione in Palatio, anno ætatis XLV. imperii quinto-decimo. Funus ejus cum ingenti dedecore per vespillones exportatum, & ignobiliter est sepultum.

LI-

LIBER VIII.

ANNO octingentesimo & quinquagesimo ab Urbe condita, Vetere & Valente Consulibus, Respub. ad prosperrimum statum rediit, bonis principibus ingenti felicitate commissa. Domitiano enim exitiali tyranno Nerva successit, vir in privata vita 96.
moderatus, & strenuus; nobilitatis mediæ, qui senex admodum, operam dante Petronio Secundo, præfecto prætorio; item Parthenio interfectore Domitiani, Imperator factus, æquissimum se & civilissimum præbuit. Reipubl. divina provisione consuluit, Trajanum adoptando. Mortuus est Romæ post annum & quatuor menses imperii sui ac dies octo: ætatis LXX. & altero anno, atque inter Divos relatus est.

Successit ei Ulpius Trajanus Crinitus, 98.
natus Italicæ in Hispania, familia antiqua magis quam clara: nam pater ejus primum Consul fuit. Imperator autem apud Agrippinam civitatem in Galliis factus est. Rempublicam ita administravit, ut omnibus principibus merito præferatur. Inusitatæ civilitatis & fortitudinis fuit. Romani imperii, quod post Augustum defensum magis fuerat quam nobiliter ampliatum, fines

longe lateque diffudit: urbes trans Rhenum in Germania reparavit: Daciam Decibalo victo subegit, provincia trans Danubium facta in his agris quos nunc Taiphali habent, & Victophali & Thervingi. Ea provincia decies centena millia in circuitu tenet. Armeniam, quam occupaverant Parthi, recepit, Pharnace Syro occiso, qui eam tenebat. Albanis regem dedit. Iberorum regem & Sauromatarum & Bosporanorum & Arabum, & Osdroënorum, & Colchorum in fidem accepit, Adiabenos, & Marchomedos occupavit: & Anthemisium magnam Persidis regionem, Seleuciam & Ctesiphontem, Babylonem & Edessios vicit, ac tenuit usque ad Indiæ fines, & mare Rubrum accessit: atque ibi tres provincias fecit, Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam, cum his gentibus quæ Macedenam attingunt. Arabiam postea in provinciæ formam redegit, in mari Rubro classem instituit; ut per eam Indiæ fines vastaret. Gloriam tamen militarem civilitate & moderatione superavit, Romæ & per provincias æqualem se omnibus exhibens; amicos

In Traiano. Pharnace Syro.] *Corrige nam error est,* Parthamaspate. *Vide notas doctissimorum hominum ad Historiam Augustam.*

Marchomedos.] *Credibile est legendum,* Mardomedos, *in Assyria.*

Macedenam.] *In aliis editionibus legitur* Macedoniam, *quæ fortasse prafectura in Mesopotamia fuerit. tamen nostram lectionem prætulerim.*

salu-

ſalutandi cauſa frequentans, vel ægrotantes, vel cum feſtos dies habuiſſent; convivia cum iiſdem indiſcreta viciſſim habens, ſæpe in vehiculis eorum ſedens; nullum ſenatorum lædens, nihil injuſtum ad augendum fiſcum agens: Liberalis in cunctos, publice privatimque ditans omnes & honoribus augens, quos vel mediocri familiaritate cognoviſſet: orbem terrarum ædificans, multas immunitates civitatibus tribuens; nihil non tranquillum & placidum agens; adeo ut omni ejus ætate unus tantum Senator damnatus ſit; at is tamen per Senatum ignorante Trajano. Ob hoc per orbem terrarum Deo proximus, nihil non venerationis meruit & vivus & mortuus. Inter alia dicta hoc illius fertur egregium: amicis enim culpantibus, quod nimis circa omnes comis eſſet, reſpondit; Talem ſe Imperatorem eſſe privatis, quales eſſe ſibi Imperatores privatus optaſſet. Poſt ingentem igitur gloriam belli domique quæſitam, è Perſideredіens, apud Seleuciam Iſauriæ profluvio ventris exſtinctus eſt. Obiit autem ætatis anno LXII. menſe nono, & die quarto: imperii anno XIX menſe VI. die XV. Inter Divos relatus eſt, ſoluſque omnium

Orbem terrarum ædificans.] *Id eſt, paſſim opera publica extruens.*

Reſpondit: Talem ſe Imperatorem eſſe privatis, quales eſſe ſibi Imperatores privatus optaſſet.] *Lege,* Talem ſe Imperatorem eſſe privatis *Velle,* quales &c.

intra

intra Urbem ſepultus. Oſſa ejus collocata in urna aurea, in foro quod ædificavit, ſub columna ſita ſunt cujus altitudo, CXLIV. pedes habet. Hujus tantum memoriæ delatum eſt, ut uſque ad noſtram ætatem non aliter in Senatu principibus acclametur, niſi, Felicior Auguſto, melior Trajano; Adeo in eo gloria bonitatis obtinuit, ut vel aſſentantibus, vel vere laudantibus occaſionem magnificentiſſimi præſtet exempli.

117. Defuncto Trajano, Ælius Adrianus creatus eſt princeps; ſine aliqua quidem voluntate Trajani, ſed operam dante Plotina Trajani uxore; nam eum Trajanus, quamquam conſobrinæ filium, vivens noluerat adoptare. Natus & ipſe Italicæ in Hiſpania, qui Trajani gloriæ invidens, ſtatim provincias tres reliquit, quas Trajanus addiderat; & de Aſſyria, Meſopotamia, & Armenia, revocavit exercitus; ac finem imperii eſſe voluit Euphratem. Idem de Dacia facere conatum, amici deterruerunt; ne multi cives Romani Barbaris traderentur: propterea quod Trajanus victa Dacia, ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum tranſtulerat, ad agros & urbes colendas. Dacia enim diuturno bello Decibali viris fuerat exhauſta. Pacem tamen

In Adriano. Idem de Dacia facere conatum.] *Id eſt, cogitantem. Cicero, Terentius.*

omni

omni tempore imperii ſui habuit; ſemel tantum per præſidem dimicavit: orbem Romanum circumivit, & multa ædificavit. Facundiſſimus Latino ſermone, Græco eruditiſſimus fuit. Non magnam clementiæ gloriam habuit: diligentiſſimus tamen circa ærarium, & militum diſciplinam. Obiit in Campania, major ſexagenario, imperii anno XXI. menſe X. die XXIX. Senatus ei tribuere noluit divinos honores; tamen cum ſucceſſor ipſius Titus Aurelius Fulvius Antoninus hoc vehementer exigeret, & univerſi Senatores palam reſiſterent, tandem obtinuit.

Ergo Adriano ſucceſſit T. Antoninus Ful- 138.
vius Boionius, idem etiam Pius nominatus; genere claro, ſed non admodum vetere: vir inſignis, & qui merito Numæ Pompilio conferatur; ita ut Romulo Trajanus æquetur. Vixit ingenti honeſtate privatus, majori, in imperio, nulli acerbus, cunctis benignus: in re militari moderata gloria: defendere magis provincias quam amplificare ſtudens; viros juſtiſſimos ad adminiſtrandam Rempub. quærens; bonis honorem habens, improbos ſine aliqua acerbitate deteſtans, regibus amicis venerabilis non minus quam terribilis; adeo ut Barbarorum plurimæ nationes, depoſitis armis, ad eum controverſias ſuas liteſque deferrent, ſententiæque ejus parêrent. Hic ante imperium

perium ditiſſimus, opes quidem ſuas ſtipendiis militum, & circa amicos liberalitatibus minuit, verùm ærarium opulentum reliquit. Pius propter clementiam dictus eſt. Obiit apud Lorium villam ſuam milliario ab urbe XII. vitæ anno LXXIII. imperii XXIII. atque inter Divos relatus eſt, & merito conſecratus.

161. Poſt hunc imperavit M. Antoninus Verus; haud dubie nobiliſſimus: quippe cum ejus origo paterna à Numa Pompilio, materna à Salentino rege penderet: & cum eo L. Annius Antoninus Verus; tumque primum Romana Reſpublica duobus æquo jure imperium adminiſtrantibus paruit; cum uſque ad eum ſingulos ſemper habuiſſet Auguſtos. Hi & genere inter ſe conjuncti fuerunt, & affinitate, nam Verus Annius Antoninus M. Antonini filiam in matrimonium habuit: M. autem Antoninus gener Antonini Pii fuit, per uxorem Galeriam Fauſtinam juniorem conſobrinam ſuam. Hi bellum contra Parthos geſſerunt; qui poſt victoriam Trajani tum primum rebellaverant. Verus Antoninus ad id profectus eſt: qui Antiochiæ & circa Armeniam agens, multa per duces & ingentia patravit: Seleuciam Aſſyriæ urbem nobiliſſimam cum D. millibus hominum cepit: Parthicum triumphum revexit; cum fratre eodemque ſocero triumphavit. Obiit tamen

tamen in Venetia, cum à Concordia civitate Altinum proficiſceretur, & cum fratre in vehiculo ſederet, ſubito ſanguine ictus, caſu morbi quem Græci *apoplexin* vocant; vir ingenii parum civilis, reverentia tamen fratris nihil unquam atrox auſus. Cum obiiſſet XI. imperii anno, inter Divos relatus eſt. Poſt eum Marcus Antoninus ſolus Rempub. tenuit, vir quem mirari facilius quiſquam laudare poſſit. A principio vitæ tranquilliſſimus: adeo ut in infantia quoque vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaret: Philoſophiæ deditus Stoïcæ, ipſe etiam non ſolum vitæ moribus, ſed etiam eruditione philoſophus, tantæ admirationis adhuc juvenis, ut eum ſucceſſorem paraverit Adrianus relinquere, adoptato tamen Antonino Pio generum eſſe ei idcirco voluerit, ut hoc ordine ad imperium perveniret. Inſtitutus eſt ad philoſophiam per Apollonium Chalcedonium; ad ſcientiam Græcarum literarum, per Sextum Chæronenſem, Plutarchi nepotem. Latinas autem literas eum Fronto orator nobiliſſimus docuit. Hic cum omnibus Romæ æquo jure egit; ad nullam inſolentiam elatus imperii faſtu: liberalitatis promptiſſimæ provincias ingenti benignitate & moderatione tractavit. Contra Germanos eo Principe res feliciter geſtæ ſunt. Bellum ipſe unum geſſit Marcomannicum:

ſed

ſed quantum nulla memoria fuit, adeo ut Punicis conferatur; nam eo gravius eſt factum, quod univerſi exercitus perierant; ſub hoc enim tantus caſus peſtilentiæ fuit, ut poſt victoriam Perſicam, Romæ ac per Italiam provinciaſque, maxima hominum pars, militum omnes fere copiæ, languore defecerint. Ingenti ergo labore & moderatione, cum apud Carnuntum jugi triennio perſeveraſſet, bellum Marcomannicum confecit; quod cum his Quadi, Vandali, Sarmatæ, Suevi, atque omnis Barbaria commoverat: multa hominum millia interfecit: ac Pannoniis ſervitio liberatis, Romæ rurſus cum Commodo Antonino filio ſuo, quem jam Cæſarem fecerat, triumphavit. Ad hujus belli ſumptum ærario exhauſto, cum largitiones nullas haberet, neque indicere provincialibus aut Senatui aliquid vellet, inſtrumentum regii cultus, facta in foro Divi Trajani ſectione, diſtraxit: vaſa aurea, pocula cryſtallina & murrhina, uxoriam ac ſuam ſericam ac auream veſtem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menſes venditio habita eſt, multumque auri redactum. Poſt victoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui reddere comparata voluerunt: moleſtus nulli fuit, qui maluit ſemel empta retinere. Hic permiſit viris clarioribus, ut con-

convivia eodem cultu quo ipse, & ministris similibus exhiberent. In editione munerum post victoriam adeo magnificus fuit, ut centum simul leones exhibuisse tradatur. Cum igitur fortunatam Rempubl. & virtute & mansuetudine reddidisset, obiit XVIII. imperii anno, vitæ LXI. & omnibus certatim adnitentibus, inter Divos relatus est.

Hujus successor L. Antoninus Commodus, nihil paternum habuit; nisi quod contra Germanos feliciter & ipse pugnavit. Septembrem mensem ad nomen suum transferre conatus est, ut Commodus diceretur, sed luxuria & obscœnitate depravatus, gladiatoriis armis sæpissime in ludo, deinceps etiam in amphitheatro cum hujusmodi hominibus sæpe dimicavit. Obiit morte subita, adeo ut strangulatus, vel veneno interfectus putaretur: cum annis XII. post patrem, & VIII. mensibus imperasset; tanta exsecratione omnium, ut hostis humani generis etiam mortuus judicaretur. 180.

Huic successit Pertinax grandævus jam; ut qui septuagenariam attigisset ætatem; præfecturam Urbi tum agens; ex S. C. imperare jussus. Octogesimo imperii die 193

In Marco Antonino. Et ministris similibus.] *Melius* Ministeriis similibus, *ut memini legere apud Capitolinum, quem hic ante oculos habebat Eutropius.*

Præ-

Prætorianorum militum ſeditione, & Juliani ſcelere occiſus eſt.

193. Poſt eum Salvius Julianus Rempubl. invaſit; vir nobilis, & juris peritiſſimus; nepos Salvii Juliani, qui ſub Divo Adriano Perpetuum compoſuit Edictum. Victus eſt à Severo apud Mulvium pontem, interfectus in Palatio, vixit menſibus ſeptem, poſtquam cœperat imperare.

194. Hinc imperii Romani adminiſtrationem Septimius Severus accepit, oriundus ex Africa, provincia Tripolitana, oppido Lepti, ſolus omni memoria & ante & poſtea ex Africa Imperator fuit. Hic primum fiſci advocatus, mox militaris Tribunus, per multa deinde & varia officia atque honores uſque ad adminiſtrationem totius Reipublicæ pervenit, Pertinacem ſe appellari voluit, in honorem ejus Pertinacis qui à Juliano fuerat occiſus. Parcus admodum fuit, natura ſævus. Bella multa & feliciter geſſit. Peſcennium Nigrum, qui in Ægypto & Syria rebellaverat, apud Cyzicum interfecit. Parthos vicit: Arabas eo uſque ſuperavit, ut etiam provinciam ibi faceret; idcirco Parthicus & Arabicus dictus eſt. Multa toto Romano orbe reparavit. Sub eo etiam Clodius Albinus, qui in occidendo Pertinace ſocius fuerat Juliano, Cæſarem ſe in Gallia fecit: victuſque apud Lugdunum eſt & interfectus. Severus autem

tem præter bellicam gloriam, etiam civilibus ſtudiis clarus fuit, & literis doctus, philoſophiæ ſcientiam ad plenum adeptus. Noviſſimum bellum in Britannia habuit: utque receptas provincias omni ſecuritate muniret, vallum per XXXII. millia paſſuum à mari ad mare deduxit. Deceſſit Eboraci admodum ſenex, imperii anno XVIII. menſe IV. & Divus appellatus eſt; nam filios ſuos ſucceſſores reliquit, Baſſianum & Getam: ſed Baſſiano Antonini nomen à Senatu voluit imponi; itaque dictus eſt M. Aurelius Antoninus Baſſianus: patrique ſucceſſit. Nam Geta hoſtis publicus judicatus, confeſtim periit.

Marcus igitur Aurelius Antoninus Baſſianus, idemque Caracalla, morum fere paternorum fuit, paulo aſperior, & minax. Opus Romæ egregium fecit lavacri; quæ Antoninianæ appellantur; nihil præterea memorabile: Impatiens libidinis; ut qui novercam ſuam Juliam, uxorem duxerit. Defunctus in Oſdroëne apud Edeſſam, moliens adverſum Parthos expeditionem, anno imperii VI. menſe II. vix egreſſus ætatis 211.

In Baſſiano. Idemque Caracalla.] *Græcis & Latinis quibuſdam* Caracallus.

Opus lavacri, quæ Antoninianæ appellantur.] *Iſtud*, lavacri, *mihi ſuſpectum eſt, & gloſſema puto; fortaſſe ſcriptum ab Eutropio fuit*, opus THERMARUM, quæ Antoninianæ &c.

tatis XLIII. annum, funere publico elatus est.

218. Opilius deinde Macrinus, qui præfectus prætorio erat, cum filio Diadumeno facti Imperatores, nihil memorabile ex temporis brevitate gesserunt; nam imperium eorum duum mensium & unius anni fuit: seditione militari ambo pariter occisi sunt.

219. Creatus est post hos M. Aurelius Antoninus: Hic Antonini Caracallæ filius putabatur: sacerdos autem Heliogabali templi erat. Is, cum Romam ingenti & militum & Senatus exspectatione venisset, probris se omnibus contaminavit. Impudicissime, & obscœnissime vixit, biennioque post & VIII. mensibus tumultu interfectus est militari; & cum eo mater Semia Syra.

222. Successit huic Aurelius Alexander; ab exercitu Cæsar, à Senatu Augustus nominatus, juvenis admodum: susceptoque adversus Persas bello, Xerxem eorum regem gloriosissime vicit; militarem disciplinam severissime rexit; quasdam tumultuantes legiones integras exauctoravit. Assessorem

In Macrino. Cum filio Diadumeno.] *In nummis veteribus dicitur etiam Diadumenianus, ut Hermogenes Hermogenianus.*

Semia.] *Herodiano & aliis dicitur* Soæmis. *Caterum de voce Heliogabalus, seu, ut scribi oportet,* Elagabalus, *vide quæ scripta fuere ab illustrissimo amico Bocharto, & quæ a Seldeno dicta sunt.*

habuit

habuit, vel ſcrinii magiſtrum, Ulpianum juris conditorem. Romæ quoque favorabilis fuit. Periit in Gallia, militari tumultu, XIII. imperii anno, & die VIII. in matrem ſuam Mammæam unice pius.

LIBER IX.

POST hunc Maximinus ex corpore militari primus ad imperium acceſſit, ſola militum voluntate, cum nulla Senatus interceſſiſſet auctoritas, neque ipſe Senator eſſet. Is bello adverſus Germanos feliciter geſto, cum à militibus eſſet Imperator appellatus, à Pupieno Aquileiæ occiſus eſt, deſerentibus eum militibus ſuis, cum filio adhuc puero, cum quo imperaverat triennio, & paucis diebus. 235.

Poſtea tres ſimul Auguſti fuerunt: Pupienus, Balbinus, & Gordianus, duo ſuperiores obſcuriſſimo genere, Gordianus, nobilis: quippe cujus pater ſenior Gordianus, conſenſu militum, cum Proconſulatum Africæ gereret, Maximino imperante, Princeps fuiſſet electus. Itaque cum Romam veniſſent Balbinus & Pupienus, in Palatio interfecti ſunt; ſoli Gordiano imperium reſervatum. Gordianus, admodum puer, cum Tranquillinam Romæ duxiſſet uxorem, Janum Geminum aperuit: & ad Orientem 238.

pro-

profectus, Parthis bellum intulit, qui jam moliebantur erumpere; quod quidem mox feliciter gessit, prælisque ingentibus Persas afflixit. Rediens haud longe à Romanis finibus interfectus est fraude Philippi, qui post eum imperavit. Miles ei tumulum xx. milliario à Circesso, quod castrum nunc Romanorum est, Euphrati imminens, ædificavit; exequias Romam revexit; ipsum Divum appellavit.

244. Philippi duo, filius & pater, Gordiano occiso, imperium invaserunt: atque exercitu incolumi reducto, ad Italiam è Syria profecti sunt. His imperantibus, millesimus annus Romæ urbis ingenti ludorum apparatu spectaculorumque celebratus est. Ambo inde ab exercitu interfecti sunt; senior Philippus Veronæ, Romæ junior. Annis v. imperaverunt, inter Divos tamen relati sunt.

250. Post hos Decius è Pannonia inferiore, Bubaliæ natus, imperium sumpsit. Bellum civile, quod in Gallia motum fuerat, oppressit, filium suum Cæsarem fecit. Romæ lavacrum ædificavit. Cum biennio ipse & filius ejus imperassent, uterque in Barbarico interfecti sunt, & inter Divos relati.

Mox Imperatores creati sunt, Gallus Hostilianus, & Galli filius Volusianus. Sub his Æmilianus in Mœsia res novas molitus est:

eſt: ad quem opprimendum cum ambo profecti eſſent, Interamnæ interfecti ſunt, non completo biennio. nihil omnino clarum geſſerunt Sola peſtilentia & morbis atque ægritudinibus notus eorum principatus fuit.

Æmilianus obſcuriſſime natus, obſcurius imperavit; ac tertio menſe extinctus eſt.

Hinc Licinius Valerianus in Rhætia & Norico agens, ab exercitu Imperator, & mox Auguſtus eſt factus. Gallienus quoque Romæ à Senatu Cæſar eſt appellatus. Horum imperium Romano nomini perniciosum, & pæne exitiabile fuit, infelicitate principum, vel ignavia. Germani Ravennam uſque venerunt. Valerianus in Meſopotamia bellum gerens, à Sapore Perſarum rege ſuperatus eſt: mox etiam captus, apud Parthos ignobili ſervitute conſenuit. 253.

Gallienus, cum adoleſcens factus eſſet Auguſtus imperium primum feliciter, mox commode, ad ultimum pernicioſe geſſit. Nam juvenis in Gallia & Illyrico multa ſtrenue fecit, occiſo apud Murſiam Ingenuo, qui purpuram ſumpſerat, & Trebelliano. Diu placidus & quietus: mox in omnem laſciviam diſſolutus, tenendæ Reipub. habenas probroſa ignavia & deſperatione relaxavit. Alamanni vaſtatis Galliis in Italiam irruperunt, Dacia, quæ à Tra-

jano

jano ultra Danubium fuerat adjecta, amiſſa eſt. Græcia, Macedonia, Pontus, Aſia, vaſtatæ per Gothos. Pannonia à Sarmatis, Quadiſque populata eſt: Germani uſque ad Hiſpanias penetraverunt, & civitatem nobilem Tarraconem expugnaverunt. Parthi Meſopotamia occupata, Syriam ſibi cœperunt vindicare. Tum jam deſperatis rebus, & deleto pæne imperio Romano, Poſthumus in Gallia. obſcuriſſime natus, purpuram ſumpſit: & per annos decem ita imperavit, ut conſumptas pæne provincias ingenti virtute & moderatione reparaverit; qui ſeditione militum interfectus eſt; quod Moguntiacum, quæ adverſum eum rebellaverat, Lolliano res novas moliente, diripiendam militibus tradere noluiſſet. Poſt eum Marius viliſſimus opifex purpuram accepit: & ſecundo die interfectus eſt. Victorinus poſtea Galliarum accepit imperium, vir ſtrenuiſſimus: ſed cum nimiæ libidinis eſſet, & matrimonia aliena corrumperet, Agrippinæ occiſus eſt, Acturio quodam machinante dolum, imperii ſui anno ſecundo. Huic ſucceſſit Tetricus Senator qui Aquitaniam honore præſidis adminiſtrans, abſens à militibus Imperator electus eſt, & apud Burdegalam purpuram ſumpſit; ſeditiones multas militum pertulit. Sed dum hæc in Gallia geruntur, in Oriente per Odenatum Perſæ victi ſunt: defenſa

Syria,

Syria, recepta Meſopotamia, uſque ad Cteſiphontem Odenatus penetravit. Ita Gallieno Rempub. deſerente, Romanum imperium in Occidente per Poſthumum, per Odenatum in Oriente ſervatum eſt. Gallienus interea Mediolani cum fratre Valeriano occiſus eſt, imperii anno nono: Claudiuſque ei ſucceſſit, à militibus electus, à 268
Senatu appellatus Auguſtus. Hic Gothos, Illyricum Macedoniamque vaſtantes, ingenti prælio vicit, parcus vir, ac modeſtus, & juſti tenax, atque Reip. gerendæ idoneus: qui tamen inter biennium imperii morbo interiit, & Divus appellatus eſt. Senatus ingenti eum honore decoravit, ſcilicet ut in curia clypeus ipſi aureus, item in Capitolio ſtatua aurea poneretur.

Quintilius poſt eum, Claudii frater, conſenſu militum Imperator electus eſt; vir unica moderationis & civilitatis laude æquandus fratri vel præponendus, conſenſu Senatus appellatus Auguſtus, ſeptimo-decimo die imperii occiſus eſt. Poſt eum Aurelianus ſuſcepit imperium, Dacia Ripenſi oriundus, vir in bello potens, animi tamen immodici, & ad crudelitatem pro-

In Claudio. Clypeus ipſi aureus poneretur.] *Hoc loco* Clypeus *non eſt quod videtur: ſed,* imago clypeata, *id eſt, protome Græcorum, vel, ut Itali vocant,* un buſto; *quales hodie pictores noſtri faciunt. Sic apud Suetonium & Tacitum quoque.*

penſioris, quique Gothos ſtrenuiſſime vicit. Romanam ditionem ad fines priſtinos varia bellorum felicitate revocavit: ſuperavit in Gallia Tetricum apud Catalaunos, ipſo Tetrico prodente exercitum ſuum: cujus aſſiduas ſeditiones ferre non poterat; quin etiam per literas occultas Aurelianum ita fuerat deprecatus, ut inter alia verſu Virgiliano uteretur; *Eripe me his, invicte, malis*.... Zenobiam quoque, occiſo marito Odenato, qui Orientem tenebat, haud longe ab Antiochia non ſine gravi prælio cepit: ingreſſuſque Romam, nobilem triumphum quaſi receptor Orientis
274. Occidentiſque egit: currum præcedentibus Tetrico & Zenobia: qui quidem Tetricus etiam Corrector Lucaniæ poſtea fuit, ac privatus diutiſſime vixit. Zenobia autem poſteros, qui adhuc manent Romæ, reliquit. Hoc imperante etiam Monetarii in Urbe rebellaverunt, vitiatis pecuniis, & Feliciſſimo Rationali interfecto: quos Aurelianus victos, ultima crudelitate compeſcuit, plurimos nobiles capite damnavit: ſævus

Ibidem. Rationali.] *Quis ſit rationalis, nemo melius explicaverit quam Aurelianus ipſe in epiſtola, quæ legitur apud Vopiſcum, ubi de illo Feliciſſimo loquens, ait:* Cui procurationem fiſci mandaveram. *Ergo procurator fiſci & rationalis idem eſt. Caterum errorem hic Eutropii eſſe arbitror: quem enim occiſum à Monetariis dicit Eutropius, eum auctorem rebellionis vocat Aurelianus, niſi ſi, ut ſit interdum, epiſtola falſa eſt.*

&

& ſanguinarius, ac neceſſarius magis in quibuſdam, quam amabilis Imperator: trux omni tempore, etiam filii ſororis interfector: diſciplinæ tamen militaris & morum diſſolutorum magna ex parte corrector. Urbem Romam muris firmioribus cinxit; templum Soli ædificavit; in quo infinitum auri gemmarumque conſtituit. Provinciam Daciam, quam Trajanus ultra Danubium fecerat, intermiſit, vaſtato omni Illyrico & Mœſia, deſperans eam poſſe retineri: abductoſque Romanos ex urbibus & agris Daciæ in media Mœſia collocavit: & eſt in dextera Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in læva. Occiditur ſervi ſui fraude, qui ad quoſdam militares viros, amicos ipſius, nomina pertulit annotata falſo manum ejus imitatus, tamquam Aurelianus ipſos pararet occidere. Itaque ut præveniretur ab iiſdem, interfectus eſt in itineris medio, quod inter Conſtantinopolin & Heracleam eſt ſtratæ veteris, locus Cænophturium appellatur; mors tamen ejus inulta non fuit. Meruit quoque inter Divos referri; Imperavit annos v. menſes vi. 275.

Ibidem. Infinitum auri.] *Arbitror addendam eſſe vocem*, pondus.

Ibidem. Stratæ veteris.] *Strata, eſt, via. Virgil.* Strata viarum: *& Italice* ſtrada. *Hæc via grandibus ſaxis olim munita fuit, hodieque integra remanet. Pertingebat autem ab illa ora ad Dyrrhachium. Adeundus tibi eſt Bellonius teſtis oculatus. lib. I. cap. 62.*

Tacitus poſt hunc ſuſcepit imperium; vir egregie moratus, & Reipub. gerendæ idoneus; nihil tamen clarum potuit oſtendere, intra VI. menſem imperii morte præventus. Florianus, qui Tacito ſucceſſerat, duobus menſibus, & diebus XX in imperio fuit; neque quidquam dignum memoria egit.

Poſt hunc Probus, vir illuſtris gloria militari, ad adminiſtrationem Reipubl. acceſſit. Gallias à Barbaris occupatas ingenti præliorum felicitate reſtituit. Quoſdam imperium uſurpare conatos, ſcilicet Saturninum in Oriente, Proculum & Bonoſum Agrippinæ, multis certaminibus oppreſſit. Vineas Gallos & Pannonios habere permiſit. Opere militari almum montem apud Sirmium & Aureum apud Mœſiam ſuperiorem, vineis conſevit, & provincialibus colendos dedit. Hic cum bella innumera geſſiſſet, pace parta, dixit brevi milites neceſſarios non futuros, vir acer ac ſtrenuus, juſtus & qui Aurelianum æquaret gloria militari, morum tamen civilitate ſuperaret. Interfectus eſt tamen Sirmii, tumultu militari, in Turre Ferrata. Imperavit annos ſex, menſes IV.

In Probo. Interfectus eſt tamen.] *Hanc vocem,* tamen, *libenter deleverim.*

Poſt

Poſt hunc Carus eſt factus Auguſtus, Narbonæ natus in Gallia, qui conſeſtim Carinum & Numerianum filios Cæſares fecit; cum quibus regnavit duobus annis; ſed dum bellum adverſum Sarmatas gerit, nuntiato Perſarum tumultu, ad Orientem profectus, res contra Perſas nobiles geſſit: ipſos prælio fudit: Seleuciam & Cteſiphontem urbes nobiliſſimas cepit: & cum caſtra ſupra Tigridem haberet, ictu divini fulminis periit. Numerianus quoque filius ejus, quem ſecum ad Perſas duxerat, adoleſcens egregiæ indolis, cum, oculorum dolore correptus, lecticula veheretur, impulſore Apro, qui ſocer ejus erat, per inſidias occiſus eſt; & cum dolo occultaretur ipſius mors, quo uſque Aper invadere poſſet imperium, fœtore cadaveris prodita eſt. Milites enim, qui eum ſequebantur, fœtore commoti, diductis lecticulæ palliis, poſt aliquot dies mortem ejus notam habere potuerunt. Interea Carinus, quem Cæſarem in Parthos proficiſcens Carus, in Illyrico, Gallia, Italia, reliquerat; omnibus ſe ſceleribus coinquinavit: plurimos innoxios fictis criminibus occidit: matrimonia nobilia corrupit: condiſcipulis quoque, qui eum in auditorio vel levi fatigatione taxa- 282.

In Caro. Divini fulminis.] *Iſtud*, divini, *additum fuit diſtinctionis gratia; nam & quædam machinæ bellicæ fulmina dicuntur.*

verant, pernicioſus fuit. Ob quæ omnibus hominibus inviſus, non multo poſt pœnas dedit. Nam de Perſide victa exercitus rediens, cum Carum Auguſtum fulmine, Numerianum Cæſarem inſidiis perdidiſſet,
284. Diocleſianum Imperatorem creavit, Dalmatia oriundum, virum obſcuriſſime natum: adeo ut à pleriſque ſcribæ filius, à nonnullis Anulini Senatoris libertinus fuiſſe credatur. Is prima militum concione juravit, Numerianum nullo ſuo dolo interfectum; & cum juxta eum Aper, qui Numeriano inſidias fecerat, conſtitiſſet, in conſpectu exercitus manu Diocleſiani gladio percuſſus eſt. Poſtea Carinum, omni odio & deteſtatione viventem, apud Murgum ingenti prælio vicit proditum ab exercitu ſuo, quem fortiorem habebat, certe deſertum inter Viminatium atque Aureum montem. Ita rerum Romanarum potitus, cum tumultum ruſticani in Gallia concitaſſent, & factioni ſuæ Bagaudarum nomen imponerent, duces autem haberent Amandum & Ælianum, ad ſubigendos eos Maximianum Herculium Cæſarem miſit, qui levibus prælis agreſtes domuit, & partem Galliæ reformavit. Poſt hæc tempora etiam Carauſius, qui viliſſime natus, in ſtrenuo militiæ ordine famam egregiam fuerat conſecutus, cum apud Bononiam tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum

mare

mare accepiſſet, quod Franci & Saxones infeſtabant, multis Barbaris ſæpe captis; nec præda integra, aut provincialibus reddita, aut Imperatoribus miſſa, cum ſuſpicio eſſe cœpiſſet, conſulto ab eo admitti Barbaros, ut tranſeuntes cum præda exciperet, atque hac ſe occaſione ditaret; à Maximiano juſſus occîdi, purpuram ſumpſit, & Britannias occupavit. Ita cum per omnem orbem terrarum res turbatæ eſſent, & Carauſius in Britanniis rebellaret: Achilleus in Ægypto; Africam Quinquegentiani infeſtarent, Narſeus Orienti bellum inferret; Diocleſianus Maximianum Herculium ex Cæſare fecit Auguſtum; Conſtantium & Maximianum, Cæſares: quorum Conſtantius per filiam nepos Claudii traditur; Maximianus Galerius in Dacia haud longe à Sardica natus. Atque ut eos etiam affinitate conjungeret, Conſtantius privignam Herculii Theodoram accepit; ex qua poſtea ſex liberos Conſtantini fratres habuit: Galerius filiam Diocleſiani Valeriam: ambo uxores, quas habuerant, repudiare compulſi. Cum Carauſio tamen, cum bella fruſtra tentata eſſent contra virum rei militaris peritiſſimum, ad poſtremum pax

Ibidem. Quinquegentiani.] *Idem ſunt ac Pentapolitani in Libya. Sæpe enim apud meliores Græcos,* polis, *gentem ſignificat. exempla apud Homerum &c.*

convenit. eum poſt ſeptennium Allectus ſocius ejus occîdit; atque ipſe poſt eum Britannias triennio tenuit: qui ductu Aſclepiodoti præfecti prætorio eſt oppreſſus. Ita Britanniæ decimo anno receptæ. Per idem tempus à Conſtantio Cæſare in Gallia pugnatum eſt, circa Lingones; die una adverſam & ſecundam fortunam expertus eſt; nam cum, repente Barbaris ingruentibus, intra civitatem eſſet coactus tam præcipiti neceſſitate, ut clauſis portis, in murum funibus tolleretur; vix quinque horis mediis adventante exercitu, LX. fere millia Alamannorum cecîdit. Maximianus quoque Auguſtus bellum in Africa profligavit, domitis Quinquegentianis, & ad pacem redactis. Diocleſianus obſeſſum Alexandriæ Achilleum VIII. fere menſe ſuperavit, eumque interfecit: victoria acerbe uſus eſt, totam Ægyptum gravibus proſcriptionibus cædibuſque fœdavit. Ea tamen occaſione ordinavit provide multa, & diſpoſuit; quæ ad noſtram ætatem manent. Galerius Maximianus primo adverſum prælium, exin ſecundum habuit, inter Callinicum Carraſque congreſſus, cum

Ibidem. Circa Lingones.] *In ejus rei memoriam arcus editiſſimus hodieque extat, Andomatuni Lingonum, quem, cum ibi agerem, memini me videre: ſed nulla inſcriptio eſt, ut puto. Hoc notare poterunt antiquarii. Eſt autem in ea parte poſitus, quæ e muris in latiſſima camporum ſpatia deſcenditur.*

in-

inconsulte magis quam ignave dimicasset, admodum enim parva manu cum copiosissimo hoste commisit. Pulsus igitur, & ad Diocletianum profectus, cum ei in itinere occurrisset, tanta insolentia fertur à Diocleſiano exceptus, ut per aliquot passuum millia purpuratus tradatur ad vehiculum cucurrisse. Mox tamen per Illyricum Mœsiamque contractis copiis, rursus cum Narseo Ormisdæ & Saporis avo, in Armenia Majore pugnavit successu ingenti, nec minore consilio simulque fortitudine: quippe qui etiam speculatoris munus cum altero ac tertio equite susceperit. Pulso Narseo, castra ejus diripuit; uxores, sorores, liberos suscepit; infinitam extrinsecus Persarum nobilitatem, gazam Persicam copiosissimam, ipsum in ultimas regni solitudines coëgit; quare à Diocleſiano, in Mesopotamia cum præsidiis tum morante, ovans regressus, ingenti honore susceptus est. Varia deinceps & simul & viritim bella gesserunt. Carpis & Basternis subactis, Sarmatis victis: quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt. Diocleſianus moratus callide fuit, sagax præterea, & admodum subtilis ingenio, & qui severitatem suam aliena invidia vellet explere, diligentissimus tamen & sollertissi-

Ibidem. Extrinsecus.] *Latinitas illius ævi, pro,* insuper, præterea.

mus Princeps; & qui in imperio Romano primus regiæ consuetudinis formam magis quam Romanæ libertatis, invexit; adorarique se jussit, cum ante eum cuncti salutarentur: ornamenta gemmarum vestibus calceamentisque indidit. Nam prius imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat: reliqua communia. Herculius autem, propalam ferus, & incivilis ingenii, asperitatem suam etiam vultus horrore significans; Hic naturæ suæ indulgens, Diocletiano in omnibus est severioribus consiliis obsecutus. Cum tamen ingravescente ævo, parum se idoneum Diocletianus moderando imperio esse sentiret, auctor Herculio fuit, ut in privatam vitam concederent, & stationem tuendæ Reipub. viridioribus junioribusque mandarent; cui ægre collega obtemperavit, tamen uterque una die privato habitu, imperii insigne mutavit; Nicomediæ Diocletianus, Herculius Mediolani; post triumphum inclytum quem Romæ ex numerosis gentibus egerant pompa ferculorum illustri qua Narsei conjuges sororesque & liberi ante currum ducti sunt. Concesserunt au-
304. tem Salonas unus, alter in Lucaniam. Diocletianus privatus in villa, quæ haud procul à Salonis est, præclaro otio senuit; inusitata virtute usus; ut solus omnium post

Ibidem. Solus omnium.] *Non solus; nam & idem cum illo fecerat Sylla, cum perpetua dictatura honore se abdicavit ultro & volens: qua in re à Caio Julio Cæsare, eximio illo dictatore, id est, eximio Magistro, postea reprehensus est.*

conditum Romanum imperium, ex tanto faſtigio ſponte ad privatæ vitæ ſtatum civilitatemque remearet. Contigit igitur ei quod nulli poſt natos homines, ut cum privatus obiſſet, inter Divos tamen referretur.

LIBER X.

HIS igitur abeuntibus, ad adminiſtrationem Reipub. Conſtantius & Galerius Auguſti creati ſunt; diviſuſque inter eos Romanus orbis; ut Galliam, Italiam, Africam Conſtantius; Illyricum, Aſiam, Orientem Galerius obtineret; ſumptis duobus Cæſaribus. Conſtantius tamen, contentus dignitate Auguſti, Italiæ atque Africæ adminiſtrandæ ſollicitudinem recuſavit: vir egregius, & præſtantiſſimæ civilitatis; divinis provincialium ac privatorum ſtudiis, fiſci commoda non admodum affectans: ducenſque melius, publicas opes à privatis haberi: quam intra unum clauſtrum re-

In Conſtantio & Galerio. His igitur abeuntibus, ad adminiſtrationem Reip. Conſtantius & Galerius Auguſti creati ſunt &c.] *Aliter lego, ſic*: His igitur abeuntibus *ab adminiſtratione* Reip. Conſtantius & Galerius Auguſti creati ſunt. *Primum quia ita ſoient dicere Latini*, abire Magiſtratu, abire ab adminiſtratione. *Dein quis ferre poſſit*, creati ſunt Auguſti ad adminiſtrationem Reip. *ridiculum*.

ſervari:

ſervari: adeo autem cultus modici, ut feriatis diebus ſi cum amicis numeroſioribus eſſet epulandum, privatorum eis argento oſtiatim petito triclinia ſternerentur. Hic non modo amabilis, ſed etiam venerabilis Gallis fuit: præcipue quod Diocleſiani ſuſpectam prudentiam, & Maximiani ſanguinariam temeritatem imperio ejus evaſerant. Obiit in Britannia, Eboraci, principatus anno tertio-decimo; atque inter Divos relatus eſt.

Galerius, vir & probe moratus, & egregius in re militari, cum Italiam quoque, ſinente Conſtantio, adminiſtrationi ſuæ acceſſiſſe ſentiret, Cæſares duos creavit. Verum Conſtantio mortuo, Conſtantinus, ex obſcuriore matrimonio ejus filius, in Britannia creatus eſt Imperator, & in locum patris exoptatiſſimus moderator acceſſit. Romæ interea prætoriani, excitato tumultu, Maxentium Herculii filium, qui haud procul ab Urbe in Villa Publica morabatur, Auguſtum nuncupaverunt; quo nuncio Maximianus Herculius ad ſpem erectus reſumendi faſtigii, quod invitus amiſerat, Romam advolavit è Lucania, quam ſedem privatus elegerat, in agris amœniſſimis con-

In Galerio. In Villa publica.] *Locus erat ita dictus extra Urbem, legatorum uſui proprie deſtinatus. Sic & Conſtantinopolis, Urbis Romanæ æmula, Villam & ipſa publicam habebat, ſed Nicomediæ poſitam.*

ſeneſ-

ſeneſcens: Diocleſianumque etiam per literas adhortatus eſt, ut depoſitam reſumeret poteſtatem: quas ille irritas habuit, ſed adverſum motum prætorianorum atque Maxentii Severus Cæſar Romam miſſus à Galerio, cum exercitu venit: obſidenſque Urbem militum ſuorum ſcelere, deſertus eſt. auctæ Maxentio opes, confirmatumque imperium. Severus fugiens, Ravennæ interfectus eſt. Herculius tamen Maximianus, poſthæc in concione exercitus filium Maxentium denudare conatus, ſeditionem & convicia militum tulit. Inde ad Gallias profectus eſt, dolo compoſito, tanquam à filio eſſet expulſus; ut Conſtantino genero jungeretur: moliens tamen Conſtantinum reperta occaſione interficere, qui in Galliis, & militum & provincialium ingenti jam favore regnabat, cæſis Francis, atque Alamannis, captiſque eorum regibus: quos etiam beſtiis, cum magnificum ſpectaculum muneris paraſſet, objecit. Detectis igitur inſidiis per Fauſtam filiam, quæ dolum viro enuntiaverat, profugit Herculius Maſſiliam, ibique oppreſſus. ex ea etenim navigare ad filium præparabat, pœnas dedit juſtiſſimo exitu; vir ad omnem aſperitatem ſævitiamque proclivus, infidus, incommodus, civilitatis penitus expers.

Ibidem. Incommodus.] *Apellatio atrox & dira, ut &*, importunus, *ubi de malo Principe agitur.*

Per

310. Per hoc tempus Licinius à Galerio Imperator eſt factus, Dacia oriundus, notus ei antiqua conſuetudine, & in bello, quod adverſus Narſeum geſſerat, ſtrenuis laboribus & officiis acceptus: mors Galerii confeſtim ſecuta eſt. Reſpub. tum ab his quatuor Imperatoribus tenebatur, Conſtantino, & Maxentio, filiis Auguſtorum; Licinio & Maximino, novis hominibus. Quinto tamen Conſtantinus imperii ſui anno, bellum adverſum Maxentium Civile commovit, copias ejus multis prœliis fudit: ipſum poſtremo Romæ adverſus nobiles omnibus exitiis ſœvientem, apud pontem Mulvium vicit, Italiaque eſt potitus. Non multo poſt deinceps in Oriente quoque adverſus Licinium Maximinus res novas molitus, vicinum exitium fortuita apud Tarſum morte prævenit.

Conſtantinus tamen, vir ingens, & omnia efficere nitens quæ animo præparaſſet, ſimul principatum totius orbis affectans, Licinio bellum intulit; quamvis neceſſitudo illi & affinitas cum eo eſſet: nam ſoror ejus Conſtantia, nupta Licinio erat, ac primo eum in Pannonia, ſecundo ingenti apparatu bellum apud Cibalas inſtruentem, repentinus oppreſſit: omnique Dardania, Mœſia, Macedonia potitus, numeroſas provincias occupavit. Varia deinceps inter eos bella, & pax reconciliata ruptaque eſt. Poſtremo

ſtremo Licinius navali & terreſtri prælio victus apud Nicomediam, ſe dedidit, & contra religionem ſacramenti Theſſalonicæ privatus occiſus eſt. Eo tempore res Romana ſub uno Auguſto & tribus Cæſaribus (quod nunquam aliàs) fuit; cum liberi Conſtantini Galliæ, Oriienti, Italiæque præeſſent. Verum inſolentia rerum ſecundarum aliquantum Conſtantinum ex illa favorabili animi docilitate mutavit. Primum neceſſitudines perſecutus, egregium virum, & ſororis filium, commodæ indolis juvenem interfecit, mox uxorem, poſt numeroſos amicos. Vir primo imperii tempore optimis principibus, ultimo mediis comparandus. Innumeræ in eo animi corporiſque virtutes claruerunt, militaris gloriæ appetentiſſimus, fortuna in bellis proſpera fuit; verum ita, ut non ſuperaret induſtriam. Nam etiam Gothos poſt Civile bellum varie profligavit, pace his ad poſtremum data; ingentemque apud Barbaras gentes memoriam gratiæ collocavit. Civilibus artibus & liberalibus ſtudiis deditus: affectator juſti amoris, quem omnino ſibi & liberalitate & docilitate quæſivit; ſicut in nonnullos amicos dubius, ita in reliquos egregius: nihil occaſionum prætermittens, quo opulenti- 325.

In Conſtantino. Favorabili animi docilitate.] *Animi docilitas, hoc loco,* lenitas eſt. *Favorabilis autem, cui omnes favent, aut qui omnium in ſe amorem colligit.*

ores

ores eos clarioresque praestaret. Multas leges rogavit; quasdam ex bono & æquo, pleraſque ſuperfluas, nonnullas ſeveras, primuſque Urbem nominis ſui ad tantum faſtigium evehere molitus eſt, ut Romæ æmulam faceret. Bellum adverſum Parthos moliens, qui jam Meſopotamiam fatigabant, uno & trigeſimo anno imperii, ætatis ſexto & ſexageſimo, Nicomediæ in Villa Publica obiit. Denuntiata mors ejus etiam per crinitam ſtellam, quæ inuſitatæ magnitudinis aliquam diu fulſit; eam Græci *Cometen* vocant; atque inter Divos meruit referri.

337. Succeſſores filios tres reliquit, atque unum fratris filium. Verum Dalmatius Cæſar proſperrima indole, neque patruo abſimilis, haud multo poſt oppreſſus eſt factione militari, & Conſtantio patruele ſuo ſinente potius quam jubente. Conſtantinum porro, fratri bellum inferentem, & apud Aquilejam inconſultius prælium aggreſſum, Conſtantis duces interemerunt; ita Reſpublica ad duos Auguſtos redacta eſt. Conſtantis imperium, ſtrenuum aliquandiu & juſtum fuit; mox cum & valetudine improſpera, & amicis pravioribus uteretur; ad gravia vitia converſus, cum intolerabilis provincialibus, militibus injucundus eſſet, factione Magnentii occiſus eſt. Obiit autem non longe ab Hiſpaniis, in ca-

caſtro cui Helenæ nomen eſt, anno imperii XVII. ætatis trigeſimo: rebus tamen plurimis ſtrenue militia geſtis; exercituique per omne vitæ tempus ſine gravi crudelitate terribilis. Diverſa Conſtantii fortuna fuit; à Perſis enim multa & gravia perpeſſus, ſæpe captis oppidis, obſeſſis urbibus, cæſis exercitibus; nullumque ei contra Saporem proſperum prælium fuit; niſi quod apud Singaram haud dubiam victoriam ferocia militum amiſit; qui pugnam ſeditioſe & ſtolide contra rationem belli, die jam præcipiti, popoſcerunt. Poſt Conſtantis necem, Magnentio Italiam, Africam, Gallias, obtinente; etiam Illyricum res novas habuit, Veteranione ad imperium conſenſu militum electo: quem grandævum jam, & cunctis amabilem diuturnitate & felicitate militiæ, ad tuendum Illyricum principem creaverunt: virum probum, & morum veterum, ac jucundæ civilitatis: ſed omnium liberalium artium expertem; adeo ut ne elementa quidem prima literarum, niſi grandævus, & jam Imperator, acceperit. Sed à Conſtantio, qui ad ultionem fraternæ necis bellum Civile commoverat, abrogatum eſt Veteranioni imperum: qui novo inuſitatoque more, conſenſu militum

In Conſtante. Cui Helenæ nomen eſt.] *Retinet nomen, nam ab Hiſpanis Elna dicitur.*

Ibidem. Singaram.] *Ad Tigrim.*

deponere

deponere insigne compulsus est. Romæ quoque tumultus fuit, Nepotiano Constantini sororis filio per gladiatoriam manum imperium invadente: qui sævis exordiis dignum exitum nactus est; vigesimo enim atque octavo die à Magnentianis ducibus oppressus, pœnas dedit: caputque ejus pilo per Urbem circumlatum est: gravissimæ proscriptiones & nobilium cædes fuerunt.

Non multo post Magnentius apud Mursiam profligatus acie est, ac pæne captus: ingentes Romani imperii vires ea dimicatione consumptæ sunt, ad quælibet bella externa idoneæ, quæ multum triumphorum possent securitatisque conferre. Orienti mox à Constantio Cæsar est datus patrui filius Gallus: Magnentiusque diversis prœliis victus, vim vitæ suæ apud Lugdunum attulit, imperii anno tertio, mense septimo: frater quoque ejus Senonis; quem
353. ad tuendas Gallias Cæsarem miserat.

Per hæc tempora etiam à Constantio multis incivilibus gestis, Gallus Cæsar occisus est: vir natura ferus, & ad tyrannidem pronior, si suo jure imperare licuisset. Sylvanus quoque in Gallia res novas molitus, ante diem trigesimum exstinctus est. Solus in imperio Romano eo tempore Con-

Deponere insigne.] *Adderem*, Imperii.
Paulo post. Quæ multum.] *Scribe*, & quæ multum.

stantius

ſtantius Princeps & Auguſtus fuit. Mox Julianum Cæſarem ad Gallias miſit, patruelem ſuum, Galli fratrem; tradita ei in matrimonium ſorore; cum multa oppida Barbari expugnaſſent, alia obſiderent, ubique fœda vaſtitas eſſet, Romanumque imperium non dubia jam calamitate nutaret: à quo modicis copiis apud Argentoratum Galliæ urbem ingentes Alamannorum copiæ exſtinctæ ſunt, rex nobiliſſimus captus; Galliæ reſtitutæ; multa poſtea per eundem Julianum egregie adverſum Barbaros geſta ſunt; ſubmotique ultra Rhenum Germani, & finibus ſuis Romanum imperium reſtitutum, Neque multo poſt, cum Germanici jam exercitus à Galliarum præſidio tollerentur, conſenſu militum Julianus factus Auguſtus eſt: interjectoque anno, ad Illyricum obtinendum profectus eſt, Conſtantio Parthicis bellis occupato: quibus rebus cognitis ad bellum Civile converſus, in itinere obiit, inter Ciliciam Cappadociamque, anno imperii octavo & XXX. ætatis quinto & XL. meruitque inter Divos referri: vir egregiæ tranquillitatis, placidus, nimis amicis & familiaribus credens; mox etiam uxoribus deditior: qui tamen primis imperii annis ingenti ſe modeſtia egerit: familiarium etiam locupletator: neque inhonoros ſinens, quorum laborioſa expertus fuiſſet officia; ad ſeveritatem tamen pro- 361.

penſior,

penſior, ſi ſuſpicio imperii moveretur, mitis aliàs, & cujus in Civilibus magis quam in externis bellis ſit laudanda fortuna.

Hinc Julianus rerum potitus eſt; ingentique apparatu Parthis intulit bellum; cui expeditioni ego quoque interfui. Aliquot oppida & caſtella Perſarum in deditionem accepit, vel vi oppugnavit. Aſſyriamque populatus, caſtra apud Cteſiphontem ſtativa aliquamdiu habuit: remeanſque victor, dum ſe inconſultius præliis inſerit, hoſtili manu interfectus eſt; ſexto Kalend. Julias imperii anno ſeptimo, ætatis altero & trigeſimo: atque inter Divos relatus eſt: vir egregius, & Rempublicam inſigniter moderaturus, ſi per fata licuiſſet: liberalibus diſciplinis apprime eruditus, Græcis doctior, atque adeo, ut Latina eruditione nequaquam cum Græca ſcientia conveniret: facundia ingenti, promptæ memoriæ & tenaciſſimæ; in quibuſdam philoſopho propior: in amicos liberalis: ſed minus diligens quam tantum principem decuit: fuerunt enim nonnuli, qui vulnera gloriæ ejus inferrent; in provinciales juſtiſſimus: & tributorum, quatenus ferri poſſet, oppreſſor: civilis in cunctos: mediocrem habens ærarii curam: gloriæ avidus, ac per eam animi plerumque immodici: nimius religionis Chriſtianæ inſectator; perinde tamen ut cruore abſtineret. Marco Antoni-

no

no non abſimilis: quem etiam æmulari ſtudebat.

Poſt hunc Jovianus, qui tunc domeſticus militabat, ab obtinendum imperium conſenſu exercitus electus eſt, commendatione patris quàm ſua militibus notior; qui jam turbatis rebus, exercitu quoque inopia laborante, uno à Perſis atque altero prælio victus, pacem cum Sapore neceſſariam quidem, ſed ignobilem fecit, mulctatus finibus, ac nonnulla imperii Romani parte tradita: quod ante eum annis mille centum & duobus de viginti fere, ex quo Romanum imperium conditum erat, nunquam accidit. Quinetiam legiones noſtræ ita & apud Caudium per Pontium Teleſinum, ita & in Hiſpania apud Numantiam, & in Numidia ſub jugum miſſæ ſunt, ut nihil tamen finium traderetur. Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret, ſi fœderis neceſſitatem, cum integrum fuit, mutare voluiſſet: ſicut à Romanis omnibus his bellis, quæ commemoravi, fa-

In Joviano. Qui tunc Domeſticus militabat.] *Credibile eſt fuiſſe illum* domeſticorum ducem aliquem; *vel fortaſſe* magnum domeſticatum *tunc gerebat. Erat autem primaria dignitas illis temporibus.* De Domeſticis, *qui interdum protectores vocabant, vid. Hotomannum & Cujacium: præter cæteros autem Joannem Meurſium in Lexico Græco-barbaro. Huc opinor traducendus locus eſt Satyrici Poëtæ* (Domeſtica caſtra;) *de quo haud ſcio an interpretes monuerint.*

ctum

ctum est. Nam & Samnitibus, & Numantinis, & Numidis confestim bella illata sunt: neque pax rata fuit. Sed dum æmulum imperii veretur, intra Orientem residens, gloriæ parum consuluit. Itaque iter ingressus, atque Illyricum petens, in Galatiæ finibus repentina morte obiit: vir alias neque iners neque imprudens. Multi exanimatum opinantur nimia cruditate: inter cœnandum enim epulis indulserat: alii odore cubiculi, quod ex recenti tectorio calcis, grave quiescentibus erat: quidam nimietate prunarum, quas gravi frigore a-
364. doleri multas jusserat. Decessit imperii mense septimo, quarto decimo Cal. Martias: ætatis, ut qui plurimum ac minimum tradunt, tertio & trigesimo anno: ac benignitate principum, qui ei successerunt, inter Divos relatus est; nam & civilitati propior, & natura admodum liberalis fuit. Is status erat Romanæ rei, Joviano eodem & Varroniano Consulibus, anno Urbis conditæ millesimo centesimo & nono-decimo. Quia autem ad inclytos principes venerandosque perventum est, interim operis modum dabimus. Nam reliqua stylo majore dicenda sunt: quæ nunc non tam prætermittimus, quam ad majorem scribendi diligentiam reservamus.

Ibidem. Ad inclytos Principes.] *Intelligit Valentem & Valentinianum, qui tunc imperitabant.*

FINIS.

Ammianus Lib. XXI.

Hæc de VICTORE *ſcribit, ſub Conſtantio & Juliano Impp.*

IMPERATOR REVERTITUR NESSUM COPIOSUM OPPIDUM, QUO INDE EXPEDITE OMNIA DISPONERET SUIS UTILITATIBUS PRGFUTURA; UBI VICTOREM APUD SIRMIUM VISUM, SCRIPTOREM HISTORICUM, EXINDEQUE VENIRE PRÆCEPTUM, PANNONIÆ SECUNDÆ CONSULAREM PRÆFECIT, HONORAVIT ÆNEA STATUA, VIRUM SOBRIETATIS GRATIA MULTI LAUDUM, MULTO POST URBI PRÆFECTUM.

SEX. AUR. VICTORIS
DE
VIRIS ILLUSTRIBUS
Urbis Romæ
LIBER.

CAPI.

Proca Rex Albanorum.

PROCA rex Albanorum Amulium & Numitorem filios habuit, quibus regnum annuis vicibus habendum reliquit, & ut alternis imperarent: Sed Amulius fratri imperium non dedit: &, ut eum ſobole privaret, Rheam Silviam

filiam ejus Veſtæ ſacerdotio præfecit: ut virginitate perpetua teneretur: quæ à Marte compreſſa, Romulum & Remum edidit. Amulius ipſam in vincula compegit: parvulos in Tiberim abjecit: quos aqua in ficco reliquit. Ad vagitum lupa accurrit eoſque uberibus ſuis aluit: Mox Fauſtulus paſtor collectos Accæ Laurentiæ conjugi educandos dedit. Qui poſtea, Amulio interfecto, Numitori avo regnum reſtituerunt; ipſi paſtoribus adunatis civitatem condiderunt; Quam Romulus augurio victor, quod ipſe XII. Remus VI. vultures viderat, Romam vocavit: &, ut eam prius legibus, quam mœnibus muniret, edixit ne quis vallum tranſiliret: quod Remus irridens, tranſilivit, & à Fabio Celere centurione rutro ſertur occiſus.

Romulus Romanorum Rex I.

ROMULUS aſylum convenis patefecit, & magno exercitu facto, cum videret conjugia deeſſe, per legatos à finitimis civitatibus petiit. Quibus negatis, ludos Conſualia ſimulavit: ad quos cum

In Prora, Veſtæ ſacerdotio præfecit.] *Non dicit*, Veſtæ ſacerdotem fecit, *ut alii quidam. Intelligit ergo ipſam fuiſſe Virginem* Maximam; *quod hodie dicimus* an Abbeſs.

in Romulo. Ludos Conſualia.] *Proprie loquutus eſt. Malim me ita loqui quam dicere* Ludos Conſuales.

utri-

utriuſque ſexus multitudo veniſſet, dato ſuis ſigno virgines raptæ ſunt: ex quibus cum una pulcherrima cum magna omnium admiratione duceretur, Thalaſſio eam duci reſponſum. Quæ nuptiæ quia feliciter ceſſerunt, inſtitutum eſt ut omnibus in nuptiis Thalaſſii nomen invocaretur. Cum fœminas ergo finitimorum Romani rapuiſſent, primi Cæninenſes contra eos bellum ſumpſerunt. Adverſus quos Romulus proceſſit & exercitum eorum, ac ducem Acronem ſingulari prælio, devicit. Spolia opima Jovi Feretrio in Capitolio conſecravit. Antemnates, Cruſtumini, Fidenates, Veientes, Sabini etiam ob raptas bellum adverſus Romanos ſumpſerunt. Et cum Romæ appropinquarent, Tarpeium virginem nacti, quæ aquæ, cauſa ſacrorum, hauriendæ deſcenderat. Ei T. Tatius optionem muneris dedit, ſi exercitum ſuum in Capitolium produxiſſet; Illa petiit quod illi in ſiniſtris manibus gerebant, videlicet annulos & armillas; quibus doloſe repromiſſis, Sabinos in arcem perduxit, ubi Titus ſcutis eam obrui præcepit, nam & ea in lævis habuerant. Romulus adverſus Tatium, qui montem Tarpeium tenebat proceſſit, & in eo loco, ubi nunc Romanum

Quæ aquæ hauriendæ deſcenderat.] *Id eſt ad aquam hauriendam; ſic Plautus Saluſtius, Tacitus.*

Produxiſſet.] *Lege*, perduxiſſet, *ut mox* Sabinos in arcem perduxit.

forum eſt, pugnam conſeruit: ibi Hoſtus Hoſtilius fortiſſime dimicans cecidit: cujus interitu conſternati Romani fugere cœperunt. Tunc Romulus Jovi Statori ædem vovit, & exercitus, ſeu forte, ſeu divinitus, reſtitit. Tunc raptæ in medium proceſſerunt: & hinc patres, inde conjuges, deprecatæ, pacem conciliarunt. Romulus fœdus percuſſit, & Sabinos in Urbem recepit: populum à Curibus oppido Sabinorum, Quirites vocavit: Centum Senatores, à pietate Patres appellavit. Tres Equitum centurias inſtituit, quas à ſuo nomine Ramnenſes; à Tito Tatio Tatienſes; à Lucumone Luceres appellavit. Plebem in triginta curias diſtribuit, eaſque raptarum nominibus appellavit. Cum ad Capræ paludem exercitum luſtraret, nuſquam comparuit; unde inter Patres & Populum ſeditione orta, Julius Proculus, vir nobilis, in concionem proceſſit, & jurejurando firmavit, Romulum à ſe in Quirinali viſum auguſtiore forma, eum ad deos abiret; eumdemque præcipere, ut ſeditionibus abſtinerent, virtutem colerent: futurum ut omnium gentium domini exſiſterent. Hujus auctoritati creditum eſt: ædes in colle Quirinali Romulo conſtituta, ipſe pro deo cultus, & Quirinus eſt appellatus.

Numa

Numa Pomilius Romanorum Rex II.

Poſt conſecrationem Romuli, cum diu interregnum eſſet, & ſeditiones orirentur, Numa Pompilius Pomponis filius, Curibus oppido Sabinorum accitus, cum addicentibus avibus Romam veniſſet, ut populum ferum religione molliret, ſacra plurima inſtituit, ædem Veſtæ fecit, virgines Veſtales legit; Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem; Salios Martis ſacerdotes, quorum primus, Præſul vocatur, XII. inſtiuit, Pontificem Maximum creavit. Portas Jano Gemino ædificavit. Annum in XII. menſes diſtribuit, additis Januario & Februario. Leges quoque plurimas & utiles tulit: omnia quæ gerebat, juſſu Egeriæ nymphæ, uxoris ſuæ, ſe facere ſimulans. Ob hanc tantam juſtitiam bellum ei nemo intulit. Morbo ſolutus, in Janiculo ſepultus eſt, ubi poſt multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata: qui libri, quia leves quaſdam ſacrorum cauſas continebant, ex auctoritate Patrum cremati ſunt.

Tullus Hoſtilius Romanorum rex III.

Tullus Hoſtilius, quia bonam operam adverſum Sabinos navaverat, rex creatus, bellum Albanis indixit: quod trigeminorum certatione finivit, & Albam propter perfidiam ducis Metii Fufetii diruit. Albanos Romam tranſire juſſit. Curiam Hoſtiliam conſtituit. Montem Cœlium Urbi addidit. Et dum Numam Pompilium ſacrificiis imitatur, Jovi Elicio litare non potuit; fulmine ictus cum regia conflagravit.

Horatii & Curiatii.

Quum inter Romanos & Albanos bellum fuiſſet exortum ducibus Hoſtilio & Fufetio, placuit rem paucorum certatione finire. Erant apud Romanos trigemini Horatii, tres apud Albanos, Curiatii: quibus fœdere icto concurrentibus, ſtatim duo Romanorum ceciderunt, tres Albanorum vulnerati. Unus Horatius, quamvis integer, quia tribus impar erat, fugam ſimulavit, & ſingulos per intervalla, ut vulnerum dolor patiebatur, inſequentes, interfecit; Et cum ſpoliis onuſtus rediret, ſororem obviam habuit, quæ viſo paludamento ſponſi ſui, qui unus ex Curiatiis erat, flere cœpit: frater eam occîdit. Quare

apud

apud Duumviros condemnatus, apud populum provocavit: ubi patris lacrymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub tigillum missus, quod nunc quoque viæ superpositum, Sororium appellatur.

Metius Fufetius.

Metius Fufetius dux Albanorum, cum se invidiosum apud cives videret, quod bellum sola trigeminorum certatione finisset, ut rem corrigeret, Veientes & Fidenates adversum Romanos incitavit. Ipse ab Tullo in auxilium arcessitus, aciem in collem subduxit, ut fortunam belli experiretur ac sequeretur. Qua re Tullus intellecta, magna voce ait, suo illud jussu Metium facere. Qua re hostes territi victique sunt. Postera die Metius cum ad gratulandum Tullo venisset, jussu ipsius quadrigis religatus, & in diversa distractus est.

Ancus Marcius Romanorum rex IV.

Ancus Marcius Numæ Pompilii ex filia nepos, æquitate & religione avo similis, Latinos bello domuit: Aventinum & Ja-

In Horatiis & Curiatiis. Apud Populum provocavit.] *Latinum non est. lege,* Ad populum.

Expiandi.] *Passive positum, ut apud Virg.* penuria edendi.

Viæ suppositum] *Lege,* Superpositum, *ratio & auctoritas probant.*

niculum montes Urbi addidit: Nova mœnia oppido circumdedit. Silvas ad usum navium publicavit. Salinarum vectigal instituit. Carcerem primus ædificavit. Ostiam coloniam, maritimis commeatibus opportunam, in ostia Tiberis deduxit. Jus Fæciale, quo legati ad res repetundas uterentur, ab Æquicolis transtulit: quod primus fertur Rhesus excogitasse His rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus, non potuit præstare, qualem promiserat, regem.

L. Tarquinius Priscus Rom. rex V.

Lucius Tarquinius Priscus, Damarati Corinthii filius, ejus qui Cypseli tyrannidem fugiens, in Etruriam commigravit, ipse Lucumo dictus, urbe Tarquiniis profectus Romam petiit. Advenienti aquila pileum sustulit: & cum alte subvolasset, reposuit, Tanaquil conjux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tarquinius pecunia & industria dignitatem, atque etiam Anci regis familiaritatem consecutus est: à quo tutor liberis relictus, regnum intercepit, & ita administravit, quasi jure adep-

In Anco Marcio. Rhesus.] *Temporibus Trojanis seu Heroicis.*

In Tarquinio Prisco. Cypseli.] *Circa Olympiadem* XXXII. *id est ante Christum natum* 650.

Urbe Tarquiniis.] *Vide Justinum.*

tus

tus fuiſſet. Centum Patres in Curiam legit, qui minorum gentium ſunt appellati. Equitum centurias numero duplicavit: nomina mutare non potuit, Accii Navii auguris auctoritate deterritus, qui fidem artis ſuæ novacula & cote firmavit. Latinos bello domuit. Circum Maximum ædificavit. Ludos Magnos inſtituit. De Sabinis & Priſcis Latinis triumphavit. Murum lapideum Urbi circumdedit. Filium XIII. annorum, quod in prælio hoſtem percuſſiſſet, prætexta & bulla donavit: unde hæc ingenuorum puerorum inſignia eſſe cœperunt. Poſt ab Anci liberis, immiſſis percuſſoribus, per dolum regia excitus & interfectus eſt.

Servius Tullius Romanorum rex VI.

Servius Tullius P. Corniculani, & Ocriſiæ captivæ filius, cum in domo Tarquinii Priſci educaretur, flammæ ſpecies caput ejus amplexa eſt. Hoc viſo Tanaquil ſummam ei dignitatem portendi intellexit. conjugi ſuaſit ut ita eum, ut liberos ſuos, educaret. Cumque adoleviſſet, gener à Tarquinio aſſumptus eſt. Et cum rex oc-

Priſcis Latinis] *Triplex fuit Latium.*

In Servio Tullio. Ut liberos ſuos educaret] *Id uno verbo Latine eſt*, liberaliter educare.

ciſus eſſet. Tanaquil ex altiore loco ad populum deſpiciens, ait Priſcum Tarquinium gravi quidem, ſed non lethali vulnere accepto, petere ut interim dum convaleſcit, Servio Tullio dicto audientes eſſent. Servius Tullius quaſi precario regnare cœpit: ſed recte imperium adminiſtravit. Etruſcos ſæpe domuit: collem Quirinalem & Viminalem & Eſquilias Urbi addidit; Aggerem, foſſaſque fecit. Populum in quatuor tribus diſtribuit, ac poſt plebi diſtribuit annonam: menſuras, pondera, claſſes, centuriaſque conſtituit. Primus omnium cenſum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Latinorum populis perſuaſit, ut exemplo eorum, qui Dianæ Epheſiæ ædem feciſſent, & ipſi ædem Dianæ in Aventino ædificarent. Quo facto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata, & reſponſum ſomnio datum, eum populum ſummam imperii habiturum, cujus civis bovem illam immolaſſet. Latinus bovem in Aventinam egit, & cauſam ſacerdoti Romano expoſuit. Ille callidus, dixit prius eum vivo flumine manus

Dicto audientes] *Id eſt, imperio: unde dictator. Et Virgil. in ſexto.*

Hic ego namque tuas ſortes, arcanaque fata
Dicta mea genti panam.

Ubi, dicta, *nihil aliud ſignificat quam Summum imperium.*

abluere

abluere debere. Latinus dum ad Tiberim descendit sacerdos bovem immolavit. Ita imperium civibus, sibi gloriam facto consilioque vindicavit.

Tullia.

Servius Tullius filiam alteram ferocem, mitem alteram, habens, cum Tarquinii Prisci filios pari animo videret, ut omnium mentes morum diversitate leniter, ferocem miti, mitem feroci, in matrimonium dedit. Sed mites, seu forte, seu fraude, perierunt. feroces morum similitudo conjunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus, advocato Senatu regnum paternum repetere cœpit. Qua re audita Servius, dum ad Curiam properat, jussu Tarquinii gradibus dejectus, &, domum refugiens, interfectus est. Tullia in forum properavit, & prima conjugem regem salutavit; à quo jussa è turba decedere, cum domum rediret, viso patris corpore, mulionem evitantem, super ipsum corpus carpentum agere præcepit: unde vicus ille, Sceleratus dictus est. Postea Tullia cum conjuge in exsilium acta.

In Tullia. Sceleratus] *Nihil aliud est, quam infelix. Florus, Plautus, Terentius. Ita inferius legas.* Porta qua profecti fuerant, scelerata est appellata. *Sic* Scelus *pro, infelicitas, apud Terent.*

Tarqui-

Tarquinius Superbus Rom. rex VII.

Tarquinius Superbus cognomen moribus meruit. Occiſo Servio Tullio regnum ſceleſte occupavit: tamen bello ſtrenuus, Latinos Sabinoſque domuit; Sueſſam Pometiam Volſcis eripuit: Gabios per Sextum filium, ſimulato transfugio, in poteſtatem redegit: & ferias Latinas primus inſtituit. Locos in Circo, & Cloacam Maximam fecit, ubi totius populi viribus uſus eſt, unde illæ foſſæ, Quiritium ſunt dictæ. Cum Capitolium inciperet, caput hominis invenit: unde cognitum eſt, eam urbem caput gentium futuram; & cum in obſidio Ardeæ filius ejus Lucretiæ ſtuprum intuliſſet, cum eo in exſilium actus, ad Porſenam Etruriæ regem confugit: cujus ope regnum retinere tentavit. Pulſus, Cumas conceſſit: ubi per ſummam ignominiam reliquum vitæ tempus exegit.

L. Tarquinius Collatinus, & Lucretia uxor.

Tarquinius Collatinus, ſorore Tarquinii ſuperbi genitus, in contubernio juve-

In Tarquinio Superbo, Ferias Latinas] *Dionyſius Halicarnaſſeus,* lib. IV. *quid ſit omnium optime explicavit.*

num

num regiorum Ardeæ erat: ubi cum forte in liberiore convivio conjugem ſuam unuſ quiſque laudaret, placuit experiri. Itaque equis Romam petunt. Regias nurus in convivio & luxu deprehendunt, exinde Collatiam petunt; Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt, itaque ea pudiciſſima judicatur. Ad quam corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediit, & jure propinquitatis in domum Collatini venit, & in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnavit. Illa poſtero die advocatis patre & conjuge, rem expoſuit, & ſe cultro, quem veſte texerat, occidit. Illi in exitium regum conjurarunt; eorumque exſilio necem Lucretiæ vindicaverunt.

Junius Brutus I. Romanorum Conſul.

I. Junius Brutus ſorore Tarquinii Superbi genitus, cum eandem fortunam timeret in quam frater inciderat, qui ob divitias & prudentiam fuerat ab avunculo occiſus, ſtultitiam finxit, unde Brutus dictus Juvenibus regiis Delphos euntibus, deridiculi gratia comes adſcitus, baculo ſam-

In Bruto. Stultitiam finxit, unde Brutus dictus] *Brutus nihil aliud eſt quam tardus ſeu gravis*, heavy, dull, booby. *Græce* Bradys. *Terentius*, Hoi tardus es. *Hor.* bruta tellus.

buceo

buceo aurum infuſum Deo donum tulit. Ubi reſponſum eſt, eum Romæ ſummam poteſtatem habiturum, qui primus matrem oſcularetur: ipſe terram oſculatus eſt. Deinde propter Lucretiæ ſtuprum, cum Tricipitino & Collatino in exitium regum conjuravit. Quibus in exſilium actis, primus Conſul creatus, filios ſuos, fratriſque, quod cum Aquiliis & Vitelliis ad recipiendum in Urbem Tarquinios conjuraverant, virgis cæſos ſecuri percuſſit. Deinde in prælio, quod adverſus eos gerebat, ſingulari certamine cum Arunte filio Tarquinii congreſſus eſt, ubi ambo mutuis vulneribus ceciderunt. Cujus corpus in foro poſitum, à collega laudatum, matronæ anno luxerunt.

Horatius Cocles.

Porſenna rex Etruſcorum, cum Tarquinios in urbem reſtituere tentaret, & primo impetu Janiculum cepiſſet: Horatius Cocles illo cognomine, quod in alio prælio oculum amiſerat, pro ponte Sublicio ſtetit, & aciem hoſtium ſolus ſuſtinuit, donec pons à tergo interrumperetur, cum quo ſtatim in Tiberim decidit, & armatus ad ſuos tranſnavit. Ob hoc ei tantum agri

Ad recipiendum Tarquinios] E *bona illa veteri Latinitate.*

publice

publice datum eſt, quantum uno die circumarari potuiſſet: ſtatua quoque ei in Vulcanali poſita.

Mutius Scævola.

Cum Porſenna rex Urbem obſideret Mutius Cordus vir Romanæ conſtantiæ Senatum adiit & veniam transfugiendi petiit, necem regis repromittens. Accepta poteſtate, in caſtra Porſennæ venit, ibique purpuratum pro rege, deceptus, occidit, Apprehenſus & ad regem pertractus dexteram aris impoſuit: hoc ſupplicii à rea exigens, quod in cæde peccaſſet. Unde cum miſericordia regis abſtraheretur, quaſi beneficium referens, ait, trecentos adverſus eum ſimiles conjuraſſe. Qua re ille territus. bellum acceptis obſidibus depoſuit. Mutio prata trans Tiberim data, ab eo Mutia appellata. Statua quoque ei honoris gratia conſtituta eſt.

Clælia virgo.

Porſenna Clœliam virginem nobilem inter obſides accepit: quæ, deceptis cuſtodibus, noctu caſtris ejus egreſſa, equum,

In Mutio Scævola. Aris impoſuit] *Nam ara in Principiis caſtrorum, ubi Aquilæ,* &c.

quem

quem fors dederat, arripuit, & Tiberim trajecit. A Porſenna per legatos repetita & reddita. Cujus ille virtutem admiratus, cum quibus optaſſet in patriam redire permiſit: illa virgines pueroſque elegit, quorum ætatem injuriæ obnoxiam ſciebat. Huic ſtatua equeſtris in foro poſita.

Fabii trecenti ſex.

Romani cum adverſum Veientes bellarent, eos ſibi hoſtes familia Fabiorum privato nomine depopoſcit, & profecti trecenti-ſex, duce Fabio Conſule, fuerunt. Cum ſæpe victores exſtitiſſent, apud Cremeram fluvium caſtra poſuerunt. Veientes ad dolos converſi, pecora ex adverſo in conſpectu illorum poſuerunt: ad quæ progreſſi Fabii, in inſidias delapſi, ad unum occiſione perierunt. Dies, quo id factum eſt, inter nefaſtos relatus. Porta, qua profecti fuerant. Scelerata eſt appellata. Unus ex ea gente propter impuberem ætatem domi relictus, genus propagavit ad Q. Fabium Maximum, qui Annibalem mora fregit, Cunctator ab obtrectatoribus dictus.

In Fabiis. Ex ea gente) *Sic oportuit ſcribere, non,* familia, *quod factum ab Eutropio eſt in hac ipſa hiſtoria.*

P. Va-

P. Valerius Poplicola.

Publius Valerius, Voluſi filius, primum de Veientibus, iterum de Sabinis, tertio de utriſque gentibus triumphavit. Hic, quia in locum Bruti collegæ Conſulem non ſubrogaverat, & domum in Velia tutiſſimo loco habebat; in ſuſpicionem regni affectati venit. Quo cognito, apud populum queſtus, quod de ſe tale aliquid timuiſſent; immiſit qui domum ſuam diruerent. Secures etiam faſcibus dempſit, eoſque in populi concione ſubmiſit. Legem de provocatione à magiſtratibus ad populum tulit; hinc Poplicola dictus. Qui cum quater Conſul diem obiiſſet, adeo pauper exſtitit, ut collectis à populo nummis publice ſepultus ſit, & annuo matronarum luctu honoratus.

A. Poſthumius.

Tarquinius ejectus ad Mamilium Tuſculanum generum ſuum confugit; qui cum Latio concitato Romanos graviter urgeret, A. Poſthumius Dictator dictus, apud Rhegilli lacum cum hoſtibus conflixit. Ubi cum victoria nutaret, Magiſter Equitum equis frenos detrahi juſſit, ut irrevocabili

In Poplicola. Domum in Velia] *Locus erat in Urbe.*

im-

impetu ferrentur: ubi & aciem Latinorum fuderunt & caſtra ceperunt. Sed inter eos duo juvenes candidis equis inſigni virtute apparuerunt, quos Dictator quæſitos ut dignis muneribus honoraret, non reperit: Caſtorem & Pollucem ratus, ædem communi titulo dedicavit.

L. Quinctius Cincinnatus.

Lucius Quinctius Cincinnatus filium Kæſonem petulantiſſimum abdicavit; qui & à Cenſoribus notatus, ad Volſcos & Sabinos confugit, qui duce Clœlio Graccho bellum adverſum Romanos gerebant, & Q. Minucium Conſulem in Algido monte cum exercitu obſidebant. Quinctius Dictator dictus; ad quem miſſi legati, nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt: qui inſignibus ſumptis Conſulem obſidio liberavit. Quare & à Minucio & ejus exercitu obſidionali corona donatus eſt. Vicit hoſtes: ducem eorum in deditionem accepit, & triumphi die ante currum egit. Sexto-decimo die Dictaturam, quam acceperat, depoſuit: & ad agriculturam reverſus eſt. Iterum poſt viginti annos Dictator dictus, Spurium Mœlium regnum affectantem, à Servilio Ahala Magiſtro equitum occidi juſſit. Domum ejus ſolo æquavit: unde locus ille Æquimœlium dictus.

Menenius

Menenius Agrippa Lanatus.

Menenius Agrippa, cognomento Lanatus, dux electus adverſum Sabinos, de iis triumphavit. Et cum populus à Patribus ſeceſſiſſet, quod tributum & militiam non toleraret, nec revocari poſſet; Agrippa apud eum, Olim, inquit, humani artus cum ventrem otioſum cernerent, ab eo diſcordarunt, & ſuum illi miniſterium negarunt. Cum eo pacto & ipſi deficerent, intellexerunt ventrem acceptos cibos per omnia membra diſſerere; & cum eo in gratiam redierunt. Sic Senatus & Populus quaſi unum corpus diſcordia pereunt; concordia valent. Hac fabula populus regreſſus eſt. Creavit tamen Tribunos plebis, qui libertatem ſuam adverſum nobilitatis ſuperbiam defenderent. Menenius autem tanta paupertate deceſſit, ut eum Populus collatis quadrantibus ſepeliret, locum ſepulcro Senatus publice daret.

C. Marcius Coriolanus.

Caius Marcius, à captis Coriolis urbe Volſcorum, Coriolanus dictus: ob egregia militiæ facinora à Poſthumio optionem munerum accipiens, equum tantum & hoſpitem ſumpſit, virtutis & pietatis exemplum.

plum. Hic Conſul, gravi annona, advectum è Sicilia frumentum magno pretio dandum Populo curavit; ut hac injuria plebs agros, non ſeditiones coleret. Ergo à Tribuno pleb. Decio die dicta, ad Volſcos conceſſit; eoſque duce Attio Tullo adverſus Romanos concitavit, & ad quartum ab Urbe lapidem caſtra poſuit. Cumque nullis civium legationibus flecteretur, à Veturia matre, & Volumnia uxore, matronarum numero comitatis, motus, omiſſo bello, ut proditor occiſus eſt. ibi templum Fortunæ Muliebri conſtitutum eſt.

C. Licinius Stolo.

Fabius Ambuſtus ex duabus filiabus alteram Licinio Stoloni plebeio, alteram Aulo Sulpicio patricio conjugem dedit: quarum plebeia cum ſororem ſalutaret, cujus vir Tribunus militum conſulari-poteſtate erat: faſces lictorios foribus appoſitos indecenter expavit. à ſorore irriſa, marito queſta eſt, qui, adjuvante ſocero, ut primum Tribunatum plebis aggreſſus eſt, legem tulit, ut alter Conſul ex plebe crearetur. Lex, reſiſtente Appio Claudio, lata tamen: & pri-

In Licinio Stolone. Tribunatum plebis aggreſſus eſt.] *Lege*, ingreſſus eſt.

mus

mus Licinius Stolo Conſul factus. Idem lege ſancivit, ne cui plebeio plus quingenta jugera agri habere liceret. Et ipſe cum jugera quingenta haberet, & altera emancipati filii nomine poſſideret, in judicium vocatus, & primus omnium ſua lege punitus eſt.

L. Virginius Centurio.

Populus Romanus, cum ſeditioſos magiſtratus ferre non poſſet, Decemviros legibus ſcribendis creavit, qui eas ex libris Solonis tranſlatas, Duodecim Tabulis expoſuerunt. Sed cum pacto dominationis magiſtratum ſibi prorogarent; unus ex ipſis Appius Claudius Virginiam Virginii Centurionis filiam, in Algido militantis adamavit: quam cum corrumpere non poſſet, clientem ſubornavit, qui eam in ſervitutem depoſceret; facile victurus, cum ipſe eſſet & accuſator, & judex. Pater, re cognita, cùm ipſo die judicii ſuperveniſſet, & filiam jam addictam videret, ultimo ejus alloquio impetrato, eam in ſecretum abduxit, & occîdit: corpus ejus humeris gerens ad exercitum profugit, & milites ad vindicandum facinus accendit: qui, creatis decem Tribunis, Aventinum occuparunt, Decemviros abdicare magiſtratu coëgerunt, eoſque

que omnes aut morte aut exsilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus est.

Æsculapius Romam advectus.

Romani ob pestilentiam, responso monente, ad Æsculapium Epidauro arcessendum decem legatos principe Q. Ogulnio miserunt. Qui cum eo venissent, & simulacrum ingens mirarentur, anguis è sedibus suis elapsus, venerabilis, non horribilis, per mediam urbem cum admiratione omnium ad navem Romanorum perrexit, & se in Ogulnii tabernaculo conspiravit. Legati Deum vehentes, Antium provecti sunt; ubi per mollitiem maris, anguis proximum Æsculapii fanum petiit, & post paucos dies ad navim rediit: & cum adverso Tiberi subveheretur, in proximam insulam desilivit, ubi templum ei constitutum: & pestilentia mira celeritate sedata est.

M. Furius Camillus.

Furius Camillus cum Falisco obsideret, ac ludi literarii magister principum filios ad eum adduxisset, vinctum eum iisdem pueris in urbem redigendum & verberan-

In Camillo. Redigendum.] *Ideo dixit* redigere, *quod pueri Magistrum præse agebant, ut pastores solent pecora.*

dum

dum tradidit. Statim Faliſci ſe ei ob tantam juſtitiam dediderunt. Veios decenni obſidio domuit, deque his triumphavit. Poſtmodum eſt crimini datum, quod albis equis triumphaſſet, & prædam inique diviſiſſet. die dicta ab L. Apuleio Tribuno plebis, damnatus, Ardeam conceſſit. Mox cum Galli Senones relictis ob ſterilitatem agris ſuis, Cluſium Etruriæ oppidum obſiderent, miſſi ſunt Roma tres legati, qui Gallos monerent, ut ab oppugnatione deſiſterent. Ex his unus contra jus gentium in aciem proceſſit, & ducem Senonum interfecit. Quo commoti Galli, petitis in deditionem legatis, nec impetratis, Romam petierunt, & exercitum Romanum apud Alliam fluvium ceciderunt, die XVI. Calend. Auguſti, qui dies inter nefaſtos relatus, Allienſis dictus. Victores Galli Urbem intraverunt, ubi nobiliſſimos ſenum in curulibus & honorum inſignibus, primo ut deos venerati, deinde ut homines deſpicati, interfecere. Reliqua juventus cum Manlio in Capitolium fugit, ubi obſeſſa, Camilli virtute liberata eſt; qui abſens Dictator dictus, collectis reliquiis, Gallos improviſos internecione occîdit. Populum Romanum

Gallos improviſos internecione occîdit.] *Lego*, Gallos improviſus internecione occîdit. *Id eſt, ipſe improviſus in Gallos &c.*

migrare

migrare Veios volentem retinuit. Sic & oppidum civibus, & cives oppido reddidit.

M. Manlius Capitolinus.

Manlius, ob defensum Capitolinus dictus, sedecim annorum voluntarium militem se obtulit. Triginta-septem militaribus donis à suis ducibus ornatus, triginta tres cicatrices in pectore habuit. Capta Urbe auctor in Capitolium confugiendi fuit. Quadam nocte clangore anseris excitus, Gallos ascendentes dejecit. Patronus à civibus appellatus, & farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publice accepit. Qua superbia elatus, cum à Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria pecunia liberaret, affectati suspicione in carcerem conjectus, Populi consensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa, & gravius, perseveraret, reus factus, & ab conspectu Capitolii ampliatus est. Alio deinde loco damnatus, & de saxo Tarpeio præcipitatus: Domus diruta: bona publicata. Gentilitas ejus Manlii cog-

Publice accepit.] *Id est, ut superius dictum, ex ærario.*

Ampliatus est.] *Id est, nec condemnatus fuit, nec absolutus. Id cum fiebat, hanc vocem,* amplius, *pronuntiabant; intelligebant autem amplius de liberatum iri super illoaut illo negotio.*

Gentilitas.] *Proprie. Gens enim plures familias complectitur.*

nomen

nomen ejuravit, nequis poſtea Capitolinus vocaretur.

A. Cornelius Coſſus.

Fidenates [Fidei] Romanorum hoſtes, ut ſine ſpe veniæ fortius dimicarent, legatos ad ſe miſſos interfecerunt: ad quos Quinctius Cincinnatus Dictator miſſus Magiſtrum equitum habuit Cornelium Coſſum, qui Lartem Tolumnium ducem ſua manu interfecit. De eo ſpolia opima Jovi Feretrio ſecundus ab Romulo conſecravit.

P. Decius pater.

P. Decius Mus bello Samnitico ſub Valerio Maximo & Cornelio Coſſo Conſulibus Tribunus militum, exercitu in anguſtiis Gari montis inſidiis hoſtium clauſo, accepto, quod poſtulaverat, præſidio, in ſuperiorem locum evaſit: hoſtes terruit. Ipſe intempeſta nocte per medias cuſtodias ſomno oppreſſas incolumis evaſit. Ob hoc ab exercitu civica corona, de quercu, quæ dabatur ei qui cives in bello ſervaſſet: obſidionali, quæ dabatur ei qui obſidione cives liberaſſet, donatus eſt. Conſul bello Latino, collega Manlio Torquato, poſitis apud Veſerim fluvium caſtris, cum utrique Conſuli ſomnio obveniſſet, eos victores futuros, quorum dux in prælio cecidiſſet; tum col-

lato cum collega ſomnio, cum conveniſſet, ut cujus cornu in acie laboraret, diis ſe Manibus voveret, inclinante ſua parte, ſe & hoſtes per Valerium Pontificem diis Manibus devovit, & impetu in hoſtes facto, Victoriam ſuis reliquit.

P. Decius filius.

Publius Decius Decii filius, primo Conſul de Samnitibus triumphans, ſpolia ex his Cereri conſecravit. Iterum & tertio Conſul, multa domi militiæque geſſit. Quarto Conſulatu cum Fabio Maximo, cum Galli, Samnites, Umbri, Tuſci, contra Romanos conſpiraſſent: ibi exercitu in aciem educto, & cornu inclinante exemplum patris imitatus, advocato Marco Livio Pontifice, haſtæ inſiſtens & ſolennia verba reſpondens, ſe & hoſtes diis Manibus devovit. Impetu in hoſtes facto, victoriam ſuis reliquit. Corpus à collega laudatum, magnifice ſepultum eſt.

T. Manlius Torquatus.

Titus Manlius Torquatus ob ingenii & linguæ tarditatem à patre rus relegatus,

In Decio filio. Solemnia Verba reſpondens.] *Bene*, reſpondens. *Nam, ut erant nimium religioſi, Pontifex verbis præibat: qui autem ſe devovebat, ea ipſa verba reſpondebat.*

cum

cum audiſſet ei diem dictam à Pompeio Tribuno plebis, nocte Urbem petiit: Secretum colloquium à Tribuno impetravit, & gladio ſtricto dimittere eum accuſationem terrore multo compulit. Sulpicio Dictatore Tribunus militum Gallum provocatorem occidit: torquem ei detractum, cervici ſuæ indidit. Conſul bello Latino filium ſuum, quod contra imperium pugnaſſet, ſecuri percuſſit. Latinos apud Veſerim fluvium, Decii collegæ devotione, ſuperavit. Conſulatum recuſavit, quod diceret neque ſe Populi vitia, neque illum ſeveritatem ſuam poſſe ſufferre.

M. Valerius Corvinus.

Reliquias Senonum Camillus perſequebatur: adverſum ingentem Gallum provocatorem ſolus Valerius Tribunus militum, omnibus territis, proceſſit. corvus ab ortu ſolis galeæ ejus inſedit, & inter pugnandum ora oculoſque Galli verberavit. Hoſte devicto, Valerius Corvinus dictus. Hinc, cum ingens multitudo, ære alieno oppreſſa, Capuam occupare tentaſſet, & ducem ſibi Quinctium neceſſitate compulſum feciſſet, ſublato ære alieno, ſeditionem compreſſit.

Sp. Poſthumius.

Titus Veturius, & Spurius Poſthumius Conſules bellum adverſum Samnites gerentes, à Pontio Theleſino duce hoſtium in inſidias inducti ſunt : nam ille ſimulatos transfugas miſit, qui Romanos docerent, Luceriam Apulam à Samnitibus obſideri, quo duo itinera ducebant, aliud longius & tutius, aliud brevius & periculoſius. Feſtinatio brevius elegit. Itaque cum in inſidias veniſſent, qui locus Furculæ Caudinæ vocabatur, C. Pontius accitum patrem Herennium rogavit, quid fieri placeret. Ille ait, aut omnes occidendos, ut vires frangerentur ; aut omnes dimittendos, ut beneficio obligarentur. Utroque improbato conſilio, omnes ſub jugum miſit, icto fœdere, quod à Romanis poſtea improbatum eſt. Poſthumius Samnitibus deditus, nec receptus.

L. Papirius Curſor.

Lucius Papirius, à velocitate Curſor, cum Dictatorem ſe adverſis ominibus contra Samnites profectum eſſe ſenſiſſet, ad

In Spurio Poſthumio. Luceriam Apulam.] *Ad diſtinctionem. Erat enim & Luceria in Picentinis. Erat & apud Umbros : quin & alia etiam alibi fuit.*

au-

auſpicia repetenda Romam regreſſus, edixit Fabio Rulliano, quem exercitui imponebat, ne manum cum hoſte conſereret. Sed ille, opportunitate ductus, pugnavit. Reverſus Papirius ſecuri eum ferire voluit: ille in Urbem confugit, nec ſupplicem Tribuni tuebantur. Dein pater lacrymis, Populus precibus veniam impetrarunt. Papirius de Samnitibus triumphavit. Idem comis & jocorum ſtudioſus, cum Prænestinum Prætorem graviſſime increpuiſſet, Expedi, inquit, lictor, ſecures; Et cum eum metu mortis attonitum vidiſſet, incommodam ambulantibus radicem exſcindi juſſit.

Q. Fabius Rullianus.

Quinctus Fabius Rullianus, primus ex ea familia ob virtutem Maximus: Magiſter equitum à Papirio Curſore ob Samnitem victoriam ſecuri pæne percuſſus, primum de Apulis & Lucerinis, iterum de Samnitibus; tertio de Gallis, Umbris, Marſis, atque Tuſcis triumphavit. Cenſor fieri noluit, dicens non eſſe ex uſu Reipublicæ, eoſdem Cenſores ſæpius fieri. Hic primus inſtituit, uti Equites Romani Idibus Quinctilibus ab æde Honoris, albis equis inſidentes, in Capitolium tranſirent. Mortuo huic tantum æris Populi liberalitate con-

geſtum eſt, ut inde filius viſcerationem & epulum publice daret.

Manius Curius Dentatus.

Manius Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphavit, quos uſque ad mare Superum perpacavit. Regreſſus in concione ait: Tantum agri cepi, ut ſolitudo futura fuerit, niſi tantum hominum cepiſſem, tantum porro hominum cepi, ut fame perituri fuerint, niſi tantum agri cepiſſem. Iterum de Sabinis triumphavit. Tertio de Lucanis ovans Urbem introivit. Pyrrhum Epeirotam Italia expulit. Quaterna-dena agri jugera viritim Populo diviſit. Sibi deinde totidem conſtituit, dicens, neminem eſſe debere civem, cui non tantum ſufficeret. Legatis Samnitum aurum offerentibus, cum ipſe in foco rapa torreret: Malo, inquit, hæc in fictilibus meis eſſe, & aurum habentibus imperare. Cum interverſæ pecuniæ argueretur, guttum ligneum, quo uti ad ſacrificia conſueverat, in medium protulit, juravitque ſe nihil amplius de præda hoſtili in domum ſuam convertiſſe. Aquam Anienem de manubiis hoſtium in Urbem induxit. Tribunus plebis Patres auctores fieri coëgit comitiis, quibus plebeius magiſtratus creabatur. Ob hæc merita domus

mus ei apud Tiphatam, & agri jugera quingenta publice data.

Appius Claudius Cæcus.

Appius Claudius Cæcus in Cenſura libertinos quoque in Senatum legit, epulandi decantandique jus tibicinibus in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis ſacra ſunt deſtinatæ, Potitiorum & Pinariorum. Potitios Herculis ſacerdotes pretio corrupit, ut ſacra Herculea ſervos publicos edocerent: unde cæcatus eſt: gens Potitiorum funditus periit. Ne Conſulatus cum plebeiis communicaretur, acerrime reſtitit. Ne Fabius ſolus ad bellum mitteretur contradixit. Sabinos, Samnites, Etruſcos bello domuit. Viam uſque Brundiſium lapide ſtravit: unde illa Appia dicta. Aquam Anienem in Urbem induxit. Cenſuram ſolus omni quinquennio obtinuit. Cum de pace Pyrrhi ageretur, & gratia potentum per legatum Cineam pretio quæreretur: ſenex & cæcus lectica in Senatum latus, turpiſſimas conditiones magnifica oratione diſcuſſit.

In Curio Dentato. Apud Tiphatam.] *Locus in Urbe fuit, quod de Campania dicunt, nuga ſunt ad hunc quidem locum.*

In Appio Claudio Cæc. Brundiſium uſque.] *Falſum eſt. Nam ea tempeſtate, ex veteris hiſtoriæ fide, ea via ad Brundiſium uſque perduci non potuit.*

Pyrrhus rex Epeirotarum.

Pyrrhus rex Epeirotarum, paterno genere ab Achille, materno ab Hercule oriundus, cum imperium orbis agitaret, & Romanos potentes videret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambigue respondit:

Aio te, Æacida, Romanos vincere posse.

Hoc dicto in voluntatem tracto, auxilio Tarentinorum bellum Romanis intulit: Lævinum Consulem apud Heracleam elephantorum novitate turbavit. Cumque Romanos adversis vulneribus occisos videret, Ego, inquit, talibus viris brevi orbem terrarum subigere potuissem. Amicis gratulantibus, Quid mihi cum tali victoria, inquit, ubi exercitus robur amittam? Ad vicesimum ab Urbe lapidem castra posuit: Captivos Fabricio gratis reddidit. Viso Lævini exercitu, eandem sibi ait adversus Romanos, quam Herculi adversus Hydram, fuisse fortunam. A Curio & Fabricio superatus, Tarentum refugit, in Siciliam trajecit. Mox in Italiam Locros regressus, pecuniam Proserpinæ avehere tentavit: sed ea naufragio relata est. Tum in Græciam regressus, dum Argos oppugnat, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum

num regem Macedoniæ delatum magnifice ſepultum.

Fabricius.

Pyrrhus cum ſecundo prælio à Romanis eſſet pulſus Tarentum, interjecto anno contra Pyrrhum Fabricius miſſus eſt: qui prius inter legatos ſolicitari non potuerat quarta regni parte promiſſa. Cum vicina caſtra ipſe, & rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens ſe Pyrrhum veneno occiſurum, ſi ſibi quidquam pollicitaretur: Quem Fabricius vinctum reduci juſſit ad dominum; Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus medicus ſpoſpondiſſet. Tum rex admiratus eum, dixiſſe fertur; Ille eſt Fabricius, difficilius ab honeſtate, quam ſol à ſuo curſu averti poſſet.

Decius Mus.

Volſinii, Etruriæ nobile oppidum, luxuria pæne perierunt: Nam cum temere ſervos manumitterent, dein in curiam legerent, conſenſu eorum oppreſſi, cum multa indigna paterentur, clam Roma auxilium petierunt; Miſſuſque Decius Mus mox libertinos omnes ſuperavit; in carcere necavit, aut dominis in ſervitutem reſtituit.

In Decio Mure. Libertinos omnes &c.] *Poſuit libertinos pro libertis, ſic & alicubi Plautus.*

Appius Claudius Caudex.

Appius Claudius victis Volſinienſibus, cognomento Caudex dictus, frater Cæci fuit. Conſul ad Mamertinos liberandos miſſus eſt, quorum arcem Carthaginenſes & Hiero rex Syracuſanus obſidebant. Primo ad explorandos hoſtes fretum piſcatoria nave trajecit, & cum duce Carthaginenſium egit ut præſidium arce deduceret. Rhegium regreſſus, quinqueremem hoſtium copiis pedeſtribus cepit: eâ legionem in Siciliam traduxit. Carthaginenſes Meſſana expulit. Hieronem prælio apud Syracuſas in deditionem accepit: qui eo periculo territus, Romanorum amicitiam petiit, iiſque poſtea fidiſſimus fuit.

C. Duilius.

Caius Duilius primo Punico bello dux contra Carthaginenſes miſſus, cum videret eos multum mari poſſe, claſſem validam fabrefecit: &, quos corvos vocavere, manus ferreas cum irriſu hoſtium primus inſtituit, quibus inter pugnandum hoſtium naves XXX. apprehendit, XIII. merſit: qui victi & capti ſunt. Annibal dux claſſis, Carthaginem fugit, & à Senatu quæſivit, quid faciendum cenſerent. Omnibus, ut pugna-

pugnaret, acclamantibus: Feci, inquit, & victus sum: sic pœnam crucis effugit. Nam apud Pœnos dux male re gesta puniebatur. Duilio concessum est, ut prælucente funali, & præcinente tibicine à cœna publice rediret.

A. Atilius Calatinus.

Atilius Calatinus dux Romanorum adversus Carthaginenses missus, ex maximis & munitissimis civitatibus, Enna, Drepano, Lilybæo, hostilia præsidia dejecit. Panormum cepit. Totam Siciliam pervagatus, paucis navibus magnam hostium classem, duce Amilcare, superavit. Sed cum ad Camarinam ab hostibus obsessam festinaret, à Pœnis in angustiis clausus est, ubi Tribunus militum Calpurnius Flamma acceptis trecentis sociis in superiorem locum evasit, Consulem liberavit: ipse cum trecentis pugnans cecidit: postea ab Atilio semianimis inventus est. Servatus magno postea terrori hostibus fuit. Atilius glorioſe triumphavit.

M. Atilius Regulus.

Marcus Atilius Regulus Consul, fusis Salentinis triumphavit: primusque Romanorum ducum in Africam classem trajecit:

ea

ea quaſſata de Amilcare naves longas tres & ſexaginta accepit. Oppida ducenta, & hominum ducenta millia cepit. Abſente eo, conjugi & liberis ob paupertatem ſumptus publice dati. Mox arte Xanthippi Lacedæmonii mercenarii militis captus in carcerem miſſus. Legatus de permutandis captivis Romam miſſus dato jurejurando, ut ſi non impetraſſet, ita demum rediret: in Senatu conditionem diſſuaſit: rejectiſque à ſe conjuge & liberis, Carthaginem regreſſus: ubi in arcam ligneam conjectus, clavis introrſum actis, vigiliis ac dolore punitus eſt.

C. Lutatius Catulus.

Caius Lutatius Catulus primo Punico bello trecentis navibus adverſum Pœnos profectus, ſexcentas eorum naves commeatibus & aliis oneribus impeditas, duce Annone apud Ægates inſulas, inter Siciliam & Africam, depreſſit, aut cepit, finemque bello impoſuit. Pacem petentibus hac conditione conceſſit, Sicilia, Sardinia, & cæteris inſulis intra Italiam Africamque decederent: Hiſpania circa Iberum fluvium, ut abſtinerent.

In Atilio Regulo. Naves accepit] *Lege,* cepit.

Annibal

Annibal Carthaginenſis dux.

Annibal Amilcaris filius, novem annos natus, à patre aris admotus, odium in Romanos perenne juravit. Exinde ſocius & miles in caſtris patris fuit. Mortuo eo cauſam belli quærens, Saguntum Romanis fœderatam intra ſex menſes evertit. Tum Alpibus patefactis, in Italiam trajecit. P. Scipionem apud Ticinum, Sempronium Longum apud Trebiam: Flaminium apud Traſimenum: Paullum & Varronem apud Cannas ſuperavit. Cumque urbem capere poſſet, in Campaniam devertit, cujus deliciis elanguit. Et cum ad tertium ab Urbe lapidem caſtra poſuiſſet, tempeſtatibus repulſus, primum à Fabio Maximo fractus, Deinde à Valerio Flacco repulſus, à Graccho & Marcello fugatus, in Africam revocatus, à Scipione ſuperatus, ad Antiochum regem Syriæ confugit, eumque hoſtem Romanis fecit: quo victo, ad Pruſiam Bithyniæ regem conceſſit: unde Romana legatione per Titum Flamininum repetitus, ne Romanis traderetur, hauſto, quod ſub annuli gemma habebat, veneno, abſumptus eſt, poſitus apud Libyſſam in arca lapidea, in qua hodieque inſcriptum eſt, ANNIBAL HIC SITUS EST.

2. *Fabius*

2. *Fabius Maximus.*

Quintus Fabius Maximus Cunctator, Verrucoſus à verruca in labris ſita, Ovicula à clementia morum dictus: Conſul de Liguribus triumphavit. Annibalem mora fregit. Minucium Magiſtrum Equitum imperio ſibi æquari paſſus eſt: nihilominus periclitanti ſubvenit. Annibalem in agro Falerno incluſit. Manlium Statilium tranſfugere ad hoſtes volentem, equo & armis donatis retinuit: & Lucano cuidam fortiſſimo, ob amorem mulieris infrequenti, eandem emptam dono dedit. Tarentum ab hoſtibus recepit: Herculis ſignum inde tralatum in Capitolio dedicavit. De redemptione captivorum cum hoſtibus pepigit: quod pactum cum à Senatu improbaretur, fundum ſuum ducentis millibus vendidit, & fidei ſuæ ſatisfecit.

P. Scipio Naſica.

Publius Scipio Naſica, à Senatu vir optimus judicatus, Matrem deûm hoſpitio recepit. Is cum adverſum auſpicia Conſulem ſe à Graccho nominatum comperiſſet, magiſtratu ſe abdicavit. Cenſor ſtatuas, quas ſibi quiſque per ambitionem in foro ponebat, ſuſtulit. Conſul Delminium urbem Delma-

Delmatarum expugnavit. Imperatoris nomen à militibus, & ab Senatu triumphum oblatum recuſavit: eloquentia primus, juris ſcientia conſultiſſimus, ingenio ſapientiſſimus: unde vulgo Corculum dictus.

M. Claudius Marcellus.

Marcus Marcellus Virdumarum Gallorum ducem ſingulari prælio fudit. Spolia opima Jovi Feretrio tertius à Romulo conſecravit. Primus docuit quomodo milites cederent, nec terga præberent. Annibalem apud Nolam locorum anguſtia adjutus, vinci docuit. Syracuſas per tres annos expugnavit. Et cum per calumniam triumphus ei à Senatu negaretur, de ſua ſententia in Albano monte triumphavit. Quinquies Conſul inſidiis Annibalis deceptus occubuit, & magnifice ſepultus. Oſſa Romam remiſſa à prædonibus intercepta perierunt.

Livia Claudia virgo Veſtalis.

Annibale Italiam devaſtante, ex reſponſo librorum Sibyllinorum, Mater deûm à Peſſinunte arceſſita, cum adverſo Tiberi veheretur, repente in alto ſtetit; & cum moveri nullis viribus poſſet, ex libris cogni-

In Livia Claudia. Ex libris] *Simpliciter, pro, libris Sibyllinis.*

tum,

tum, caſtiſſimæ demum feminæ manu moveri poſſe. Tum Claudia, virgo Veſtalis, falſo inceſtus ſuſpecta, deam oravit, ut ſi pudicam ſciret, ſequeretur: & zona impoſita navem movit. Simulacrum Matris deûm, dum templum ædificatur, Naſicæ, qui vir optimus judicabatur, quaſi hoſpiti datum.

M. Porcius Cato Cenſorius.

Marcus Porcius Cato, genere Tuſculanus, à Valerio Flacco Romam ſolicitatus: Tribunus militum in Sicilia; Quæſtor ſub Scipione fortiſſimus; Prætor juſtiſſimus fuit: in Prætura Sardiniam ſubegit, ubi ab Ennio Græcis literis inſtitutus. Conſul Celtiberos domuit: &, ne rebellare poſſent, literas ad civitates ſingulas miſit, ut muros diruerent: cum unaquæque ſibi ſoli imperari putaret, fecerunt. Syriaco bello Tribunus militum ſub M. Acilio Glabrione, occupatis Thermopylarum jugis, præſidium hoſtium depulit. Cenſor L. Flamininum Conſularem Senatu movit, quod ille in Gallia, ad cujuſdam ſcorti ſpectaculum, eductum quendam è carcere, in convivio jugulari juſſiſſet. Baſilicam ſuo nomine primus fecit. Matronis, ornamenta erepta Oppia lege repetentibus, reſtitit. Accuſator aſſiduus malorum, Galbam

octo-

octogenarius accuſavit, ipſe quadragies quater accuſatus, glorioſe abſolutus. Carthaginem delendam cenſuit. Poſt octoginta annos filium genuit. imago hujus, funeris gratia, produci ſolet.

C. *Claudius Nero, & Aſdrubal frater Annibalis.*

Aſdrubal frater Annibalis, ingentibus copiis in Italiam trajecit: actumque erat de Romano imperio, ſi jungere ſe Annibali potuiſſet. Sed Claudius Nero, qui in Apulia cum Annibale caſtra conjunxerat, relicta in caſtris parte, cum delectis ad Aſdrubalem properavit, & ſe Livio collegæ apud Senam oppidum & Metaurum flumen conjunxit: amboque Aſdrubalem vicerunt. Nero regreſſus pari celeritate qua iverat, caput Aſdrubalis ante vallum Annibalis projecit; quo ille viſo, vinci ſe Fortuna Carthaginis confeſſus eſt, ob hæc Livius triumphans, Nero ovans urbem introierunt.

P. *Cornelius Scipio Africanus.*

Publius Scipio ex virtutibus cognominatus Africanus, Jovis filius creditur: nam antequam conciperetur, ſerpens in lecto matris ejus apparuit, & ipſi parvulo draco circumfuſus, nihil nocuit. In Capitolium intem-

intempeſta nocte eunti nunquam canes allatraverunt; Nec hic quidquam prius cœpit, quam in cella Jovis diutiſſime ſediſſet, quaſi divinam mentem acciperet. Decem & octo annorum patrem apud Ticinum ſingulari virtute ſervavit. Clade Cannenſi nobiliſſimos juvenes, Italiam deſerere cupientes, ſua auctoritate compeſcuit. Reliquias incolumes per media hoſtium caſtra Canuſium perduxit. Viginti quatuor annorum Prætor in Hiſpaniam miſſus, Carthaginem Novam qua die venit, cepit. Virginem pulcerrimam, ad cujus aſpectum concurrebatur, ad ſe vetuit adduci, patrique ejus ac ſponſo reſtitui juſſit. Aſdrubalem Magonemque, fratres Annibalis, Hiſpania expulit: amicitiam cum Syphace Maurorum rege conjunxit. Maſſaniſſam in ſocietatem recepit. Victor domum regreſſus, Conſul ante annos factus, concedente collega in Africam claſſe trajecit. Aſdrubalis & Syphacis caſtra una nocte perrupit. Revocatum ex Italia Annibalem ſuperavit. Victis Carthaginenſibus leges impoſuit. Bello Antiochi legatus fratri fuit, captum filium gratis recepit. A Petiliis ac Nævio Tribunis plebis repetundarum accuſatus, librum rationum in conſpectu populi ſcidit: Hac die, inquit, Carthaginem vici: Bonum fa-

In Scipione. In Cella Jovis] *Oſtendi nuper ad Anacreontem quid ſit* Cella Dei.

ctum:

ctum: in Capitolium eamus, & diis ſupplicemus. Inde in voluntarium exſilium conceſſit: ubi reliquam egit ætatem. Moriens ab uxore petiit, ne corpus ſuum Romam referretur.

M. Livius Salinator.

Livius Salinator, primo Conſul de Illyriis triumphavit: tandem ex invidia peculatûs reus ab omnius tribubus, excepta Metia, condemnatus. Iterum cum Claudio Nerone inimico ſuo Conſul, ne Reſp. diſcordia male adminiſtraretur. amicitiam cum eo junxit, & de victo Aſdrubale triumphavit. Cenſor cum eodem collega omnes tribus, excepta Metia, ærarias fecit: ſtipendio privavit, eo crimine, quod aut prius ſe injuſte condemnaſſent; aut poſtea tantos honores non recte tribuiſſent.

T. Quinctius Flamininus.

Titus Quinctius Flamininus, Flaminii, qui apud Traſimenum periit, filius Conſul, Macedoniam ſortitus, ducibus Charopis principis paſtoribus provinciam ingreſſus, regem Philippum prælio fudit, caſtris exuit, filium ejus Demetrium obſidem accepit: quem pecunia multatum, in regnum reſtituit. A Nabide quoque Lacedæmonio filium

lium obſidem accepit. Liberos etiam Græcos Nemeæ per præconem pronunciavit. Legatus etiam ad Pruſiam, ut Annibalem repeteret, miſſus.

M. Fulvius Nobilior.

Marcus Fulvius Nobilior, Prætor Hiſpanos ſuperavit: unde ovans Urbem introiit. Conſul Ætolos, Ambraciotaſque, qui bello Macedonico Romanis adfuerant, poſt ad Antiochum defecerant, præliis frequentibus victos, & in Ambraciam oppidum coactos, in deditionem accepit: tantum ſignis tabuliſque pictis ſpoliavit: de quibus triumphavit. Quam victoriam per ſe magnificam, Quinctius Ennius, amicus ejus, inſigni laude celebravit.

L. Scipio Aſiaticus.

Scipio Aſiaticus,, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa virtutis nomine à fratre laudatus, Conſul, Antiochum regem Syriæ, legato fratre, apud Sipylum montem, cum arcus hoſtium pluvia hebetati fuiſſent, vicit: & regni relicti à patre, parte privavit; hinc Aſiaticus dictus. Poſt

In Fulvio Nobiliore. De quibus triumphavit] *Lege*, deque iis triumphavit.

reus

reus pecuniæ interceptæ, ne in carcerem duceretur, Gracchus pater Tribunus plebis, licet inimicus ejus, interceſſit. M. Cato Cenſor equum ei ignominiæ cauſa ademit.

Antiochus rex Syriæ.

Antiochus Syriæ rex, nimia opum fiducia bellum Romanis intulit, ſpecie Lyſimachiæ repetundæ, quam à majoribus ſuis in Thracia conditam Romani poſſidebant: ſtatimque Græciam inſulaſque ejus occupavit. In Eubœa luxuria elanguit. Adventu Acilii Glabrionis excitatus, Thermopylas occupavit: unde induſtria Marci Catonis ejectus, in Aſiam refugit. Navali prælio, cui Annibalem præfecerat, à L. Æmilio Regillo ſuperatus: filium Scipionis Africani, quem inter navigandum ceperat, patri remiſit: qui ei, pro reddenda gratia, ſuaſit, ut amicitiam Romanam peteret; Antiochus ſpreto conſilio apud Sipylum montem cum L. Scipione conflixit: victus, & ultra Taurum montem relegatus, à ſodalibus, quos temulentus in convivio pulſaverat, occiſus eſt.

Cn. Manlius Vulſo.

Cnæus Manlius Vulſo Conſul, miſſus ad ordinandam Scipionis Aſiatici provinciam, cupidi-

cupiditate triumphi bellum Piſidis & Gallo-græcis, qui Antiocho adſuerant, intulit. His facile victis, inter captivos uxor regis Orgiagontis Centurioni cuidam in cuſtodiam data: à quo vi ſtuprata de injuria tacuit, & pòſt, impetrata redemptione, marito adulterum Centurionem interficiendum tradidit.

L. Æmilius Paullus Macedonicus.

Lucius Paullus Æmilius, filius ejus qui apud Cannas cecidit, primo Conſulatu, quem poſt tres repulſas adeptus erat, de Liguribus triumphavit. Rerum geſtarum ordinem in tabula pictum publice poſuit. Iterum Conſul Perſen Philippi filium, regem Macedonum, apud Samothracas, victum flevit, & aſſidere ſibi juſſit: tamen in triumphum duxit. In hac lætitia duos filios amiſit: & progreſſus ad Populum, gratias Fortunæ egit, quod ſiquid adverſi Reipublicæ imminebat, ſua eſſet calamitate deciſum. Ob hæc omnia, ei à Populo & à Senatu conceſſum eſt, ut ludis Circenſibus triumphali veſte uteretur. Ob hujus continentiam & paupertatem poſt mortem ejus dos uxori, niſi venditis poſſeſſionibus, non potuit exſolvi.

Tiberius Sempronius Gracchus.

Tiberius Sempronius Gracchus, nobiliſſima familia ortus, Scipionem Aſiaticum, quamvis inimicum, duci in carcerem non eſt paſſus: Prætor Galliam domuit, Conſul Hiſpaniam, altero Conſulatu Sardiniam: tantumque captivorum adduxit, ut longa venditione res in proverbium veniret, *Sardi venales.* Cenſor libertinos, qui ruſticas tribus occuparant, in quatuor urbanas diviſit: ob quod à Populo collega ejus Claudius, nam ipſum auctoritas tuebatur, reus factus eſt: & cum eum duæ claſſes condemnaſſent, Tiberius juravit ſe cum illo in exilium iturum: ita reus abſolutus eſt. Cum in domo Tiberii duo angues è geniali toro repſiſſent, reſponſo dato, eum de dominis periturum, cujus ſexus anguis fuiſſet occiſus, amore Corneliæ conjugis marem juſſit interfici.

P. Scipio Æmilianus.

Publius Scipio Æmilianus, Paulli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus, in Macedonia cum patre agens, victum

In Tib. Semp. Gracche. In quatuor urbanas.] *Bene, nam urbanæ Tribus minoris erant dignitatis quam ruſticæ.*

Per-

Perſen tam pertinaciter perſecutus eſt, ut media nocte in caſtra redierit. Lucullo in Hiſpania legatus, apud Intercatiam oppidum provocatorem ſingulari prælio vicit. Muros hoſtilis civitatis primus aſcendit. Tribunus in Africa ſub M. Manilio imperatore, cohortes octo, obſidione vallatas, conſilio & virtute ſervavit, à quibus corona obſidionali aurea donatus. Cum Ædilitatem peteret, Conſul ante annos ultro factus, Carthaginem intra ſex menſes delevit. Numantiam in Hiſpania, correcta prius militum diſciplina, fame vicit; hinc Numantinus dictus. Caio Lælio plurimum uſus: ad reges adeundos miſſus, duos ſecum, præter eum, ſervos duxit. Ob res geſtas ſuperbus, Gracchum jure cæſum videri reſpondit. obſtrepente Populo, Taceant, inquit, quibus Italia noverca, non mater eſt: addidit, Quos ſub corona vendidi. Cenſor, Mummio collega ſegniore, in Senatu ait: Utinam mihi collegam aut dediſſetis, aut non dediſſetis. Suſcepta Agrariorum cauſa domi repente exanimis inventus, ob voluto capite elatus eſt, ne livor in ore appareret. Hujus patrimonium tam

In Scipione Æmiliano. Quibus Italia noverca eſt.] *Ergo peregrini ſunt, non Romani, non Itali.*

Quos ſub corona vendidi.] *Itaque non ſunt Romani, ſed captivi, ſed ſervi.*

exiguum

exiguum fuit, ut XXXII. libras argenti, duas & ſelibram auri reliquerit.

C. Hoſtilius Mancinus.

Caius Hoſtilius Mancinus Conſul adverſum Numantinos vetantibus avibus, & neſcio-qua voce revocante profectus, cum ad Numantiam veniſſet, exercitum Popilii acceptum prius corrigere decrevit: inde ſolitudinem petit. Eo die Numantini forte ſolenni nuptu filias locabant: & unam ſpecioſam duobus competentibus, pater puellæ conditionem tulit, ut ei illa nuberet, qui hoſtis dextram retuliſſet. Profecti juvenes, abſceſſum Romanorum in modum fugæ properantium cognoſcunt: rem ad ſuos referunt. Illi ſtatim quatuor millibus viginti millia Romanorum ceciderunt. Mancinus auctore Tiberio Graccho Quæſtore ſuo, in leges hoſtium fœdus percuſſit: Quo per Senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus, augurio in caſtra deductus; Prætoram poſtea conſecutus eſt.

L. Mummius Achaicus.

Lucius Mummius, devicta Achaia, Achaicus; Conſul adverſus Corinthios miſſus victoriam alieno labore quæſitam intercepit. Nam cum illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudiſſet, & duce Critolao privaſſet, cum lictoribus & paucis equi-

tibus in Metelli caſtra properavit, & Corinthios apud Leucopetram vicit duce Diæo, qui domum refugit, eamque incendit: conjugem interfecit, & in ignem præcipitavit: ipſe veneno interiit. Mummius Corinthum ſignis tabuliſque ſpoliavit: quibus cum totam repleſſet Italiam, in domum ſuam nihil contulit.

Q. Cæcilius Metellus Macedonicus.

Quinctus Cæcilius Metellus à domita Macedonia, Macedonicus; Prætor Pſeudophilippum, qui idem Andriſcus dictus eſt, vicit; Achæos bis prælio fudit: triumphandos Mummio tradidit. Inviſus plebi ob nimiam ſeveritatem: & ideo poſt duas repulſas Conſul ægre factus, Arbachos in Hiſpania domuit. Apud Contrebiam oppidum cohortes loco pulſas, redire & locum recipere juſſit. Cum omnia proprio & ſubito conſilio ageret, amico cuidam quid acturus eſſet roganti: Tunicam, inquit meam exurerem, ſi eam conſilium meum ſcire exſtimarem: Hic quatuor filiorum pater, ſupremo tempore humeris eorum ad ſepulchrum elatus eſt: ex quibus tres Conſulares, unum etiam triumphantem vidit.

Q.

Q. Cæcilius Metellus Numidicus.

Quinctus Cæcilius Metellus, Numidicus; quia Conſul de Jugurtha rege Numidiæ triumphavit, Cenſor Quinctium, qui ſe Tiberii Gracchi filium mentiebatur, in cenſum non recepit. Idem in legem Apuleiam per vim latam jurare noluit; quare in exſilium actus, Smyrnæ exſulavit. Calidia deinde rogatione revocatus, cum ludis forte literas in theatro accepiſſet, non prius eas legere dignatus eſt quam ſpectaculum finiretur. Metellæ ſororis ſuæ virum laudare noluit, quod is ſolus judicium contra leges detrectarat.

Q. Metellus Pius.

Quinctus Metellus Pius Numidici filius: Pius, quia patrem lacrymis & precibus aſſidue ab exilio revocavit, Prætor bello Sociali Q. Popedium, Marſorum ducem, interfecit. Conſul in Hiiſpania Herculeios fratres oppreſſit: Sertorium Hiſpania expulit. Adoleſcens in petitione Præturæ & Pontificatus, Conſularibus viris prælatus eſt.

Tiberius Gracchus.

Tiberius Gracchus, Africani ex filia nepos, quæſtor Mancino in Hiſpania, fœdus

ejus flagitioſum probavit. Periculum deditionis eloquentiæ gratia effugit. Tribunus plebis legem tulit, ne quis plus quingenta agri jugera haberet. Octavio collegæ intercedenti, novo exemplo magiſtratum abrogavit. Dein tulit, ut ea familia, quæ ex Attali hæreditate erat, ageretur, ut Populo divideretur. Deinde cum prorogare ſibi poteſtatem vellet, adverſis auſpiciis in publicum proceſſit, ſtatimque Capitolium petiit, manum ad caput referens, quo ſalutem ſuam Populo commendabat. Hoc nobilitas ita accepit, quaſi diadema poſceret: ſegniterque ceſſante Mucio Conſule; Scipio Naſica *ſequi ſe juſſis qui ſalvam Rempublicam vellent*, Gracchum in Capitolium perſecutus oppreſſit. Cujus corpus Lucretii Ædilis manu in Tiberim miſſum; unde ille Veſpillo dictus. Naſica, ut invidiæ ſubtraheretur, per ſpeciem legationis in Aſiam ablegatus eſt.

C. Gracchus.

Caius Gracchus peſtilentem Sardiniam Quæſtor ſortitus, veniente ſucceſſore, ſua ſponte diſceſſit. Aſculanæ & Fregellanæ defectionis invidiam ſuſtinuit. Tribunus plebis Agrarias & Frumentarias leges tulit: colonos etiam Capuam & Tarentum mittendos cenſuit. Trium-viros agris dividundis

dis ſe, & Fulvium Flaccum, & C. Craſſum conſtituit. Minucio Rufo Tribuno plebis legibus ſuis obrogante in Capitolium venit: ubi cum Atilius, præco Opimii Conſulis, in turba fuiſſet occiſus, in forum deſcendit, & imprudens concionem à Tribuno plebis avocavit; qua re arceſſitus, cum in Senatum non veniſſet, armata familia Aventinum occupavit, ubi ab Opimio victus, dum à templo Dianæ deſilit, talum intorſit, & Pomponio amico apud portam Trigeminam, P. Lætorio in Ponte Sublicio perſequentibus reſiſtente, in lucum Furinæ pervenit. Ibi vel ſua, vel ſervi Euphori manu interfectus: Caput à Septimuleio amico Gracchi ad Opimium relatum, auro expenſum fertur, propter avaritiam infuſo plumbo gravius effectum.

M Livius Druſus.

Marcus Livius Druſus genere & eloquentia magnus, ſed ambitioſus & ſuperbus, Ædilis munus magnificentiſſimum dedit: ubi Remmio collegæ, quædam de utilitate Reipublicæ ſuggerenti: Quid tibi, inquit, cum Republica noſtra? Quæſtor in Aſia nullis inſignibus uti voluit, ne quid ipſo eſſet inſignius. Tribunus pl. Latinis civitatem, plebi agros, Equitibus curiam, Senatui judicia permiſit. Nimiæ liberalitatis

fuit: ipſe etiam profeſſus, nemini ſe ad largiendum præter cœlum & cœnum reliquiſſe: ideoque cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Magulſam Mauritaniæ principem, ob regis ſimultatem profugum, accepta pecunia Boccho prodidit: quem ille elephanto objecit. Adherbalem filium regis Numidarum obſidem domi ſuæ ſuppreſſit: redemptionem ejus occultam à patre ſperans. Cæpionem inimicum actionibus ſuis reſiſtentem, ait ſe de ſaxo Tarpeio præcipitaturum. Philippo Conſuli legibus Agrariis reſiſtenti, ita collum in Comitio obtorſit, ut multus ſanguis efflueret è naribus: quam ille luxuriam obprobrans, muriam de turdis eſſe dicebat. Idem ex gratia nimia in invidiam venit, nam plebs acceptis agris gaudebat, expulſi dolebant: Equites in ſenatum lecti lætabantur; ſed præteriti querebantur: Senatus permiſſis judiciis exſultabat; ſed ſocietatem cum Equitibus ægre ferebat. Unde Livius anxius, ut Latinorum poſtulata differret, qui promiſſam civitatem flagitabant, repente in publico concidit: ſive morbo comitiali, ſeu hauſto caprino ſan-

In *Marco Livio Druſo.* Ut multus ſanguis efflueret è naribus: quam ille luxuriam opprobrans, muriam, &c. *Pro* quam, *ſcribe*, quem, *& locum integrum ſic diſtingue:* Ut multus ſanguis efflueret è naribus: QUEM ille, luxuriam opprobrans, muriam de turdis eſſe dicebat.

guine

guine, ſemianimis domum relatus. Vota pro illo per Italiam publice ſuſcepta ſunt: & cum Latini Conſulem in Albano monte interfecturi eſſent, Philippum admonuit ut caveret: unde in Senatu accuſatus, cum domum ſe reciperet, immiſſo inter turbam percuſſore, corruit. Invidia cædis apud Philippum, & Cæpionem fuit.

C. Marius pater.

Caius Marius ſepties Conſul, Arpinas, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidia, criminando eum, Conſulatum adeptus, Jugurtham captum ante currum egit. In proximum annum Conſul ultro factus, Teutones in Galliis apud Aquas Sextias, Cimbros in Italia, in campo Caudio vicit, deque his triumphavit. Sexies Conſul per ordinem factus, Apuleium Saturninum Trib. plebis, & Glauciam Prætorem ſeditioſos, ex Senatus-conſulto interemit. Et cum Sulpicia rogatione, provinciam Sullæ eriperet, armis ab eo victus, Minturnis in palude delituit. Inventus, & in carcerem conjectus, immiſſum percuſſorem Gallum vultus auctoritate deterruit: acceptaque

In Caio Mario patre. In Campo Raudio] *Sic lege, non* Caudio, *ut in aliis. Raudius campus in alia Italica: At Caudium ſeu furculas Caudinas in Samnitibus ponunt Veteres.*

navicula in Africam trajecit, ibi diu exſulavit. Mox Cinnana dominatione revocatus, ruptis ergaſtulis exercitum fecit: cæſiſque inimicis injuriam ultus, ſeptimo Conſulatu, ut quidam ferunt, voluntaria morte deceſſit.

C. Marius filius.

Caius Marius filius viginti-quinque annorum Conſulatum invaſit: quem honorem tam immaturum mater flevit. Hic Patri ſævitia ſimilis, curiam armatus obſedit, inimicos trucidavit, quorum corpora in Tiberim præcipitavit. In apparatu belli quod contra Sullam parabatur, apud Sacriportum vigiliis & labore defeſſus, ſub dio requievit: & abſens victus, fugæ, non pugnæ, interfuit. Prænesſte refugit, ubi per Lucretium Oſellam obſeſſus, tentata per cuniculum fuga, cum omnia ſepta intelligeret, jugulandum ſe Pontio Teleſino præbuit.

L. Cornelius Cinna.

Lucius Cornelius Cinna flagitioſiſſimus, Rempublicam ſumma crudelitate vaſtavit. Primo Conſulatu legem de exſulibus revo-

Ibi diu exulavit.] *Lege*, Ibique exu'avit.

candis

candis ferens, ab Octavio collega prohibitus, & honore privatus, Urbe profugit: vocatisque ad pileum servis, adversarios vicit: Octavium interfecit: Janiculum occupavit. Iterum & tertium Consulem se ipse fecit. Quarto Consulatu cum bellum contra Sullam pararet, Anconæ ob nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occisus est.

C. Flavius Fimbria.

Caius Flavius Fimbria, sæviſſimus quippe Cinnæ satelles, Valerio Flacco Consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curavit. Ipse correptis imperii insignibus, provinciam ingressus, Mithridatem Pergamo expulit. Ilium, ubi tardius portæ patuerant, incendi jussit: ibi Minervæ templum inviolatum stetit, quod divina majestate servatum nemo dubitavit. Ibidem Fimbria militiæ principes securi percussit: mox à Sulla Pergami obsessus, corrupto exercitu desertus semet occidit.

Viriathus Lusitanus.

Viriathus genere Lusitanus, ob paupertatem primo mercenarius, deinde alacritate venator, audacia latro, ad postremum dux, bellum adversum Romanos sumpsit, eo-

rumque imperatorem Claudium Unimanum, dein C. Nigidium oppreſſit. Pacem à Populo Romano maluit integer petere, quam victus: & cum alia dediſſet, & arma retinerentur, bellum renovavit. Cæpio cum vincere eum aliter non poſſet, duos ſatellites pecunia corrupit, qui Viriathum humi depoſitum peremerunt. Quæ victoria, quia empta erat, à Senatu non probata.

M. Æmilius Scaurus.

Marcus Æmilius Scaurus nobilis, pauper, nam pater ejus, quamvis patricius, ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. Ipſe primo dubitavit, honores peteret, an argentariam faceret: ſed eloquentiæ conſultus, ex ea gloriam peperit. Primo in Hiſpania corniculo meruit. Sub Oreſte in Sardinia ſtipendia fecit. Ædilis, juri reddendo magis, quam muneri edendo ſtuduit. Legatus Calpurnii, Jugurthæ adverſus, tandem ejus pecunia victus. Conſul legem de ſumptibus & libertinorum ſuffragiis tulit. P. Decium Prætorem, tranſeunte ipſo ſedentem juſſit aſſurgere, eique veſtem ſcidit, ſellam concîdit: ne quis ad eum in jus iret, edixit. Conſul Ligures & Gantiſcos domuit, atque de his triumpha-

Viriatho. Alia dediſſet.] *Scribe,* dedidiſſet.

vit.

vit. Censor viam Æmiliam stravit: pontem Mulvium fecit; Tantumque auctoritate potuit, ut Opimium contra Gracchum; Marium contra Glauciam & Saturninum, privato consilio armaret. Idem filium suum, quia præsidium deseruerat, in conspectum suum vetuit accedere: ille ob hoc dedecus mortem sibi conscivit. Scaurus senex cum à Vario Tribuno plebis argueretur, quasi socios & Latium ad arma coëgisset, apud populum ait: Varius Sucronensis Æmilium Scaurum ait Socios ad arma coegisse; Scaurus negat: utri potius credendum putatis?

L. Apuleius Saturninus.

Lucius Apuleius Saturninus, Tribunus plebis seditiosus, ut gratiam Marianorum militum pararet, legem tulit, ut veteranis centena agri jugera in Africa dividerentur: intercedentem Babium collegam, facta per Populum lapidatione, submovit; Glauciæ Prætori, quod is eo die, quo ipse concionem habebat, jus dicendo partem Populi avocasset, sellam concidit, ut magis popularis videretur: Quendam libertini ordinis subornavit, qui se Tiberii Gracchi filium fingeret: Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, ut dedecus familiæ agnosceret. Saturninus Aulo Nonio

Nonio competitore interfecto Tribunus plebis refectus, Siciliam, Achaiam, Macedoniam novis colonis deſtinavit, & aurum, dolo, an ſcelere Cæpionis partum, ad emptionem agrorum convertit. Aqua & igni interdixit ei, qui in leges ſuas non juraſſet. Huic legi multis nobilibus obrogantibus cum tonuiſſet, clamavit: Jam, inquit; niſi quieſcitis, grandinabit. Metellus Numidicus exſulare quam jurare maluit. Saturninus tertio Tribunus pleb. refectus, ut ſatellitem ſuum Glauciam Prætorem, Conſulem faceret, Memmium competitorem ejus in campo Martio necandum curavit. Marius Senatus-conſulto armatus, quo cenſebatur, *Darent operam Conſules ne quid Reſpublica detrimenti caperet*; Saturninum & Glauciam in Capitolium perſecutus obſedit, maximoque aſtu inciſis fiſtulis, in deditionem accepit: nec deditis fides ſervata. Glauciæ fracta cervix: Apuleius cum in curiam fugiſſet, lapidibus & tegulis deſuper interfectus eſt. Caput ejus Rabirius quidam Senator per convivia in ludibrium circumtulit.

In Appuleio Saturnino. Niſi quieſcitis.] *Vox eſt imperioſiſſima*, Quieſcite, *Terent. Plaut. Cic.*

L:

L. Licinius Lucullus.

Lucius Lucullus nobilis, diſertus & dives, munus Quæſtorium ampliſſimum dedit. Ptolemæum regem Alexandriæ Conſuli Sullæ conciliavit: & mox per Murenam in Aſia claſſem Mithridatis. Prætor Africam juſtiſſime rexit. Adverſus Mithridatem Conſul miſſus, collegam ſuum Cottam Chalcedone obſeſſum liberavit. Cyzicum obſidio ſolvit: Mithridatis copias ferro & fame afflixit, eumque regno ſuo, Ponto, expulit. Quem rurſum cum Tigrane rege Armeniæ ſubveniente magna felicitate ſuperavit. Nimius in habitu: maxime ſignorum & tabularum amore flagravit. Poſt, cum alienata mente deſipere cœpiſſet, tutela ejus M. Lucullo fratri permiſſa eſt.

L. Cornelius Sulla.

Cornelius Sulla, à fortuna Felix dictus, cum parvulus à nutrice ferretur, mulier obvia, Salve, inquit, puer, tibi & Reipub: tuæ felix: & ſtatim quæſita quæ hoc dixiſſet, non potuit inveniri. Hic Quæſtor Marii, Jugurtham à Boccho in deditionem accepit. Bello Cimbrico. & Teutonico legatus, bonam operam navavit. Prætor

inter

inter cives jus dixit. Prætor Ciliciam provinciam habuit. Bello Sociali Samnites, Irpinoſque ſuperavit. Ne monumenta Bocchi tollerentur, Mario reſtitit. Conſul Aſiam ſortitus, Mithridatem apud Orchomenum & Chæroneam prælio fudit. Archelaum præfectum ejus Athenis vicit. Portum Peiræum recepit. Henetos, & Dardanos in itinere ſuperavit. Cum rogatione Sulpicia imperium ejus transferretur ad Marium, in Italiam regreſſus, corruptis adverſariorum exercitibus, Carbonem Italia expulit: Marium filium apud Sacriportum, Teleſinum apud portam Collinam vicit. Mario Præneste interfecto, Felicem ſe edicto appellavit. Proſcriptionis tabulas primus propoſuit. Novem millia deditorum in Villa Publica cecîdit. Numerum ſacerdotum auxit, Tribunitiam poteſtatem minuit. Republica ordinata Dictaturam depoſuit: unde ſperni cœptus, Puteolos conceſſit, & morbo, qui Phthiriaſis vocatur, interiit.

Mithridates rex Ponti.

Mithridates rex Ponti, oriundus à Septem Perſis, magna vi animi & corporis, ut ſex juges equos regeret, duarum & vi-

In Sylla. Imperium] *Id eſt Provincia.*
Deditorum.] *Malim*, dedititiorum.

ginti

ginti gentium ore loqueretur. Bello Sociali diffidentibus Romanis, Nicomedem Bithynia, Ariobarzanem Cappadocia expulit. Literas per totam Asiam misit, ut, quicunque Romanus esset, certa die interficeretur: & factum est. Græciam insulasque omnes, excepta Rhodo, occupavit. Sulla eum prælio vicit, classem ejus proditione Archelai intercepit: ipsum apud Orchomenum oppidum fudit; & oppressisset, nisi adversum Marium festinans qualemcunque pacem componere maluisset. Deinde eum Cabiris resistentem Lucullus fudit: Mithridates post à Pompeio nocturno prælio victus, in regnum confugit: ubi per seditionem popularium à Pharnace filio in turre obsessus, venenum sumpsit. Quod cum tardius subiret, quia adversum venena multis antea medicaminibus corpus firmarat: immissum percussorem Gallum Sithocum, auctoritate vultus territum revocavit, & in cædem suam manum trepidantis adjuvit.

Cn. Pompeius Magnus.

Cn. Pompeius Magnus, Civili bello Sullæ partes secutus, ita egit, ut ab eo maxime diligeretur. Siciliam sine bello à proscriptis recepit. Numidiam Hiarbæ ereptam, Massinissæ restituit. Viginti sex annos

nos natus triumphavit. Lepidum, acta Sullæ reſcindere volentem, privatus Italia fugavit. Prætor in Hiſpaniam pro Conſulibus miſſus Sertorium vicit. Mox piratas intra quadrageſimum diem ſubegit. Tigranem ad deditionem, Mithridatem ad venenum compulit. Deinde mira felicitate & celeritate nunc in Septemtrione Albanos, Colchos, Heniochos, Caſpios, Iberos: nunc in Oriente Parthos, Arabas, atque Judæos cum magno ſui terrore penetravit. Primus in Hyrcanum, Caſpium, Rubrum, & Arabicum mare uſque pervenit. Mox, cum diviſo orbis imperio Craſſus Syriam, Cæſar Galliam, Pompeius Urbem obtineret, poſt cædem Craſſi, Cæſarem dimittere exercitum juſſit. Cujus infeſto adventu Urbe pulſus, in Pharſalia victus, ad Ptolemæum Alexandriæ regem confugit. Ejus imperio ab Achilla & Pothino ſatellitibus occiſus eſt. Hujus latus ſub oculis uxoris & liberorum à Septimio Ptolemæi præfecto mucrone confoſſum eſt; Jamque defuncti caput gladio præciſum, quod uſque ad ea tempora fuerat adoratum. Truncus Nilo jactus, à Servio Codro rogo inuſtus, humatuſque eſt, inſcribente ſepulchro: HIC SITUS EST MAGNUS POMPEIUS.

In Pompeio Magno. Nilo jactus.] *Poeticum eſt pro,* in Nilum; *Virg.* projecit fluvio &c. *id eſt,* in fluvium.

Caput

Caput ab Achilla Ptolemæi ſatellite. Ægyptio velamine involutum, cum annulo Cæſari præſentatum eſt: qui non continens lacrymas, illud plurimis & precioſiſſimis odoribus cremandum curavit.

Julius Cæſar.

Caius Julius Cæſar veneratione rerum geſtarum Divus dictus: contubernalis Thermo in Aſiam profectus, cum ſæpe ad Nicomedem regem Bithyniæ commearet, impudicitiæ infamatus eſt. Mox Dolabellam judicio oppreſſit. Dum ſtudiorum cauſa Rhodum petit, à piratis captus & redemptus, eoſdem & poſtea captos punivit. Prætor Luſitaniam, & poſt Galliam, ab Alpibus uſque; & Oceanum bis claſſe tranſgreſſus, Britanniam ſubegit. Cum ei triumphus à Pompeio negaretur; armis eum Urbe pulſum in Pharſalia vicit. Capite ejus oblato flevit; & honorifice ſepeliri fecit: mox à ſatellitibus Ptolemæi obſeſſus, eorum & regis nece Pompeio parentavit. Pharnacem Mithridatis filium fama nominis fugavit. Jubam & Scipionem in Africa, Pompeios juvenes in Hiſpania apud Mundam oppidum ingenti prælio vicit; deinde ignoſcendo amicis odia cum armis depoſuit: nam Lentulum tantum, & Afranium, & Fauſtum Sullæ filium juſſi occidi.

di. Dictator in perpetuum factus à Senatu, in curia, Cassio & Bruto cædis auctoribus, tribus & viginti vulneribus occisus est: cujus corpore pro Rostris posito, Sol orbem suum celasse dicitur.

Octavianus Cæsar.

Cæsar Octavianus ex Octavia familia in Juliam translatus, in ultionem Julii Cæsaris à quo heres fuerat institutus, Brutum & Cassium cædis auctores in Macedonia vicit: Sextum Pompeium, Cn. Pompeii F. bona paterna repetentem, in freto Siculo superavit. Marcum Antonium Consulem Syriam obtinentem, amore Cleopatræ devinctum, in Actiaco Ambraciæ littore debellavit: Reliquam orbis partem per legatos domuit. Huic Parthi signa, quæ Crasso sustulerant ultro reddiderunt. Indi, Scythæ, Sarmatæ, Daci, quos non domuerat, dona miserunt. Jani Gemini portas bis ante se clausas, primo sub Numa, iterum post primum Punicum bellum, sua manu clausit. Dictator in perpetuum factus, à Senatu, ob res gestas Divus Augustus est appellatus.

Cato Prætorius.

Cato Prætorius, Catonis Censorii pronepos, cum in domo avunculi Drusi educaretur,

caretur, nec pretio, nec minis potuit adduci à Q. Popedio Silone Marſorum principe ut favere ſe cauſæ Sociorum diceret. Quæſtor in Cyprum miſſus ad vehendam ex Ptolemæi hereditate pecuniam, cum ſumma eam fide perduxit: præterea conjuratos puniendos cenſuit. Bello Civili, Pompeii partes ſecutus eſt: quo victo exercitum per deſerta Africæ duxit, ubi Scipioni Conſulari delatum ad ſe imperium conceſſit. Victis partibus, Uticam conceſſit, ubi filium hortatus, ut clementiam Cæſaris experiretur, ipſe lecto Platonis libro, qui de bonis mortis eſt, ſemet occidit.

M. Tullius Cicero.

Marcus Tullius Cicero, genere Arpinas patre Equite Romano natus, genus à Tito Tatio rege duxit. Adoleſcens Roſciano judicio eloquentiam, & libertatem ſuam adverſus Sullanos oſtendit: ex quo veritus invidiam Athenas ſtudiorum gratia petivit, ubi Antiochum Academicum philoſophum ſtudioſe audivit. Inde eloquentiæ gratia Aſiam, pòſt Rhodum petiit, ubi Molonem Græcum, rhetorum tum diſertiſſimum,

In Catone Prætorio. De bonis mortis eſt.) *Inſcribitur Phadon. In eum librum extat Callimachi epigramma, quod interpretes nondum intellexerunt.*

magiſtrum

magiſtrum habuit, qui fleſſe dicitur quod per hunc Græcia eloquentiæ laude privaretur. Quæſtor Siciliam habuit. Ædilis C. Verrem repetundarum damnavit. Prætor Ciliciam latrociniis liberavit. Conſul conjuratos capite punivit. Mox invidia P. Clodii inſtinctuque Cæſaris & Pompeii, quos dominationis ſuſpectos, eadem, qua quondam Sullanos, libertate perſtrinxerat, ſollicitatis Piſone & Gabinio Conſulibus, qui Macedoniam Syriamque provincias in ſtipendium opera hujus acceperant, in exſilium actus: mox ipſo referente Pompeio rediit, eumque Civili bello ſecutus eſt. Quo victo veniam à Cæſare ultro accepit: quo interfecto Auguſtum fovit: Antonium hoſtem judicavit. Et cum III. viros ſe feciſſent Cæſar, Lepidus, Antoniuſque, concordia non aliter viſa eſt inter eos jungi poſſe: niſi Tullius necaretur: qui, immiſſis ab Antonio percuſſoribus, cum forte Formiis quieſceret, imminens exitium corvi auſpicio didicit, & fugiens occiſus eſt. Caput ad Antonium relatum.

Marcus Brutus.

Marcus Brutus avunculi Catonis imitator, Athenis philoſophiam, Rhodi eloquentiam didicit, Cytheridem mimam cum Antonio & Gallo amavit. Quæſtor in Galliam proficiſci noluit, quod is bonis omnibus

nibus displicebat. Cum Appio Claudio in Cilicia fuit: & cum ille repetundarum accusaretur: ipse ne verbo quidem infamatus est. Civili bello à Catone ex Cilicia retractus, Pompeium secutus est: quo victo veniam à Cæsare accepit, & proconsul Galliam rexit; tamen cum aliis conjuratis in curia Cæsarem occidit. Et ob invidiam veteranorum in Macedoniam missus, ab Augusto in campis Philippicis victus, Stratoni cervicem præbuit.

C. Cassius Longinus.

Caius Cassius Longinus quæstor Crassi in Syria fuit, post cujus cædem, collectis reliquiis in Syriam rediit. Osacem præfectum regium apud Orontem fluvium superavit. Dein quod coemptis Syriacis mercibus fœdissime negotiaretur, Caryota cognominatus est. Trib. pleb. Cæsarem oppugnavit. Bello civili Pompeium secutus classi præfuit: à Cæsare veniam accepit, tamen adversus eum conjurationis auctor cum Bruto fuit, & in cæde dubitanti cuidam, vel per me inquit, feri: magnoque exercitu comparato, in Macedonia Bruto conjunctus in campis Philippicis ab Antonio victus, cum eandem fortunam Bruti putaret, qui Cæsarem vicerat, Pandaro liberto jugulum præbuit. Cujus morte inaudita, Antonius exclamasse dicitur, Vici.

Sextus

Sextus Pompeius.

Sextus Pompeius in Hiſpania apud Mundam victus, amiſſo fratre, reliquiis exercitus collectis, Siciliam petiit, ubi ruptis ergaſtulis mare obſedit. Interceptis commeatibus Italiam vexavit: & cum mari feliciter uteretur, Neptuni ſe filium confeſſus eſt, eumque bobus auratis & equo placavit. Pace facta epulatus in navi cum Antonio & Cæſare non invenuſte ait: Hæ ſunt meæ carinæ: quia Romæ in Carinis domum ejus Antonius tenebat. Rupto per eundem Antonium fœdere, Sextus ab Auguſto per Agrippam navali prælio victus in Aſiam fugit, ubi ab Antonianis militibus occiſus eſt.

Marcus Antonius.

Marcus Antonius in omnibus expeditionibus Julio Cæſari comes, Lupercalibus diadema ei imponere tentavit, mortuo divinos honores decrevit, Auguſtum perfidioſe tractavit: à quo apud Mutinam victus,

In Sexto Pompeio. Neptuni ſe filium.] *Unde &* Neptunius *ab Horatio dicitur per deriſum.*

Confeſſus eſt.] *Id eſt, palam profeſſus eſt.*

In Carinis.] *Regio urbis Romana erat inter lautiſſimas, unde Virg.* Lautis mugire Carinis.

Peruſii

Perusii fame domitus, in Galliam fugit: ibi Lepidum sibi collegam adjunxit: Brutum, exercitu ejus corrupto, occîdit: Reparatis viribus in Italiam regressus cum Cæsare in gratiam rediit. Trium-vir factus proscriptionem à Lucio Cæsare avunculo suo cœpit. In Syriam missus bellum Parthis intulit: à quibus victus, vix tertiam partem de quindecim legionibus in Ægyptum perduxit. Ibi Cleopatræ amore devinctus, in Actiaco littore ab Augusto victus est. Inde Alexandriam regressus, cum habitu regio in solio regali sedisset, necem sibi conscivit.

Cleopatra Regina.

Cleopatra Ptolemæi regis Ægyptiorum filia, à fratre suo Ptolemæo eodemque marito, quem fraudare regno voluerat, pulsa, ad Cæsarem bello Civili Alexandriam venit: ab eo specie sua & concubitu, regnum Ptolemæi & necem impetravit. Hæc tantæ libidinis fuit, ut sæpe prostiterit: tantæ pulcritudinis, ut multi noctem illius morte emerint. Postea Antonio juncta, cum eo victa, cum se illi inferias ferre simularet, in Mausoleo ejus, admotis aspidibus, periit.

In Marco Antonio. Perusii fame domitus.] *Hinc aliquid excidit: Neque hoc stare potest. Qui historiam veterem norunt, sciunt quod velim.*

FINIS.

A Catalogue of *School Books* Printed for, and ſold by *Thomas Cockeril*, at the *Three Leggs* in the *Poultrey*.

GRadus ad Parnaſſum ſive novus Synonymorum, Epithetorum, Phraſium Poeticarum ac Verſuum Theſaurus, ab uno è Societate Jeſu. Editio noviſſima.

Phædri Auguſti Cæſaris Liberti Fabularum Æſopiarum Libri Quinque. In Uſum Delphini.

Familiaria Colloquia Operâ Chriſtophori Helvici Editio 14.

Engliſh Exerciſes for School-Boys to Tranſlate into *Latin*, compriſing all the the Rules of Grammar. By *John Garreſſon*. Fourth Edition.